

**INSTITUTT
FOR SAMFUNNS-
FORSKNING**

Rapport 2018:2

Midlertidige ansettelses- og grupper med svak til- knytning til arbeidslivet

Marte Strøm, Kristine von Simson og Kjersti Misje Østbakken

© Institutt for samfunnsforskning 2018
Rapport 2018:2

Institutt for samfunnsforskning

Munthes gate 31
Postboks 3233 Elisenberg
NO-0208 Oslo, Norway

ISBN: 978-82-7763-586-6
ISSN: 0333-3671

www.samfunnsforskning.no

Innhold

Forord	4
Sammendrag	5
English summary	6
1 Innledning	7
1.1 Teori og litteratur	10
2 Datakilder	14
2.1 Arbeidskraftsundersøkelsen	14
2.2 Koblede registerdata	15
3 Midlertidig arbeid – springbrett eller blindvei?	16
3.1 Utvalg og deskriptiv statistikk	17
3.1.1 Midlertidige ansettelse i det norske arbeidsmarkedet	23
3.1.2 Arbeidsmarkedsstatus og overgangsrate for utsatte grupper før og etter reformen	34
3.2 Midlertidig ansettelse – springbrett eller blindvei?	55
3.2.1 Empirisk strategi	55
3.2.2 Resultater	56
3.3 Oppsummering	62
4 Nye jobber eller større gjennomtrekk?	65
4.1 Litt om datagrunnlag og metode	65
4.1.1 Overgang til A-ordningen	66
4.2 Utvalg og deskriptiv statistikk	68
4.2.1 Kartlegging av korte jobber i det norske arbeidsmarkedet	75
4.3 Regresjonsanalyse	85
4.3.1 Data og metode	85
4.3.2 Resultater	88
4.4 Oppsummering	100
5 Oppsummering og konklusjon	103
6 Appendiks	109
Litteratur	112

Forord

Denne rapporten er sluttrapporteringen i prosjektet «Midlertidige ansettelse og utsatte grupper», finansiert av Arbeids- og sosialdepartementet (ASD). Vi takker medlemmer av referansegruppen for interessante innspill. Vi takker også Pål Schøne, Erling Barth, Harald Dale-Olsen og øvrige medlemmer i forskningsgruppen Arbeid og velferd ved Institutt for samfunnsforskning for verdifulle kommentarer og innspill gjennom prosjektets ulike faser. I henhold til avtalen ble en foreløpig versjon av manuskriptet til denne rapporten overlevert til oppdragsgiveren 31. desember 2017, mens den endelige versjonen blir publisert i begynnelsen av 2018.

Oslo 15.01.2018

Marte Strøm, Kristine von Simson og Kjersti Misje Østbakken

Sammendrag

Forfatter	Marte Strøm, Kristine von Simson og Kjersti Misje Østbakken
Tittel	Midlertidige ansettelser og grupper med svak tilknytning til arbeidslivet
Sammendrag	<p>Fra 1. juli 2015 åpnet arbeidsmiljøloven for en generell adgang til å ansette midlertidig for en periode på inntil 12 måneder. I denne rapporten undersøker vi hvordan regelendringen påvirket tilknytningen til arbeidslivet for personer som tilhører utsatte grupper: unge med lite utdanning, innvandrere og personer med nedsatt arbeidsevne. I tillegg undersøker vi hvordan regelendringen påvirket den generelle jobbskapingen i økonomien, for å svare på om det ble flere jobber etter reformen, og om andelen midlertidige jobber økte.</p> <p>Vi bruker både Arbeidskraftsundersøkelsen (AKU), som er en utvalgsundersøkelse, og koblede arbeidsgiver- og arbeidstakerregistre. I AKU har vi informasjon om midlertidige ansettelser. I registerdataene lager vi en tilnærming til midlertidige jobber ved å dele jobber inn etter varighet: Korte jobber er jobber som varer kortere enn et år, lange er jobber som varer lenger enn et år.</p> <p>Vi finner en økt andel midlertidige/korte jobber i økonomien etter reformen. Økningen skjer i bransjer med allerede høy midlertidig-andel og i lavtlønnsyrker. Det er få tegn til at reformen har bidratt til økt sysselsetting totalt sett. Personer fra utsatte grupper har en større andel av de midlertidige/korte jobbene etter reformen, men har ikke økt sin totale sysselsettingsandel. Både utsatte grupper og majoritetsbefolkningen har derfor lavere jobbsikkerhet etter reformen.</p> <p>Reformen ble innført i en periode der norsk økonomi gikk inn i en nedgangskonjunktur. Vi kan dermed ikke helt utelukke at disse endringene ville funnet sted uansett.</p>
Emneord	midlertidig arbeid, utsatte grupper, jobbskaping, overgangsrate

English summary

Author	Marte Strøm, Kristine von Simson og Kjersti Misje Østbakken
Title	Midlertidige ansettelses og grupper med svak tilknytning til arbeidslivet
Summary	<p>From July 1. 2015, the law of work environment regulation opened up the opportunity to employ a person in a temporary contract for a period of up to 12 months. In this report we examine how this change in regulation influenced the labor market attachment of individuals from vulnerable groups: young people with little education, immigrants and persons with reduced work capacity. In addition, we examine whether the change of regulation influenced the general job-creation in the economy to answer whether there were more jobs after the reform and whether the share of temporary jobs increased.</p> <p>We use both the Labor Force Survey (AKU), which is a sample survey, and linked employer-employee registers. In AKU, we have information about temporary work. In the register data, we construct a proxy for temporary work by dividing jobs into groups based on the duration of the work-contract: short jobs are jobs that last shorter than a year; long jobs are jobs that last longer than a year.</p> <p>We find an increased share of temporary/short jobs in the economy after the reform. The increase takes place in industries with an already high share of temporary work and in low paid occupations. There are few signs that the reform contributed to higher employment in the economy as a whole. Individuals from vulnerable groups have a higher share of the temporary/short jobs after the reform, but do not have a higher total employment share. Both vulnerable groups and the majority population therefore have lower job security after the reform.</p> <p>The reform was introduced at the same time as the Norwegian economy went into an economic downturn. We can therefore not completely exclude that these changes would have happened anyway.</p>
Index terms	temporary work, vulnerable groups, job creation, transition rates

1 Innledning

Fra 1. juli 2015 åpnet arbeidsmiljøloven for en generell adgang til å ansette midlertidig for en periode på inntil 12 måneder (begrenset oppad til 15 prosent av arbeidstakerne i bedriften). I denne rapporten undersøker vi hvordan regelendringen påvirket tilknytningen til arbeidslivet for personer som tilhører utsatte grupper: unge med lite utdanning, innvandrere og personer med nedsatt arbeids-evne. I tillegg undersøker vi hvordan regelendringen påvirket den generelle jobbskapingen i økonomien, for å svare på om det ble flere jobber etter reformen, og om andelen midlertidige jobber økte. Datagrunnlaget vårt er fra perioden 2010–2016, og analysen vår er derfor en evaluering av reformen på kort sikt.

Arbeidsmiljøloven § 14-9 første ledd første setning sier: «Arbeidstaker skal ansettes fast.» Avtale om midlertidig ansettelse kan likevel inngås i noen spesifiserte tilfeller. Fram til 1. juli 2015 var midlertidig ansettelse bare tillatt hvis arbeidets karakter tilsa det og arbeidet skilte seg fra ordinært arbeid i virksomheten, for vikariater, for praksisarbeid eller arbeidsmarkedstiltak og for spesifikke grupper som idrettsutøvere, idrettstrenerne, dommere og andre ledere innenfor organisert idrett. Etter 1. juli 2015 åpnet arbeidsmiljøloven for at man på generelt grunnlag kunne ansette midlertidig (§ 14-9 første ledd bokstav f): «for en periode på inntil tolv måneder. Slike avtaler kan omfatte inntil 15 prosent av arbeidstakerne i virksomheten, avrundet oppover, likevel slik at det kan inngås avtale med minst én arbeidstaker.» I tillegg til kvote gjelder en begrensning på den generelle adgangen ved at det inntreer en karantene på tolv måneder på arbeidsoppgavene, dersom en midlertidig ansatt på dette grunnlaget ikke får videre ansettelse etter at den midlertidige ansettelsen utløper. I karanteneperioden kan ikke andre ansettes for å utføre arbeid av samme art (§ 14-9 sjettede ledd). (Jf. Prop 39 L (2014–2015)).

En viktig begrunnelse for å løse opp i regelverket for midlertidige ansettelser var at en slik regelendring «inngår i et helhetlig arbeid for økt sysselsetting, et mer inkluderende og mer fleksibelt arbeidsliv» (Innst. 208 L (2014–2015)). Regjeringen ønsket å øke bruken av ordinært arbeidsliv i arbeidsmarkedspolitikken og argumenterte med at det å lette adgangen til midlertidig ansettelse vil «senke terskelen inn i arbeidslivet og gi nykommere og personer som står utenfor arbeidslivet, bedre muligheter til å få prøvd seg i jobb». Her nevner

regjeringen spesielt tre utsatte grupper: unge, innvandrere og personer med nedsatt arbeidsevne eller nedsatt funksjonsevne. Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti var motstandere av regelendringen og argumenterte med at økt adgang til midlertidig ansettelse «tvert imot vil være med på å befeste disse gruppenes løse tilknytning til arbeidslivet», og at det kan «bidra til å forsterke problemer med utenforskap, sosial dumping og arbeidslivskriminalitet».

Dette var altså en omdiskutert regelendring, der arbeidstakerorganisasjoner ønsket et strengt regelverk, mens arbeidsgiversiden ønsket en liberalisering. Det var stor politisk uenighet, og noen kommuner (styrt av Arbeiderpartiet) vedtok å ikke benytte seg av det nye regelverket. I tillegg til at reformen var omdiskutert, var de nye reglene kompliserte å forstå og anvende (Alsos, Oldervoll og Øistad, 2017). Dette kan ha bidratt til at reformen i starten ikke fikk en like stor effekt som vi kan forvente når det har gått noe mer tid.

En åpning for flere midlertidige ansettelser i økonomien kan endre både størrelsen på arbeidsmarkedet (antallet jobber) og utnyttelsen av arbeidsstyrken. Teoretisk er det ikke klart hva som er effektene av å utvide muligheten til å ansette midlertidig. På den ene siden kan muligheten til å ansette midlertidig øke sysselsettingen fordi det innebærer mindre risiko for bedrifter å ansette én til. På den andre siden blir det også enklere å si opp en arbeidstaker. I tillegg kan bedrifter også velge å bytte ut faste stillinger med midlertidige fordi disse innebærer relativt mindre risiko for dem som arbeidsgiver.

For arbeidstakere fra utsatte grupper er også effekten av en utvidelse tvetydig. Hvis det blir flere jobber, øker arbeidsmulighetene for alle, også for personer fra utsatte grupper. Hvis det ikke blir flere jobber, kan allikevel en vridning fra faste til midlertidige jobber gjøre at flere fra utsatte grupper får en jobb relativt til majoritetsbefolkningen. Dette er fordi den lavere risikoen ved å ansette noen midlertidig kan veie opp for den høyere risikoen det er for en arbeidsgiver å ansette en person fra en utsatt gruppe (for eksempel fordi arbeidsgiveren har mindre kunnskap om produktiviteten til en ung person uten utdanning, en person med nedsatt arbeidsevne eller en innvandrer). Hvis det ikke blir flere jobber, det er en vridning fra faste til midlertidige jobber og arbeidsgivere fortsatt foretrekker å ansette personer fra majoritetsbefolkningen i samme grad som før, vil ikke en utvidelse bedre arbeidsmulighetene for utsatte grupper. Utvidelsen vil da tvert imot innebære dårligere jobbsikkerhet for alle arbeidstakere. Potensielt kan dette også innebære et fall i produktiviteten på lengre sikt, blant annet fordi bedriftsspesifikk humankapital oftere forsvinner ut av bedriften (når

den midlertidige jobben opphører). I del 1.2 under gjennomgår vi hovedteoriene og hovedfunnene i forskningslitteraturen om midlertidige ansettelser.

I denne rapporten undersøker vi hvordan regelendringen påvirket sysselsetting og jobbmuligheter for utsatte grupper. Dette gjør vi ved hjelp av Arbeidskraftsundersøkelsen (AKU), som er en utvalgsundersøkelse, og koblede arbeidsgiver- og arbeidstakerregistre. I AKU har vi informasjon om midlertidige ansettelser. I registerdataene deler vi i stedet jobbene inn etter varighet: Korte jobber er jobber som varer kortere enn et år, lange er jobber som varer lenger enn et år. Vi viser at korte jobber i registrene ligner på midlertidige jobber i AKU langs flere dimensjoner.

Vi kartlegger utviklingen i andelen midlertidige jobber i AKU og korte jobber i registrene i tidsperioden 2010–2016 og undersøker om det har vært en tydelig endring etter reformen. Vi sammenligner med utviklingen i faste/lange jobber for å se om det har skjedd en vridning fra faste til midlertidige jobber. Alle analysene blir gjort for alle arbeidstakere/jobber under ett og for de utsatte gruppene separat. Slik ser vi om utviklingen har vært forskjellig for de utsatte gruppene: om det er relativt flere som er i jobb, og om det er relativt flere med en midlertidig jobb. Vi gjør to hovedanalyser ved hjelp av lineære regresjonsmodeller. I den første analysen bruker vi AKU-data for å undersøke om midlertidige jobber gir en høyere/lavere sannsynlighet for en fast tilknytning til arbeidsmarkedet etter reformen i forhold til annen arbeidsmarkedsstatus (fast ansatt, arbeidssøker, student og utenfor arbeidsstyrken). Vi undersøker også om det er forskjell på utsatte grupper i forhold til majoriteten. I den andre hovedanalysen bruker vi registerdata til å undersøke endringen i andelen korte jobber i økonomien etter reformen og i antallet jobber totalt. Vi undersøker også om jobbstrømmene er endret. I tillegg ser vi om bedrifter ansetter flere fra de utsatte gruppene, for å komplementere analysene av AKU-materialet.

Reformen ble innført i en periode der norsk økonomi gikk inn i en nedgangs-konjunktur.¹ I hele perioden etter reformen er aktiviteten i norsk økonomi lavere enn på noe tidspunkt i vår observasjonsperiode før reformen. Dette gjør det svært vanskelig å skille *effekter* av reformen fra endringer i sammensetningen av midlertidige og faste jobber som uansett ville funnet sted på grunn av konjunktursituasjonen. Vi vil derfor tolke resultatene våre i lys av hva man kunne forvente i en lavkonjunktursituasjon.

¹ Se for eksempel Norges Banks beregning av produksjonsgapet i økonomien i Chart 1.1b i *Monetary Policy Report with financial stability assessment 4/17* eller SSBs *Økonomiske analyser 1/17*.

Rapporten er bygget opp slik: I kapittel 2 presenterer vi kort datakildene vi bruker. I kapittel 3 legger vi fram resultater fra AKU-materialet. Først presenterer vi en deskriptiv kartleggingsanalyse av utviklingen i andelen midlertidige sysselsatte over tid, og deretter presenterer vi sannsynlighetsmodellen for overgangsrate. I kapittel 4 legger vi fram resultater fra registermaterialet. Her presenterer vi også først en deskriptiv kartleggingsanalyse av andelen korte jobber over tid, før vi presenterer resultater fra regresjonsmodeller som beregner om det har vært en endring i antallet jobber og andelen korte jobber i økonomien etter reformen. I kapittel 5 oppsummerer vi resultatene.

1.1 Teori og litteratur

En økt adgang til midlertidig ansettelse kan påvirke arbeidsmarkedet på flere måter fordi det endrer kostnadene ved å ansette og si opp arbeidstakere for en del av arbeidsmarkedet. Teoretisk kan man forstå en generell adgang til midlertidig ansettelse i inntil ett år som en reduksjon i prisen på en ansettelse. En ansettelse kan være kostbar for en bedrift, for eksempel hvis den ansatte viser seg ikke å være egnet til jobben, eller hvis etterspørselen etter bedriftens produkter faller og inntektene dermed faller mer enn kostnadene. Hvis det da er høy grad av jobbsikkerhet i økonomien, innebærer enhver nyansettelse en risiko for at ansettelsen ikke vil lønne seg for bedriften. Når det blir innført en generell rettighet til å ansette noen midlertidig, faller risikoen for bedriften, og en nyansettelse (i en midlertidig jobb) blir «billigere» enn før (da det bare var faste jobber). Teoretisk vil derfor en utvidet adgang til midlertidige ansettelser øke andelen midlertidige jobber, men ha en usikker virkning på den totale sysselsettingen.

Usikkerheten om effekten på det totale antallet jobber henger sammen med at det blir billigere å ansette, noe som kan føre til at det skapes jobber som ellers ikke ville eksistert (Boeri og Garibaldi, 2007). Samtidig kan det også føre til at bedrifter bytter ut faste jobber med midlertidige. Dette øker den samlede utstrømsraten i økonomien, noe som i neste omgang kan føre til høyere arbeidsledighet (Blanchard og Landier, 2002; Cahuc og Postel-Vinay, 2002). En slik utskifting av faste jobber med midlertidige har – selv uten effekt på arbeidsledigheten – en negativ effekt på velferden til den enkelte arbeideren. For arbeideren innebærer en midlertidig jobb en høyere risiko for å bli arbeidsledig i perioder. I tillegg investerer kanskje arbeidsgiveren mindre i opplæring for midlertidig ansatte enn for fast ansatte, slik at arbeideren opparbeider seg mindre humankapital i en midlertidig jobb enn i en fast.

Kahn (2010) poengterer at prisen på en midlertidig ansettelse er spesielt lav i dårlige tider. Bakgrunnen for dette er at produktiviteten til en større andel av arbeidstakerne er lavere enn bedriftens marginalkostnader i dårlige tider. Gitt en forutsetning om at man ikke kan si opp fast ansatte uansett hvor uproduktive de er, vil midlertidige ansettelser være relativt billigere fordi bedriften har anledning til å si opp midlertidig ansatte som har for lav produktivitet til å forsvare lønnen sin. Kahn finner empirisk støtte for dette i en studie av reformer i ni europeiske land i perioden 1996–2001. Et viktig funn er at reformer som øker muligheten til å ansette midlertidig, har størst effekt på andelen midlertidig ansatte i økonomien når den regionale arbeidsledigheten er relativt høy. Også en studie fra Sverige viser at andelen midlertidige ansettelser er sterkt motkonjunkturrell: Andelen synker i gode tider og øker i dårlige tider (Holmlund og Storrie, 2002). Midlertidige ansettelser fungerer i mange tilfeller som en buffer mot konjunktursvingninger, men denne bufferen er mest i bruk i dårlige tider.

Selv om det teoretisk er uklart hvilken effekt åpningen for å ansette midlertidig har på antall jobber i økonomien, blir denne typen deregulering av stillingsvernet ofte foreslått som en politikk som kan bøte på høye arbeidsledighetsrater i dårlige tider. Flere land i Europa har i løpet av 1990-årene og etter 2000 åpnet opp for mer midlertidig arbeid. Det er imidlertid lite i litteraturen som tyder på at adgangen til å ansette midlertidig gir flere jobber. En åpning for midlertidige ansettelser har en tydelig effekt på andelen midlertidige jobber i økonomien – og mest i land med ellers høy jobbsikkerhet – men det har ingen effekt på jobbveksten (se Kahn (2010) for en studie av reformer i ni europeiske land i perioden 1996–2001).

Litteraturen nevner tre hovedgrunner til at bedrifter bruker midlertidige ansettelser i stedet for faste (se for eksempel Cappellari et al. (2012)). Den første er at de vil teste ut arbeidstakere som de er usikre på om oppfyller produktivitetskravet for ansettelse («screening»). Den andre er at de bruker midlertidige ansettelser som en buffer mot konjunktursvingninger. Den tredje er at de trenger å erstatte arbeidstakere som er borte eller i permisjon.

For utsatte grupper på arbeidsmarkedet er det kanskje funksjonen til midlertidige jobber som en utprøvningsmetode – «screening device» – som er viktigst. Når det gjelder innvandrere, unge med lite utdanning og folk med nedsatt arbeidsevne, kan det være usikkert for bedriften om disse arbeidstakerne har et produktivitetsnivå over terskelen for lønnsomhet eller relativt i forhold til andre potensielle arbeidstakere. En mulighet til å teste slike arbeidstakere gjennom en midlertidig ansettelse kan derfor gi økt sysselsetting i disse gruppene. Selv om åpningen for å ansette midlertidig ikke har noen effekt på jobbveksten, kan det

derfor allikevel ha en positiv effekt på utnyttelsen av arbeidskraften i økonomien. Kahn (2007) viser at i land med høy jobbsikkerhet er det ofte menn i alderen 25–54 år («prime-age men») som har høyest jobbsikkerhet. Unge, kvinner og innvandrere er eksempler på grupper som både har høyere arbeidsledighet og en høyere andel midlertidig arbeid. Hvis dette skyldes at bedrifter ikke «tar sjansen» på å ansette personer i disse gruppene fordi de antar at det er en høyere risiko for at de ikke er produktive nok, kan midlertidig ansettelse fungere som en mulighet for disse gruppene til å vise sin kapasitet og gi dem flere muligheter for fast arbeid på sikt. Booth et al. (2002) finner at midlertidig arbeid hjelper spesielt kvinner inn i en fast jobb, og at karriereprogresjonen over tid er like god for en som startet i en midlertidig jobb, som for en som startet i en fast jobb.

En annen risiko med å åpne opp for mer midlertidige ansettelser i en økonomi med høy jobbsikkerhet er at det kan åpne opp for et delt arbeidsmarked («dual labor market»), der den ene delen av markedet består av faste og ofte høytlønnede jobber, mens den andre delen består av midlertidige jobber som ofte har dårligere lønn og arbeidsvilkår. Det finnes indikasjoner på slike mekanismer i Spania (Dolado et al., 2002) og Sverige (Holmlund og Storrie, 2002). Det har vært en uttalt bekymring i litteraturen at midlertidige jobber er dårligere jobber med færre muligheter for fast ansettelse og dårligere karriereprogresjon (Farber, 1999; Arulampalam og Booth, 1998).

I Norge er det lite som tyder på at midlertidige jobber, slik de har vært de siste tiårene, befinner seg i en annen, dårligere del av arbeidsmarkedet. Longva (2002) peker på at midlertidige kontrakter ikke i seg selv er en indikator på gode eller dårlige jobber. Mens noen tvinges inn i et midlertidig arbeidsforhold fordi de ikke får fast jobb, kan andre frivillig velge en midlertidig tilpasning for en periode for å kombinere jobben med studier eller familie. Midlertidige ansettelser dekker et bredt spekter av arbeidsforhold, fra typiske ekstrajobber til arbeidsforhold som skiller seg lite fra dem vi finner blant fast ansatte. Nergaard (2004, 2006, 2016) fant for eksempel at det var relativt liten forskjell mellom midlertidig og fast ansatte når det gjaldt muligheten for å delta på kurs og opplevelsen av å være integrert på arbeidsplassen. De fleste har dessuten de samme ordningene som fast ansatte når det gjelder fleksitid, mulighet for avspasering, tilgang på frynsegoder og kompensasjon for å jobbe på ubekvemme tider. Svært mange vil imidlertid foretrekke en fast stilling (Nergaard og Stokke, 1996; Bø, 2005).

I likhet med studier fra andre land (f.eks. Booth et al., 2002; Kugler et al., 2003; Kahn, 2007) viser flere norske studier at midlertidige ansettelser kan fungere

som en inngangsport til faste jobber. Både forholdsvis enkle analyser av overgangene fra midlertidige til faste kontrakter (f.eks. Skollerud, 1997; Longva, 2002) og mer avanserte analyser som i større grad diskuterer årsakssammenhenger (Engebretsen et al., 2012), viser at midlertidige stillinger i Norge ofte er et springbrett til faste stillinger. Midlertidige jobber i Norge ser derfor ut til å være en integrert del av et allment arbeidsmarked.

2 Datakilder

De empiriske analysene tar utgangspunkt i to datakilder. Arbeidskraftsundersøkelsen (AKU), som er vår eneste kilde til informasjon om ansettelsesform (midlertidig eller fast), gjennomføres av Statistisk sentralbyrå hvert kvartal. I tillegg til AKU bruker vi koblede registerdata til å studere jobbskapingen i økonomien og til å undersøke endringer i andelen arbeidstakere fra utsatte grupper på bedriftsnivå. I registerdataene deler vi inn jobber etter kort og lang varighet: under og over ett år. Vi benytter også registerdata til å identifisere utsatte grupper (innvandrere, personer med nedsatt arbeidsevne og unge med lite utdanning), slik at gruppene er de samme i både AKU-analyser og registeranalyser. I tillegg kobler vi jobbbopplysninger fra registrene på AKU, slik at vi kan følge personer med en midlertidig jobb i AKU over lengre tid enn AKU tillater (8 kvartaler). Vi beskriver datakildene våre helt generelt her, mens utvalg og variabeldefinisjoner presenteres i kapittel 3 og 4.

2.1 Arbeidskraftsundersøkelsen

AKU er en utvalgsundersøkelse som samles inn gjennom kvartalsvise intervjuer over telefon med representative personer i alderen 15–74 år, bosatt i Norge. Deltakerne svarer på spørsmål om sin tilknytning til arbeidsmarkedet i en bestemt referanseuke. Utvalget består av til sammen 24 000 personer hvert kvartal, og siden 1996 har hver deltaker blitt intervjuet i åtte kvartaler etter hverandre. Hver deltaker kan derfor følges over en periode på to år. Informasjon om blant annet utdanning og innvandringsbakgrunn hentes fra administrative registre. Med høye svarprosjenter, store utvalg, hyppig gjennomføring og panelstruktur er AKU en unik datakilde for analyser av ulike gruppers tilknytning til arbeidsmarkedet.

I de empiriske analysene benytter vi både tverrsnitts- og panelinformasjon fra AKU. Undersøkelsen inneholder spørsmål om tilknytningsform (midlertidig eller fast ansettelse) og oppfølgingsspørsmål til de midlertidig ansatte om hva slags ansettelse de har (arbeidsmarkedstiltak, prosjektansatt, ekstrahjelp eller vikar). I våre analyser vil vi også benytte informasjon om avtalt og ønsket arbeidstid, yrke, sektor og næring, hva man betrakter som sin hovedsakelige virksomhet, og om man har fått ulike former for opplæring i arbeidsforholdet.

I tillegg bruker vi grupperingsvariabler som kjønn, utdanning, alder, sivilstatus og familieforhold.

2.2 Koblede registerdata

Vår beste kilde til informasjon om jobber er Arbeidsgiver- og arbeidstakerregisteret (Aa-registeret) fram til og med 2014 og A-ordningen fra og med 1. januar 2015. Aa-registeret er et sentralt grunndataregister som inneholder en kobling mellom arbeidstakerens personnummer og arbeidsgiverens bedriftsnummer. Alle ansettelsesforhold med en varighet på mer enn sju dager og med en ukentlig forventet arbeidstid på minst fire timer skal rapporteres. I 2015 ble innrapporteringsrutinene lagt om slik at arbeidsgiverne nå rapporterer lønns- og ansettelsesforhold i A-ordningen. En a-melding sendes inn hver måned av alle som utbetaler lønn, pensjon og andre ytelser. A-meldingen inneholder opplysninger om lønn og ytelser, i tillegg til status på alle arbeidsforhold.

Unike, krypterte løpenummer på person og bedrift gjør det mulig å koble på informasjon fra andre registre, for eksempel Lønns- og trekkoppgaveregisteret. Slik konstruerer vi koblede jobbfiler med informasjon om alle aktive arbeidsforhold i perioden før omleggingen til A-ordningen i 2015. Disse filene inkluderer blant annet start- og stoppdato for arbeidsforhold, lønn, arbeidstid, arbeidsgiver, næring og arbeidsstedskommune. Etter omleggingen til A-ordningen vil det ikke lenger være nødvendig å koble på Lønns- og trekkoppgaveregisteret, siden lønn og ytelser rapporteres inn sammen med statusen på arbeidsforholdet. Den krypterte koblingen mellom arbeidstaker og arbeidsgiver gjør det mulig å følge hver enkelt persons bevegelser mellom ulike bedrifter. I tillegg gjør løpenummeret det mulig å koble på annen individspesifikk informasjon, slik som kjønn, alder og utdanningsnivå, fra andre administrative registre.

3 Midlertidig arbeid – springbrett eller blindvei?

I dette kapitlet undersøker vi om midlertidig ansettelse gir økte jobbmuligheter i framtiden. Et viktig spørsmål er om midlertidig ansettelse fungerer som en inngangsport til fast stilling, om det gir større sannsynlighet for å ha en midlertidig ansettelse også i framtiden, eller om det gir større sjanse for å bli arbeidsledig eller falle utenfor arbeidsstyrken. Er midlertidig ansettelse et springbrett eller en blindvei, og har det vært noen klare endringer i dette mønsteret etter lovendringen 1. juli 2015?

Som beskrevet i innledningen og i litteraturdelen kan en midlertidig ansettelse være et springbrett inn i arbeidsmarkedet for et individ av to grunner. Når terskelen for å ansette blir lavere, kan dette bidra til økt etterspørsel etter arbeidskraft totalt sett og dermed høyere sysselsetting i økonomien for alle. I tillegg kan en generell adgang til midlertidig ansettelse gi bedrifter større muligheter til prøve ut arbeidstakere som de ellers ikke hadde ønsket å ansette på grunn av for eksempel usikkerhet om produktivitetsnivået deres, noe som kan være en viktig barriere for både innvandrere, personer med nedsatt arbeidsevne og unge med lite utdanning. Økt adgang til midlertidig ansettelse kan dermed bidra til at personer som ellers ville hatt vanskeligheter med å komme seg inn på arbeidsmarkedet, i større grad blir sysselsatt. Et viktig mål med regelendringen i 2015 var nettopp at utsatte grupper lettere skulle få innpass på arbeidsmarkedet, ut fra en tanke om at disse gruppene i større eller mindre grad blir ekskludert fra arbeidsmarkedet. En fare er imidlertid at generell adgang til midlertidige ansettelser erstatter faste ansettelser og dermed verken gir bedre jobbmuligheter for utsatte grupper eller stabile jobber til andre.

I denne delen undersøker vi først deskriptivt og så ved hjelp av sannsynlighetsmodeller om reformen har økt jobbmulighetene i økonomien. Vi ser på om det har blitt høyere sannsynlighet for å ha en fast eller en midlertidig ansettelse over tid, og vi beregner overgangsrater mellom de ulike arbeidsmarkedsstatusene. Til slutt undersøker vi om sannsynligheten for å få for eksempel en fast eller midlertidig ansettelse har endret seg etter reformen, gitt den arbeidsmarkedsstatusen man hadde forrige periode. Vi estimerer sannsynligheten for å ha ulike arbeidsmarkedsstatuser gitt den statusen man hadde forrige periode. Slik kan vi eva-

luere om overgangene mellom ulike statuser har endret seg etter reformen, og i så fall i hvor stor grad de har endret seg. Dette vil gi oss svar på om økt adgang til å ansette midlertidig har endret vilkårene for dem som er inne i arbeidsmarkedet, ved at midlertidig ansatte har høyere eller lavere sannsynlighet for å gå over i fast jobb. Vi undersøker også om reformen har endret ikke-sysselsattes inntreden i arbeidsmarkedet inn i fast eller midlertidig ansettelse. Vi undersøker overgangsrate mellom de ulike tilstandene for hele arbeidsmarkedet og tre utsatte grupper separat for å se om det er noen forskjell på hvor mye mulighetene på arbeidsmarkedet har endret seg.

I analysene i dette avsnittet benytter vi i all hovedsak informasjon fra Arbeidskraftundersøkelsen (AKU) til SSB, se omtale i forrige kapittel. I kapittel 4.3 har vi en komplementær analyse fra bedriftssiden der vi bruker informasjon fra Arbeidsgiver- og arbeidstakerregisteret og A-ordningen til å undersøke om reformen har økt andelen jobber som innehas av innvandrere, personer med nedsatt arbeidsevne og unge med lite utdanning.

3.1 Utvalg og deskriptiv statistikk

Vi vil følge alle ansatte generelt og tre grupper som har vanskelig for å få innpass på arbeidsmarkedet spesielt: innvandrere, personer med nedsatt arbeidsevne og unge med lite utdanning (heretter omtalt som «utsatte grupper»).

Gruppen *personer med nedsatt arbeidsevne* består av individer som er registrert med nedsatt arbeidsevne hos NAV. For noen er nedsatt arbeidsevne en forbigående tilstand, men for mange er det å ha nedsatt arbeidsevne en vedvarende situasjon. Slik gruppen er definert her, vil alle som er registrert med nedsatt arbeidsevne på et tidspunkt i løpet av et kalenderår, tilhøre gruppen med nedsatt arbeidsevne i hele kalenderåret.

Gruppen *unge med lite utdanning* består av personer i aldersgruppen 21–29 år som ikke har fullført videregående skole. Utdanningsinformasjonen henter vi fra Nasjonal utdanningsdatabase (NUDB) hvert kalenderår.

Innvandrere er personer som er født i utlandet av to utenlandskfødte foreldre, og som har innvandret til Norge. Vi kobler på landbakgrunn fra befolkningsregistre i SSB. Dette betyr at vi gjennom denne kategoriseringen ikke definerer utlendinger som arbeider i Norge og bor i utlandet, eller norskfødte med minoritetsbakgrunn som innvandrere.

I analyseutvalget vårt inkluderer vi personer i aldersgruppen 21–67 år. Vi inkluderer ikke yngre aldersgrupper, siden disse ofte har skolegang og utdanning som sin hovedaktivitet. Videre ekskluderer vi også lærlinger, siden det å være lærling er en type midlertidig ansettelse som er en del av et utdanningsløp.

Variabeldefinisjoner

Arbeidsmarkedsstatus: Vi inkluderer fem arbeidsmarkedsstatuser i analysene våre, dels definert ut fra ansettelse (fast/midlertidig), dels definert ut fra statuskode i arbeidsstyrken.²

- *Fast ansatt* bruker vi om personer som oppgir at de har fast ansettelse i hovedarbeidsforholdet sitt.
- *Midlertidig ansatt* er personer som oppgir at de har midlertidig ansettelse i hovedarbeidsforholdet sitt.
- *Student* betegner personer som er utenfor arbeidsstyrken, som ikke er sysselsatt, og som oppgir at hovedvirksomheten deres er skole/studier.
- *Arbeidssøkende* er personer som ikke er sysselsatt, og som søker arbeid.
- *Utenfor arbeidsstyrken* betegner andre ikke-sysselsatte personer, for eksempel arbeidsuføre og hjemmeværende.

Ukentlig arbeidstid er antallet timeverk en person har utført i løpet av referanseuken (faktisk arbeidstid).

Heltid gjelder for personer som har en avtalt eller vanlig arbeidstid på 37 timer eller mer i uken, og for personer med en avtalt eller vanlig arbeidstid som utgjør 32–36 timer per uke, og oppgir at dette er heltid.

Ansatt i vikarbyrå bruker vi om personer som oppgir at de er ansatt i næringskode 78: arbeidskraftjenester.

Lønn i opplæringen angir om personer som har deltatt i opplæring (kurs, seminarer, konferanser o.l.), mottok lønn under opplæringen.

Undersysselsatte er deltidssysselsatte personer som har forsøkt å få lengre avtalt arbeidstid hos sin nåværende arbeidsgiver eller i andre jobber, og som kan starte med økt arbeidstid innen en måned.

² Her har vi brukt variablene *hstat/sstat* i AKU.

Gift bruker vi om personer som oppgir i AKU at de er gift eller registrert partner. Alle andre karakteriseres som ugift.

Utdanningsnivå (register): Vi skiller mellom personer som har ukjent utdanning, grunnskole, videregående skole, høyere utdanning lavere grad og høyere utdanning høyere grad som sin høyeste fullførte utdanning. Informasjonen er hentet fra Nasjonal utdanningsdatabase (NUDB).

Har barn (register): Denne variabelen indikerer om personen har barn eller ikke. Informasjonen er hentet fra befolkningsfilene til SSB.

Kommunal arbeidsledighet: Vi har hentet informasjon om kvartalsvis kommunal arbeidsledighet fra NAVs statistikk. Dataene er lastet ned fra SSBs hjemmesider for årene 2010–2014 og fra NAVs hjemmesider for årene 2015–2016.³

Oljeinvesteringer: Vi har hentet informasjon om det kvartalsvise nivået på oljeinvesteringer fra SSBs hjemmesider.⁴

I tabell 3.1 presenterer vi beskrivende statistikk for sysselsatte i hele vår tidsperiode, for alle sysselsatte og for sysselsatte i de utsatte gruppene. Den gjennomsnittlige sysselsettingsgraden (ikke vist) i AKU-populasjonen i perioden 2010–2016 ligger på 77,6 prosent for alle, på 71,4 prosent for innvandrere, på 38,4 prosent for personer med nedsatt arbeidsevne og på 60 prosent for unge med lite utdanning.

Den sysselsatte populasjonen er tilnærmet kjønnsbalansert med 47 prosent kvinner. Blant sysselsatte innvandrere er kvinneandelen et par prosentpoeng lavere, mens kvinner er overrepresentert blant personer med nedsatt arbeidsevne. På den andre siden er menn overrepresentert blant unge med lite utdanning. Ser vi hele perioden under ett, er andelen midlertidig ansatte 7 prosent for hele arbeidsmarkedet. For innvandrere og personer med nedsatt arbeidsevne er midlertidigandelen 11 prosent, mens den er 15 prosent blant unge med lite utdanning.

I tabell 3.2 presenterer vi tilsvarende beskrivende statistikk bare for midlertidig ansatte. Ser vi på årsgjennomsnittene i tabell 3.1 og 3.2, finner vi at det er noen forskjeller mellom alle sysselsatte og midlertidig ansatte.

Det er ikke tilfeldig hvem som har en midlertidig jobb, og hvem som har fast jobb; det foregår altså en *seleksjon* inn i midlertidige ansettelses sammenlignet

³ SSB sluttet å publisere denne statistikken i 2014.

⁴ Påløpte investeringer. Utvinning av råolje og naturgass, og rørtransport (mill. kr).

med faste ansettelse. Vi ser at kvinneandelen er høyere i midlertidige jobber – både generelt og for innvandrere og unge med lite utdanning spesielt. Personer med en midlertidig ansettelse er også yngre og er i mindre grad gift og har barn. Sammenlignet med alle sysselsatte er det en større andel av de midlertidig ansatte som har grunnskole som sin høyeste fullførte utdanning. Det er også en større andel av dem som har høyere utdanning som høyeste fullførte utdanning. Videre er midlertidige ansettelse av en annen type enn faste ansettelse: Den ukentlige arbeidstiden er noe lavere for alle grupper unntatt personer med nedsatt arbeidsevne, og heltidsandelen er lavere. Det er også noen tegn til at midlertidige jobber er av lavere kvalitet. Det er flere med en midlertidig ansettelse som oppgir at de jobber mindre enn de ideelt sett ville («undersysselsatte»), og færre midlertidig ansatte får lønn under opplæring. En større andel midlertidige er ansatt i vikarbyrå, men andelen er uansett liten, og det er ikke sannsynlig at denne gruppen driver resultatene.

I de nederste linjene i tabellene ser vi at de utsatte gruppene våre er delvis overlappende: 4 prosent innvandrere har også nedsatt arbeidsevne, 3 prosent er også unge med lav utdanning. I midlertidige jobber overlapper gruppene i enda større grad. Dette indikerer at seleksjonen inn i midlertidige jobber er betydelig.

**Tabell 3.1 Beskrivende statistikk for sysselsatte, 21–67 år (2010–2016).
Årsgjennomsnitt, standardavvik i parentes**

	Alle	Innvandrere	Personer med nedsatt arbeidsevne	Unge med lite utdanning
<i>Personkjennetegn</i>				
Kvinneandel	0,47 (0,50)	0,45 (0,50)	0,60 (0,49)	0,37 (0,48)
Alder	43 (12)	40 (10)	46 (12)	25 (3)
Gift	0,50 (0,50)	0,62 (0,48)	0,46 (0,50)	0,10 (0,31)
Har barn	0,71 (0,45)	0,62 (0,48)	0,74 (0,44)	0,26 (0,44)
Ukjent utdanning	0,02 (0,13)	0,15 (0,36)	0,01 (0,11)	0 (0)
Grunnskole	0,14 (0,35)	0,18 (0,39)	0,31 (0,46)	1 (0)
Videregående	0,42 (0,49)	0,27 (0,45)	0,43 (0,50)	0 (0)
Høyere utdanning, lavere grad	0,30 (0,46)	0,25 (0,43)	0,21 (0,41)	0 (0)
Høyere utdanning, høyere grad	0,11 (0,32)	0,15 (0,36)	0,04 (0,19)	0 (0)
<i>Kjennetegn ved jobben</i>				
Ukentlig arbeidstid	29 (18)	28 (17)	17 (16)	28 (17)
Heltidsandel	0,77 (0,42)	0,75 (0,43)	0,44 (0,50)	0,69 (0,46)
Undersysselsatte	0,03 (0,16)	0,05 (0,22)	0,04 (0,20)	0,06 (0,25)
Lønn i opplæringen	0,02 (0,13)	0,02 (0,12)	0,01 (0,09)	0,02 (0,12)
Midlertidig ansatt	0,07 (0,25)	0,11 (0,31)	0,11 (0,32)	0,15 (0,36)
Ansatt i vikarbyrå	0,01 (0,10)	0,02 (0,15)	0,01 (0,10)	0,02 (0,13)

	Alle	Innvandrere	Personer med nedsatt arbeidsevne	Unge med lite utdanning
Utsatte grupper				
Innvandrere	0,12 (0,32)		0,11 (0,32)	0,13 (0,34)
Person med nedsatt arbeidsevne	0,04 (0,20)	0,04 (0,20)		0,08 (0,27)
Ung med lav utdanning	0,03 (0,17)	0,03 (0,18)	0,06 (0,23)	
Antall (vektet)	16 700 000	1 927 585	695 635	513 393

Kilde: AKU 2010–2016

Note: Observasjonene er vektet slik at de er representative for arbeidsmarkedet.

Tabell 3.2 Beskrivende statistikk for midlertidig ansatte, 21–67 år (2010–2016). Årsgjennomsnitt, standardavvik i parentes

	Alle	Innvandrere	Personer med nedsatt arbeidsevne	Unge med lite utdanning
Personkjennetegn				
Kvinneandel	0,62 (0,49)	0,57 (0,50)	0,60 (0,49)	0,45 (0,50)
Alder	34 (11)	35 (9)	40 (11)	24 (2)
Gift	0,30 (0,46)	0,56 (0,50)	0,35 (0,48)	0,10 (0,30)
Har barn	0,45 (0,50)	0,50 (0,50)	0,66 (0,47)	0,23 (0,42)
Ukjent utdanning	0,03 (0,17)	0,17 (0,38)	0,01 (0,11)	0 (0)
Grunnskole	0,16 (0,37)	0,23 (0,42)	0,40 (0,49)	1 (0)
Videregående	0,31 (0,46)	0,22 (0,41)	0,35 (0,48)	0 (0)
Høyere utdanning, lavere grad	0,35 (0,48)	0,22 (0,41)	0,20 (0,40)	0 (0)
Høyere utdanning, høyere grad	0,14 (0,35)	0,17 (0,38)	0,03 (0,18)	0 (0)
Kjennetegn ved jobben				
Ukentlig arbeidstid	26 (17)	26 (16)	21 (15)	25 (16)

	Alle	Innvandrere	Personer med nedsatt arbeidsevne	Unge med lite utdanning
Heltidsandel	0,53 (0,50)	0,51 (0,50)	0,32 (0,47)	0,50 (0,50)
Undersysselsatte	0,08 (0,28)	0,13 (0,34)	0,11 (0,32)	0,11 (0,32)
Lønn i opplæringen	0,01 (0,12)	0,01 (0,11)	0,01 (0,10)	0,01 (0,11)
Ansatt i vikarbyrå	0,06 (0,23)	0,08 (0,27)	0,04 (0,20)	0,06 (0,24)
Utsatte grupper				
Innvandrere	0,18 (0,39)		0,17 (0,38)	0,17 (0,38)
Person med nedsatt arbeidsevne	0,07 (0,25)	0,06 (0,25)		0,13 (0,34)
Ung med lav utdanning	0,07 (0,26)	0,07 (0,25)	0,14 (0,34)	
Antall (vektet)	1 033 678	188 607	71 293	72 808

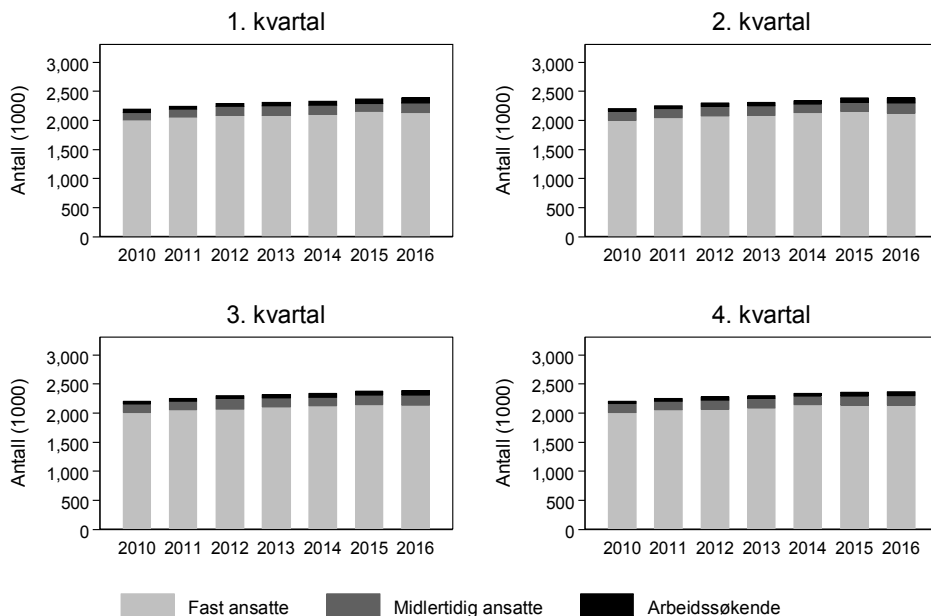
Kilde: AKU 2010–2016

Note: Observasjonene er vektet slik at de er representative for arbeidsmarkedet.

3.1.1 Midlertidige ansettelser i det norske arbeidsmarkedet

Midlertidige ansettelser utgjør en liten, men ikke ubetydelig del av arbeidsmarkedet, både som andel av alle ansettelser og som andel av arbeidsstyrken som helhet. I figur 3.1 viser vi antall fast ansatte, midlertidig ansatte og arbeidssøkende hvert kvartal i tidsperioden 2010–2016. Legg merke til at observasjonene er vektet slik at de er representative for arbeidsmarkedet. Dermed kan vi beregne antall ansatte med utgangspunkt i et utvalg av befolkningen. Dette er nyttig for når vi sammenligner nivået på fast og midlertidig ansatte i økonomien med antall lange og korte jobber i økonomien basert på informasjon fra administrative registre i kapittel 4.2.

Figur 3.1 Antall i arbeidsstyrken, 1.–4. kvartal (2010–2016)



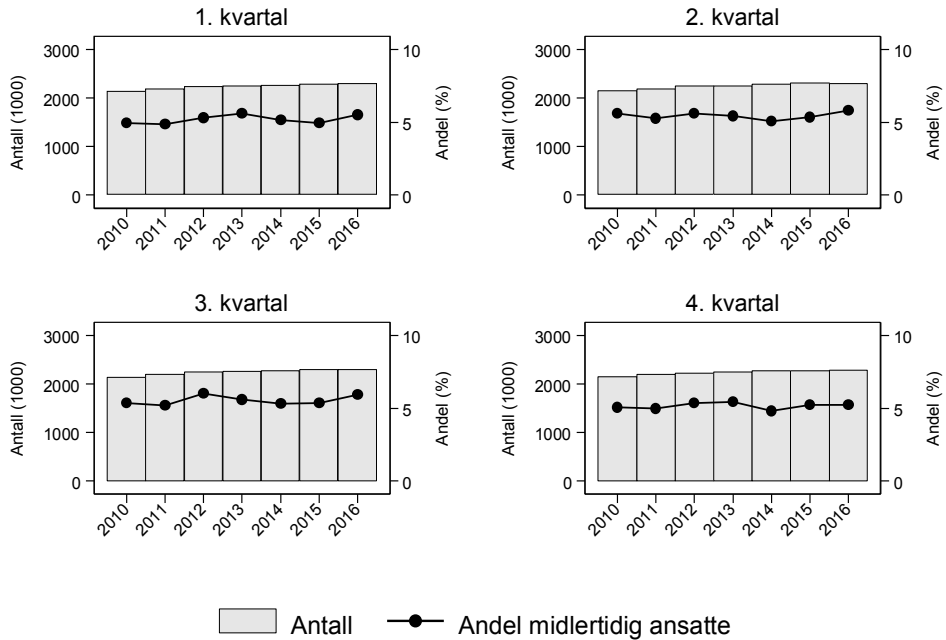
Note: Observasjonene er vektet slik at de er representative for arbeidsmarkedet.

Kilde: AKU (2010–2016)

Figuren viser at arbeidsstyrken har økt for hvert kvartal, utenom i 2016. Vi har en vekst i antall fast ansatte hvert kvartal fram til og med 2015. I 2016 fikk vi et lite fall i antall fast ansatte. Det var også en tydelig utflating i 2014–2015. Antall midlertidig ansatte varierer mellom kvartalene. Andre og tredje kvartal er de med flest midlertidig ansatte, noe som henger sammen med ferieavvikling og behovet for sommervikarer. Hele perioden sett under ett har det vært en økning i antall midlertidig ansatte hvert kvartal, med noe variasjon mellom noen år. Antall arbeidsledige økte også markert i 4. kvartal av 2014, og hvert kvartal i 2015 og 2016. Dette henger trolig sammen med nedgangskonjunktoren fra 2014.⁵

I figur 3.2 presenterer vi antallet midlertidig ansatte i økonomien og andelen midlertidig ansatte av det totale antallet ansatte, beregnet ved hjelp av AKUs kvartalsvise utvalgsvekter. Søylene i diagrammene viser antallet midlertidig ansatte og leses av på y-aksen på venstre side, mens andelen midlertidig ansatte målt i prosent av det totale antallet ansatte illustreres ved de koblede punktene som kan leses av på y-aksen på høyre side.

⁵ Se for eksempel Norges Banks beregning av produksjonsgapet i økonomien i Chart 1.1b i *Monetary Policy Report with financial stability assessment* 4/17, eller SSBs *Økonomiske analyser* 1/17.

Figur 3.2 Totalt antall ansatte og andelen midlertidig ansatte (2010–2016)

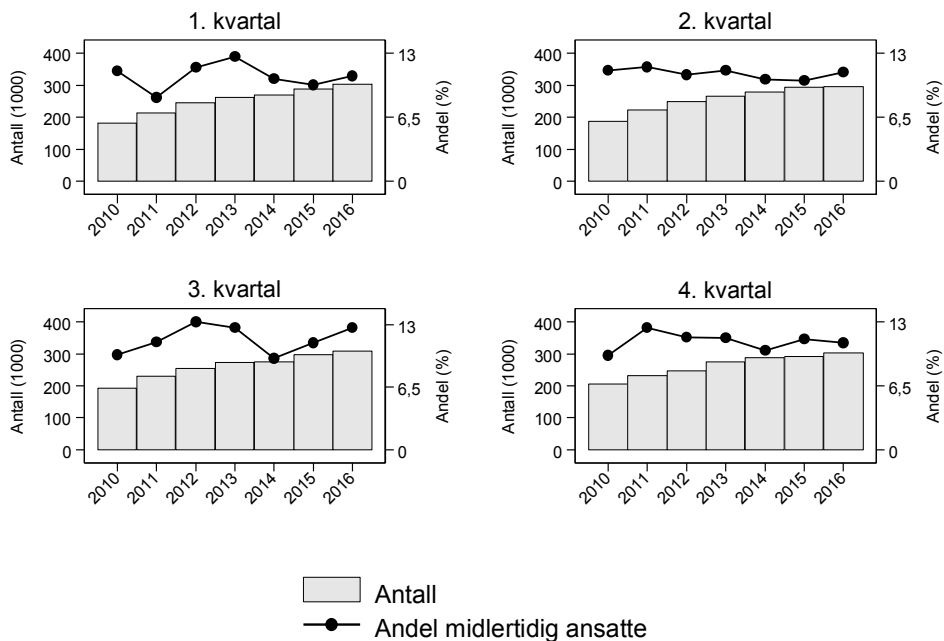
Note: Gjelder aldersgruppen 21–67 år. Observasjonene er vektet slik at de er representative for arbeidsmarkedet.
Kilde: AKU (2010–2016)

Midlertidig ansatte utgjør et sted mellom 7,5 og 9 prosent av totalt antall ansatte. Antallet midlertidige jobber varierer over tidsperioden og har økt i to perioder: fra 2011 til 2013 og fra 2014 til 2016. Det ser derfor ikke ut til å være en påfallende økning i perioden etter reformen hvis vi ser hele perioden 2010–2016 under ett. Økningen fram mot 2016 ser også ut til å ha startet noe før reformen; det er allerede en økning i 2. kvartal fra 2014 til 2015 (før reformen). Det er imidlertid gjennomgående en økning fra før reformen til etter reformen i både 1., 3. og 4. kvartal.

I figur 3.3, 3.4 og 3.5 presenterer vi tilsvarende tall for henholdsvis innvandrere, personer med nedsatt arbeidsevne og unge med lite utdanning. I figur 3.3 ser vi at antallet ansatte med innvandrerbakgrunn har økt for alle kvartaler over hele vår observasjonsperiode. Andelen midlertidig ansatte er noe høyere enn for hele arbeidsmarkedet sett under ett, og ligger på 10,9 prosent i 4. kvartal 2016. Andelen varierer imidlertid mye over perioden, noe som betyr at det også kommer flere innvandrere inn i faste jobber. Etter reformen har det vært en økning i andelen innvandrere som er midlertidig ansatt. Også her er det tegn til at noe av økningen har startet før reformen. Som for andelen midlertidig ansatte generelt er det også en økning i årene 2011–2013, noe som indikerer at

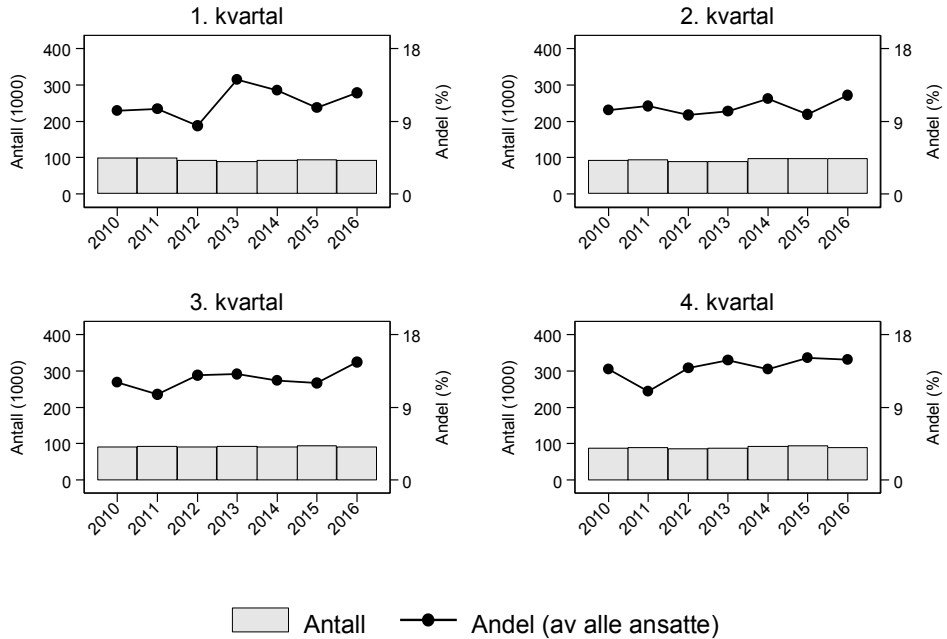
økningen etter reformen ikke er unik, men kan være et utslag av generelle svingninger.

Figur 3.3 Totalt antall ansatte og andelen midlertidig ansatte innvandrere (2010–2016)



Note: Gjelder aldersgruppen 21–67 år. Observasjonene er vektet slik at de er representative for arbeidsmarkedet.
Kilde: AKU (2010–2016)

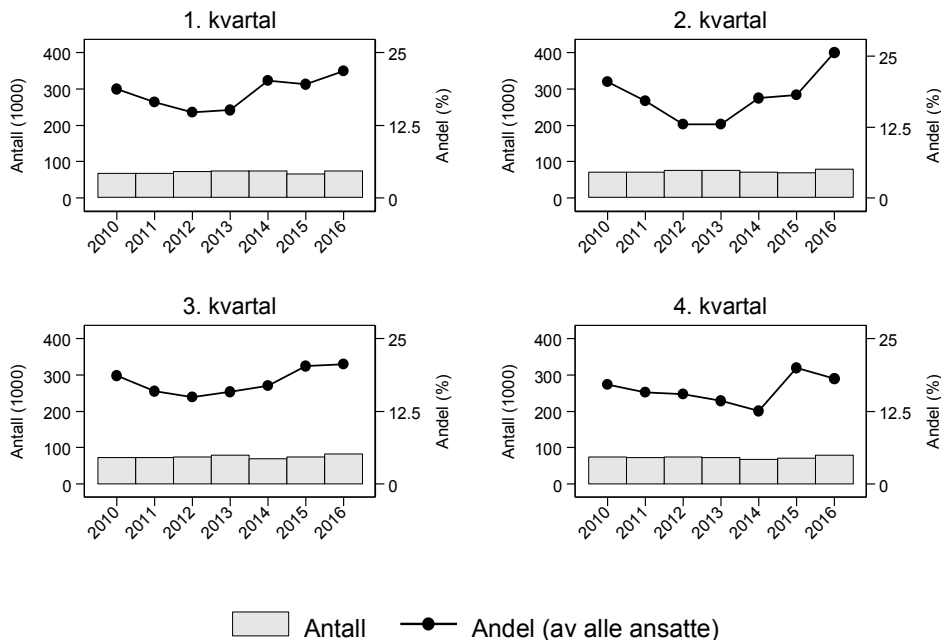
Blant personer med nedsatt arbeidsevne ser vi i figur 3.4 at antallet ansatte er i underkant av 100 000 for alle kvartaler over hele tidsperioden, mens andelen midlertidig ansatte er høyere enn i arbeidsmarkedet generelt. Tendensen er at andelen midlertidige i denne gruppen øker sett hele observasjonsperioden under ett.

Figur 3.4 Totalt antall ansatte og andelen midlertidig ansatte med nedsatt arbeidsevne (2010–2016)

Note: Gjelder aldersgruppen 21–67 år. Observasjonene er vektet slik at de er representative for arbeidsmarkedet.
Kilde: AKU (2010–2016)

Unge med lite utdanning utgjør også en liten del av det norske arbeidsmarkedet, med under 100 000 ansatte i alle kvartaler over vår observasjonsperiode. Vi ser i figur 3.5 at andelen midlertidige er høy i denne gruppen, opp mot 25 prosent i slutten av observasjonsperioden. Tendensen er at andelen midlertidig ansatte i denne gruppen er økende, sett hele observasjonsperioden under ett. Her er det en tydeligere vekst i de siste årene, men veksten ser ut til å ha startet før reformen.

Figur 3.5 Totalt antall ansatte og andelen midlertidig ansatte unge med lite utdanning (2010–2016)



Note: Gjelder aldersgruppen 21–29 år. Observasjonene er vektet slik at de er representative for arbeidsmarkedet. Kilde: AKU (2010–2016)

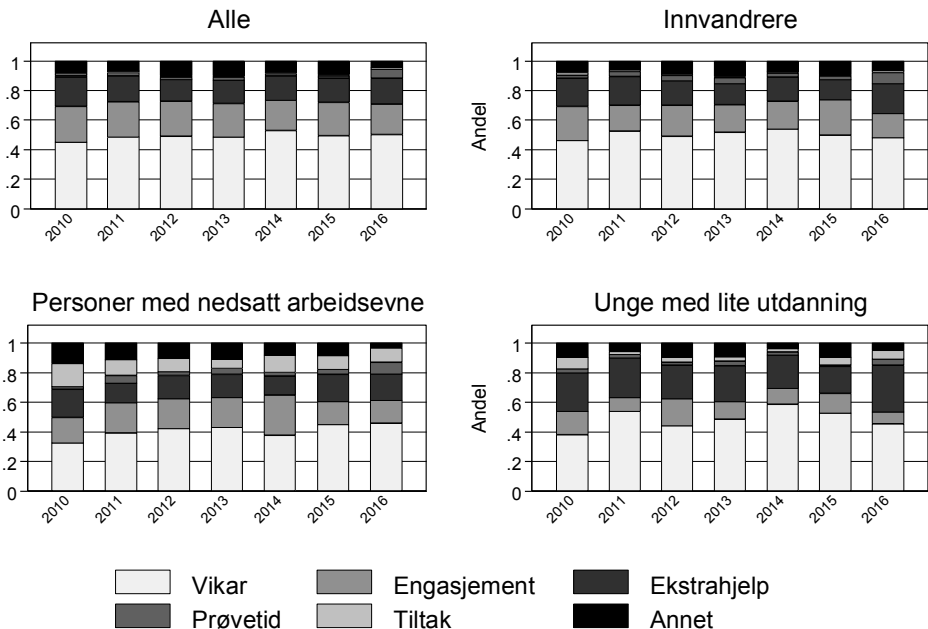
Når vi for alle grupper sammenligner 4. kvartal 2014 med 1., 2. og 3. kvartal 2015 og med de respektive kvartalene året etter (etter reformen), er tendensen at andelen midlertidig har økt, uten at vi kan si at dette er en direkte konsekvens av lovendringen.

Kjennetegn ved midlertidige ansettelser

I AKU får de midlertidig ansatte spørsmål om hvilken type midlertidig ansettelse de har. De kan være vikar, i et engasjement eller ekstrahjelp. Prøvetid og tiltak er også midlertidige jobber slik det er definert i AKU. Gjennom dette spørsmålet kan vi kartlegge hvilke typer midlertidige ansettelser som er vanligst. I figur 3.6 presenterer vi årsgjennomsnittet av de ulike typene midlertidige ansettelser for hele arbeidsmarkedet og de utsatte gruppene separat. Det er imidlertid noen kilder til målefeil ved at disse kategoriene er selvrapportert. Nergaard (2016), for eksempel, presiserer at «vikar» brukes både for reelle vikariater og for stillinger som skal fylle ekstra arbeidskraftsbehov uten at noen er fraværende. Figur 3.6 viser at vikariater er den vanligste typen midlertidig ansettelse. Deretter følger engasjement og ekstrahjelp. Til sammen utgjør disse tre vanligste typene kontrakter drøye 80 prosent av alle midlertidige ansettelser.

Prøvetid, tiltak og annet utgjør en relativt liten andel av alle midlertidige ansettelser.⁶ Mønsteret er likt for de utsatte gruppene. Ett unntak er at tiltak naturlig nok utgjør en større andel av midlertidige ansettelser blant personer med nedsatt arbeidsevne, og vikariater en mindre andel. Blant unge med lite utdanning er også ekstrahjelp en vanligere type midlertidig ansettelse enn i de andre gruppene.

Figur 3.6. Typer midlertidige ansettelser (2010–2016). Årsgjennomsnitt



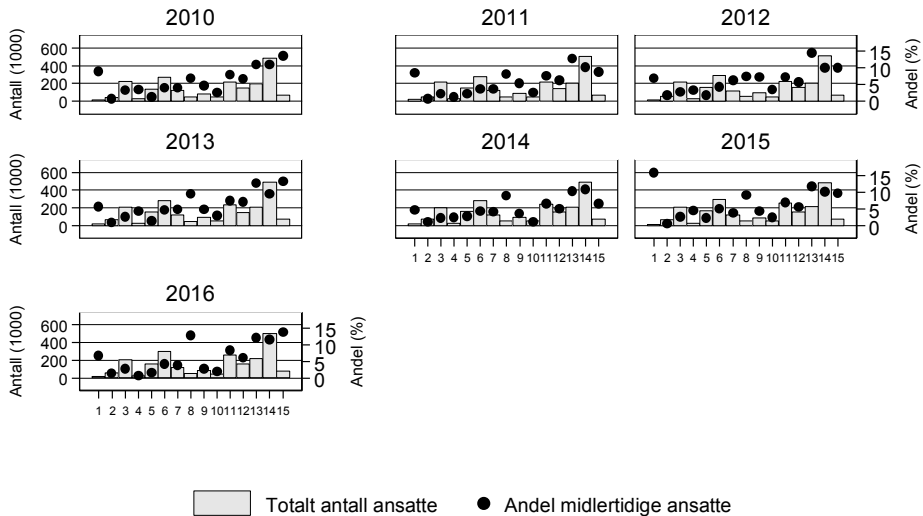
Note: Gjelder aldersgruppen 21–67 år. Observasjonene er vektet slik at de er representative for arbeidsmarkedet.
Kilde: AKU 2010–2016

Har lovendringen 1. juli 2015 påvirket sammensetningen av typer midlertidige ansettelser? Vi skulle ikke forvente at andelen vikarer ble påvirket av reformen, siden bedrifter også hadde anledning til å ansette vikarer før reformen. Engasjement og ekstrahjelp er de formene for midlertidige ansettelser vi skulle forvente var mest påvirket av lovendringen. Vi ser imidlertid ikke noen tydelig endring i typen midlertidige ansettelser de siste årene, bortsett fra for unge med lite utdanning, som har en større andel ekstrahjelper i 2016. Med små utvalg kan denne større andelen imidlertid like gjerne være et utslag av statistisk støy som en reell økning.

6 Vi har utelatt lærlinger, som opprinnelig inngår som midlertidig ansatte slik det er definert i AKU.

Midlertidige ansettelser er vanligere i noen deler av arbeidsmarkedet enn i andre. Nergaard (2016) viser at i perioden før lovendringen var andelen midlertidig ansatte høyere i offentlig sektor enn i privat sektor.⁷ Hun viser videre at andelen midlertidige var høyere innenfor deler av privat og offentlig tjenesteyting, mens industrien og bygg og anlegg generelt hadde en lav andel midlertidig ansatte. Vi viser fordelingen av antallet ansatte og andelen midlertidig ansatte mellom bransjer i figur 3.7. Vi ser, i likhet med Nergaard (2016), at det er noen bransjer som har en høyere andel midlertidig ansatte, og at det i hovedsak er de samme bransjene over tid. Bransjene med en høy andel midlertidig ansatte er 1: jordbruk, skogbruk og fiske, 8: overnatting og servering, 13: undervisning, 14: helse- og sosialtjenester og 15: annet. Helse- og sosialtjenester er en stor arbeidsgiver målt i antall ansatte, og med en høy andel midlertidig ansatte betyr dette at denne bransjen sysselsetter en stor andel midlertidig ansatte i økonomien sett under ett. Det er imidlertid ikke et entydig mønster at det er de største næringene som har en høy andel midlertidig ansatte.

7 Ansatte i staten og universitets- og høyskolesektoren omfattes av et annet regelverk enn privat og kommunal sektor (tjenestemannsloven og universitets- og høyskoleloven versus arbeidsmiljøloven), men Nergaard (2016) viser at det i hovedsak er universitets- og høyskolesektoren som skiller seg ut med en høy andel midlertidig ansatte, mens midlertidigandelen ikke er spesielt høy for ansatte i statlig forvaltning eller i de statlig eide sykehusene.

Figur 3.7 Antall ansatte og andelen midlertidig ansatte, 2. kvartal 2010–2016

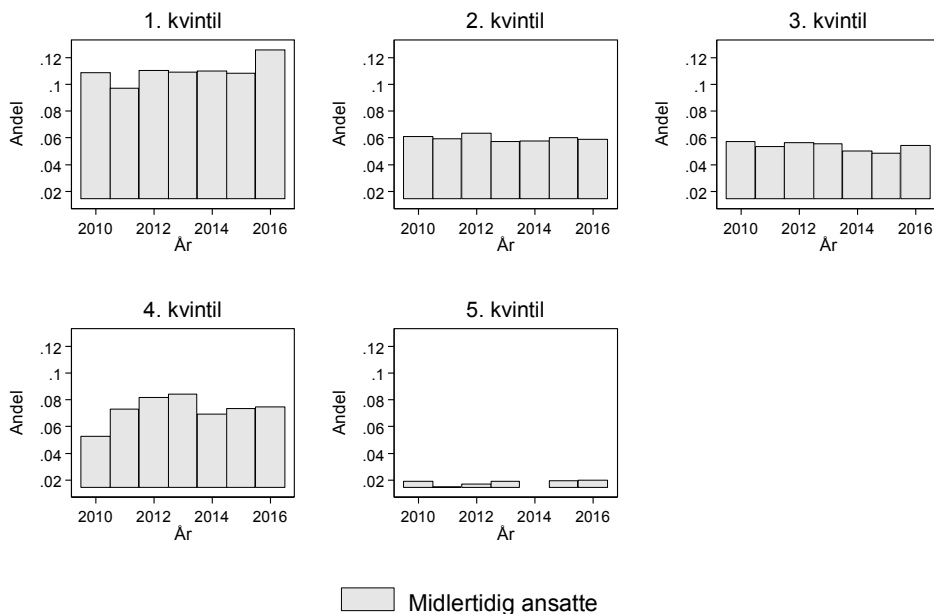
- 1: Jordbruk, skogbruk og fiske; 2: Bergverksdrift og utvinning; 3: Industri;
 4: Elektrisitets-, gass-, damp- og varmtvannsforsyning + Vannforsyning, avløps- og renovasjonsvirksomhet;
 5: Bygge- og anleggsvirksomhet; 6: Varehandel + Reparasjon av motorvogner; 7: Transport og lagring;
 8: Overnatting og servering; 9: Informasjon og kommunikasjon; 10: Finansierings- og forsikringsvirksomhet;
 11: Omsetning og drift av fast eiendom + Faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting;
 12: Offentlig administrasjon og forvaltning; 13: Undervisning; 14: Helse- og sosialtjenester; 15: Annet

Note: Gjelder aldersgruppen 21–67 år. Observasjonene er vektet slik at de er representative for arbeidsmarkedet.
 Kilde: AKU 2010–2016

Et sentralt spørsmål, både i litteraturen og i debatten omkring midlertidige ansettelser, er om de midlertidige jobbene er dårligere enn faste jobber, for eksempel ved at de har færre utviklingsmuligheter eller dårligere betingelser. En måte å sammenligne kvaliteten på jobber på er å sammenligne lønnsnivået. Siden lønn ikke oppgis i AKU, har vi beregnet lønnsnivået i de respektive yrkene i 2010 basert på registerdata. De registrerte yrkeskodene i registerdataene følger kodestrukturen i STYRK-98, mens AKU følger STYRK-08. Derfor er ikke yrkeskodene i de to datakildene direkte sammenlignbare. For å omgå dette har vi laget en yrkesvariabel der vi kombinerer tosifret næringskode med ensifret yrkeskode. Dette gir oss totalt 825 yrker. En slik klassifisering betyr at vi identifiserer for eksempel ledere i ulike næringer, akademiske yrker i ulike næringer, kontoryrker i ulike næringer osv., men vi kan ikke skille mellom ulike typer av for eksempel akademiske yrker innad i næringen. Videre har vi rangert yrker etter median daglønn for en heltidsansatt i yrket i 2010 og delt denne rangeringen inn i fem grupper (kvintiler). Den første kvintilen er den femtedelen av yrkene som har en relativt lav median daglønn. Denne gruppen omfatter omtrent en halv million ansatte hvert år. Andre kvintil er den neste femtedelen av

yrkene. Disse har også en relativt lav daglønn, men ikke lavest. Denne gruppen omfatter omtrent 300 000 ansatte hvert år. Videre har tredje og fjerde kvintil middels høye lønninger, mens femte kvintil består av de best betalte yrkene i arbeidsmarkedet slik yrke er definert her. De tre siste gruppene omfatter henholdsvis i underkant av 500 000 ansatte, rundt 550 000 ansatte og fra 300 000 til 400 000 ansatte. I figur 3.8 viser vi andelen midlertidig ansatte i de fem kvintilene.

Figur 3.8 Andelen midlertidig ansatte i lavt- og høytlønnsyarker. Alle (2010–2016). Årsgjennomsnitt



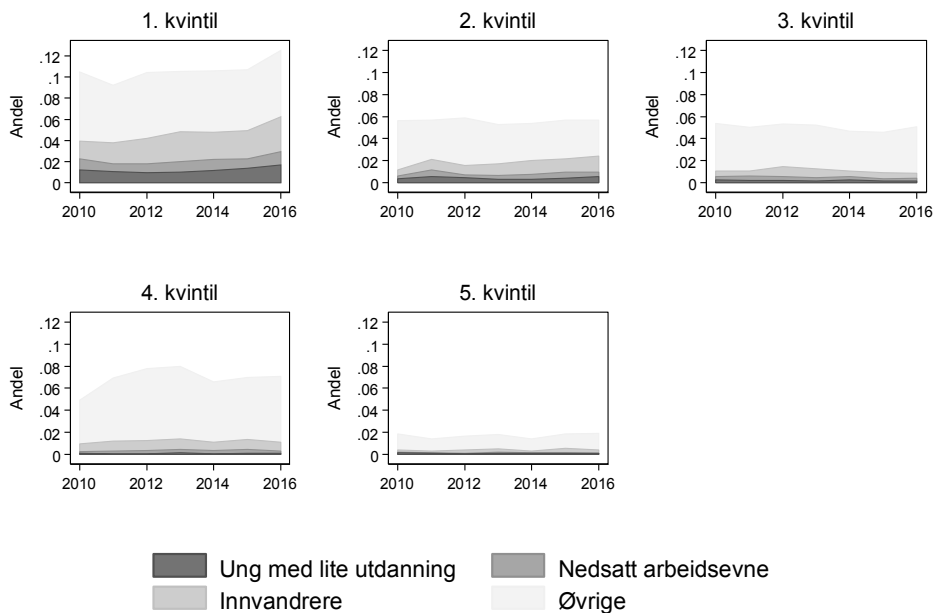
Note: Gjelder aldersgruppen 21–67 år. Observasjonene er vektet slik at de er representative for arbeidsmarkedet. Yrket er definert som høyt- eller lavtlønnet ut fra median daglønn for en heltidsansatt i yrket i 2010. Robusthetstsjekker viser at hvilket år vi velger, ikke har betydning for mønsteret.
Kilde: AKU 2010–2016

Vi ser at andelen midlertidig ansatte er tydelig størst i lavtlønnsyrkene. Andelen er også høy i den nest høyeste kvintilen. Det har vært en solid økning i andelen midlertidige fra 2015 til 2016 – altså etter reformen – i den nederste kvintilen. Dette kommer av at antallet midlertidig ansatte har økt mer enn antallet ansatte totalt fra 2015 til 2016. Vi ser også en økning i andelen midlertidig ansatte i 3. kvintil fra 2015 til 2016. Også her har antallet midlertidig ansatte økt mer enn det totale antallet ansatte fra 2015 til 2016. Figuren sier noe om kvaliteten på en midlertidig jobb, men også at det i all hovedsak er i de dårligst betalte yrkene

eventuelt nye jobbmuligheter kommer når lovgivningen åpner for mer midlertidig ansettelse.

Når vi har identifisert i hvilke typer yrker de midlertidige jobbene befinner seg, er det også interessant å studere hvem som er ansatt i de midlertidige jobbene i lavinntekts- og mellominntektsgruppen. Vi tar utgangspunkt i de utsatte gruppene, som er en viktig del av analysen vår: innvandrere, personer med nedsatt arbeidsevne og unge med lav utdanning. I figur 3.9 presenterer vi hvem som innehar jobbene i de forskjellige kvintilene. Vi ser at personer fra utsatte grupper i aller størst grad har midlertidige jobber i nederste kvintil. Det har også vært en økning over tidsperioden i andelen fra utsatte grupper i 1. kvintil. Innvandrersandelen har for eksempel økt fra 1,6 til 3,3 prosent. Veksten i andelen midlertidig ansatte i lavinntektsyrkene etter reformen kommer i hovedsak fra vekst i andelen midlertidig ansatte fra utsatte grupper.

Figur 3.9 Andelen midlertidig ansatte i lavt- og høytlønnsyrker. Etter kjennetegn (2010–2016). Årsgjennomsnitt

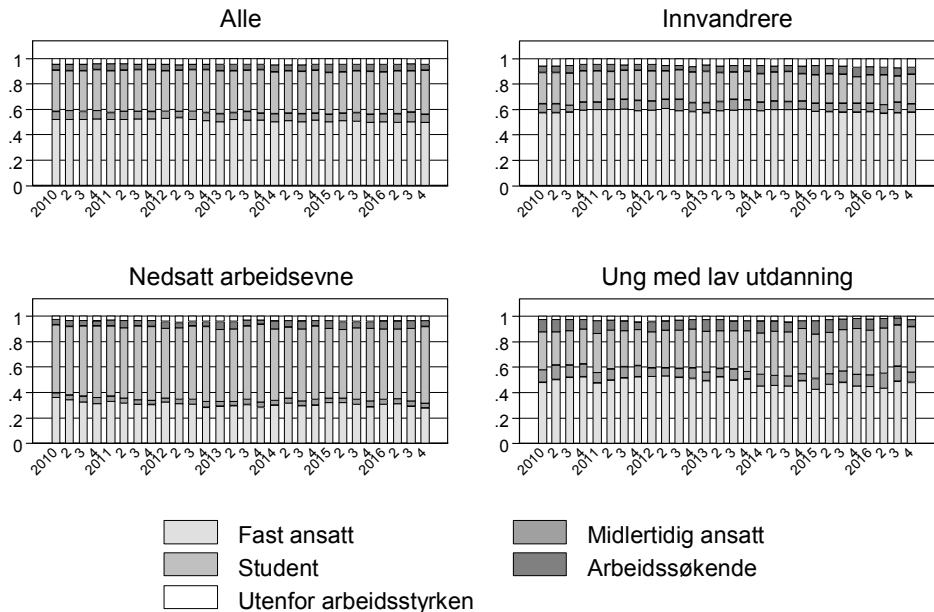


Note: Gjelder aldersgruppen 21–67 år. Observasjonene er vektet slik at de er representative for arbeidsmarkedet.
Kilde: AKU 2010–2016

En generell adgang til midlertidig ansettelse i økonomien er slik sett en tilsynelatende egnet politikk for å få flere fra utsatte grupper sysselsatt hvis personer fra utsatte grupper som *ikke* er i jobb, ligner på personene som er i jobb. Fordi personer fra utsatte grupper som er i jobb, i større grad enn befolkningen ellers befinner seg i midlertidige jobber, kan en utvidelse av nettopp tilgangen til midlertidige jobber hjelpe disse gruppene inn i arbeidsmarkedet. Men selv om midlertidige jobber i gjennomsnitt ikke er mye dårligere enn andre jobber, er det ikke den gjennomsnittlige midlertidige jobben personer fra utsatte grupper har. De har midlertidige jobber i de lavest betalte yrkene, mens midlertidige jobber i for eksempel 4. kvartil i størst grad innehas av andre. Et annet sentralt spørsmål knyttet til økt bruk av midlertidige stillinger er om jobbsikkerheten er dårligere. I det neste avsnittet skal vi undersøke sannsynligheten for å ha ulike arbeidsmarkedsstatuser, blant annet for dem som hadde en midlertidig jobb i forrige periode. Dersom midlertidig ansettelse gir en inngang til senere fast ansettelse, kan vi se på midlertidige ansettelser som et springbrett inn i en mer stabil arbeidsmarkedstilknytning. På den andre siden kan midlertidige ansettelser være en blindvei i den forstand at de i større grad fører til nye midlertidige jobber, arbeidsledighet eller en utgang fra arbeidsmarkedet.

3.1.2 Arbeidsmarkedsstatus og overgangsrate for utsatte grupper før og etter reformen

Vi starter med å kartlegge kvartalsvis gjennomsnittlig arbeidsmarkedsstatus for hele arbeidsmarkedet og de utsatte gruppene separat for å danne et bakteppe for de videre analysene våre. En person kan ha én av fem statuser på arbeidsmarkedet: enten fast ansatt, midlertidig ansatt, student, arbeidssøkende eller utenfor arbeidsstyrken. Figur 3.10 viser kvartalsvis arbeidsmarkedsstatus for de ulike gruppene, det vil si andelen i arbeidsmarkedet og i de utsatte gruppene som har de respektive statusene. Vi ser at andelen innvandrere som er i fast arbeid, er høyere enn i arbeidsmarkedet generelt, mens personer med nedsatt arbeidsevne i større grad enn gjennomsnittet er studenter. Unge med lite utdanning skiller seg ikke spesielt mye fra gjennomsnittet. Forskjellene i nivå mellom gruppene kan skyldes seleksjon og frafall i spørreundersøkelsene. Blant annet for innvandrere vet vi at frafallet i AKU er noe høyt. Et interessant moment fra figuren er at den gjennomsnittlige arbeidsmarkedsstatusen er forholdsvis stabil over tid. Den tydeligste endringen finner vi blant personer med nedsatt arbeidsevne der andelen fast ansatte har falt noe over tid.

Figur 3.10 Kvartalsvis arbeidsmarkedsstatus. Alle og utsatte grupper (2010–2016)

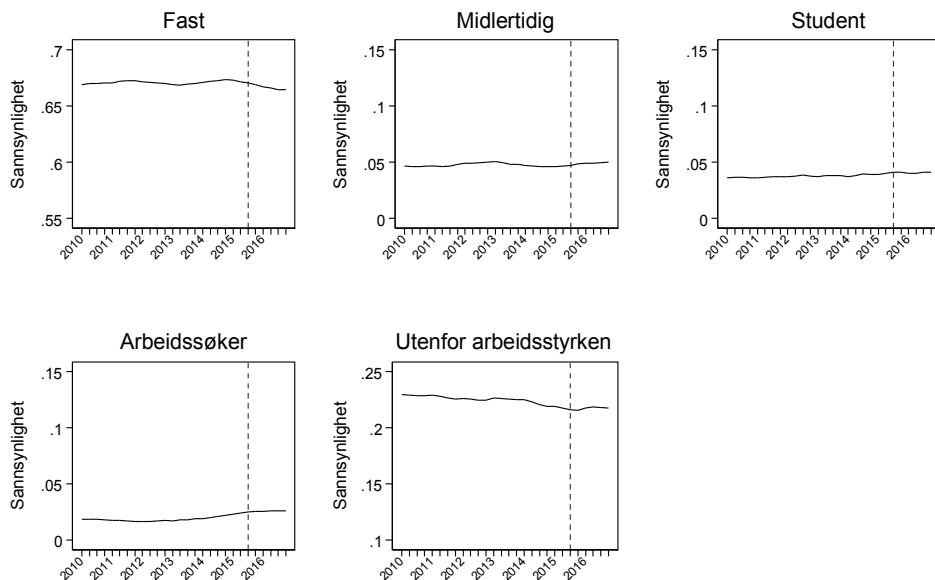
Note: Gjelder aldersgruppen 21–67 år. Observasjonene er vektet slik at de er representative for arbeidsmarkedet.
Kilde: AKU 2010–2016

Først ser vi nærmere på hvordan sannsynligheten for å være i en av de fem statusene har utviklet seg over tidsperioden for hele arbeidsstyrken og for de utsatte gruppene. Helt konkret har vi estimert en lineær sannsynlighetsmodell for hvert kvartal for hver mulig arbeidsmarkedsstatus uten kontrollvariabler. Konstantleddet i en slik regresjon uttrykker den ubetingede sannsynligheten for å ha en status relativt til ikke å ha den. Dette tilsvarer andelen som har statusen i gruppen. I figurene 3.11–3.14 presenterer vi et glidende gjennomsnitt sentrert rundt tre kvartaler av sannsynlighetene for hver enkelt arbeidsmarkedsstatus separat. Dette gjør vi for å jevne sannsynlighetene for kvartalsvariasjon, slik at vi enklere kan se trender over tid. Den stiplede linjen markerer hvor reformen inntraff.

I figur 3.11 ser vi at for alle har sannsynligheten for å ha fast ansettelse økt og falt litt fram mot 2014, men vi har et tydelig fall i denne sannsynligheten fra 2015. Størstedelen av fallet motsvares av en økning i sannsynligheten for å være arbeidssøker og utenfor arbeidsstyrken samt en liten økning i sannsynligheten for å være midlertidig ansatt. Vi ser at økningen i andelen midlertidige ansettelser er omtrent helt sammenfallende med nedgangen i faste ansettelser. Fallet

er imidlertid også helt sammenfallende med en nedgangskonjunktur i økonomien, noe som understreker hvor vanskelig det er å skille effekter av reformen fra en nedgangskonjunktur.

Figur 3.11 Sannsynlighet for arbeidsmarkedsstatus, alle. 1. kvartal 2010 –

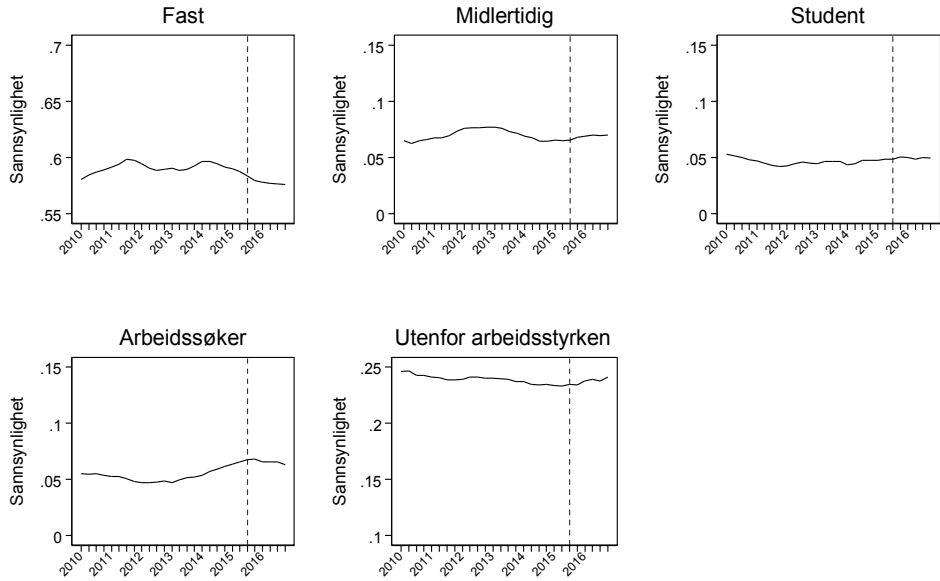


4. kvartal 2016

Note: Gjelder aldersgruppen 21–67 år. Observasjonene er vektet slik at de er representative for arbeidsmarkedet.
Kilde: AKU 2010–2016

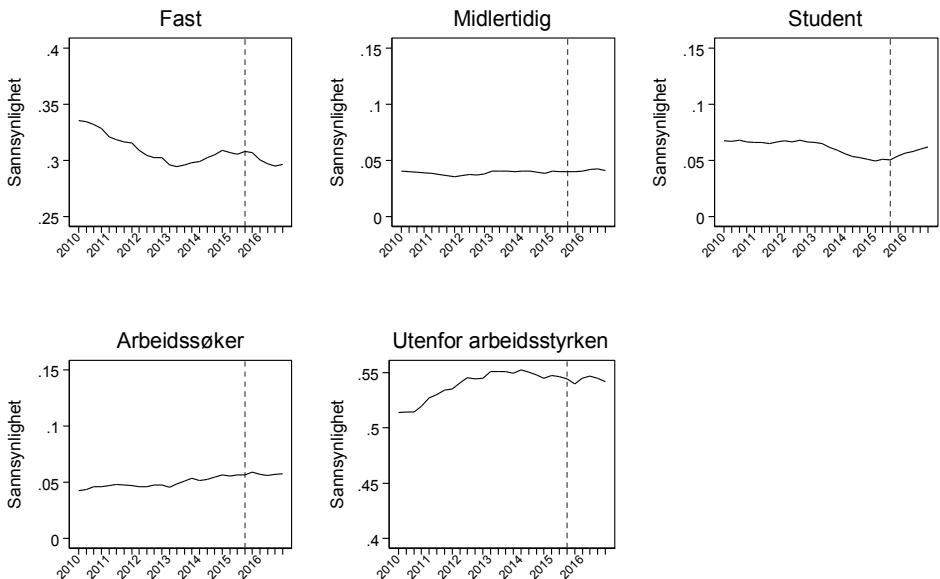
I figur 3.12–3.14 ser vi utviklingen over tid for de utsatte gruppene. For innvandrere er sannsynligheten for fast ansettelse omtrent den samme i fjerde kvartal 2016 som den var i 2010, men det har vært et tydelig fall i sannsynligheten fra 2014/2015. For personer med nedsatt arbeidsevne har det vært et fall i sannsynligheten for fast ansettelse over perioden, men en liten vekst i sannsynligheten fra 2013 ble motsvart av et fall etter siste kvartal i 2014. En høyere andel innvandrere har midlertidig ansettelse sammenlignet med «alle», men det ser ikke ut som det er en påfallende endring etter reformen. Andelen midlertidig ansatte blant personer med nedsatt arbeidsevne har ikke endret seg over tid. Unge med lite utdanning følger konjunktorene i mindre grad; her startet fallet i fast ansettelse og veksten i midlertidig ansettelse tidligere (rundt 2013). Dette er den eneste gruppen der det ser ut som det kan ha vært en sterkere vekst i sannsynligheten for midlertidig ansettelse etter reformen.

Figur 3.12 Sannsynlighet for arbeidsmarkedsstatus, innvandrere. 1. kvartal 2010 – 4. kvartal 2016



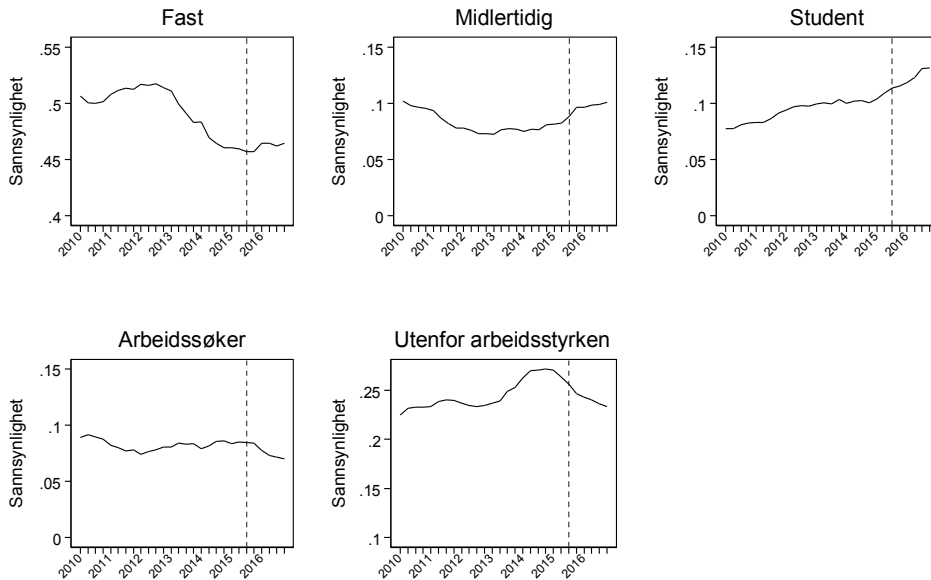
Note: Gjelder aldersgruppen 21–67 år. Observasjonene er vektet slik at de er representative for arbeidsmarkedet.
Kilde: AKU 2010–2016

Figur 3.13 Sannsynlighet for arbeidsmarkedsstatus, personer med nedsatt arbeidsevne. 1. kvartal 2010 – 4. kvartal 2016Kilde: AKU 2010–2016



Note: Gjelder aldersgruppen 21–67 år. Observasjonene er vektet slik at de er representative for arbeidsmarkedet.

Figur 3.14 Sannsynlighet for arbeidsmarkedsstatus, unge med lite utdanning. 1. kvartal 2010 – 4. kvartal 2016



Note: Gjelder aldersgruppen 21–29 år. Observasjonene er vektet slik at de er representative for arbeidsmarkedet.
Kilde: AKU 2010–2016

I figur 3.11–3.14 så vi at sannsynligheten for fast jobb har falt noe over tid, mens sannsynligheten for å være arbeidssøkende eller utenfor arbeidsstyrken har økt noe over tid. Særlig tydelig har disse endringene vært etter den begynnende konjunkturedgangen i 2014 og 2015.

Vi er i hovedsak interessert i å undersøke strømmingene i arbeidsmarkedet fra de ulike arbeidsmarkedsstatusene. Hvilken retning tar de, og hvor store er de, og har dette forandret seg med lovendringen? For å svare på dette beregner vi strømmingene mellom de ulike arbeidsmarkedsstatusene. I tabell 3.3 presenterer vi gjennomsnittlig overgangsrate fra ett kvartal til det neste mellom de fem arbeidsmarkedsstatusene for perioden fra første kvartal 2010 til fjerde kvartal 2016. Legg merke til at vi har med alle som deltar i AKU, uavhengig av om de er med i alle de etterfølgende åtte kvartalene, men et individ må observeres i to etterfølgende kvartaler for å inngå i overgangsratene. Vi har også beregnet separate gjennomsnittlige overgangsrater i en periode før reformen (i parentes ()) og for en sammenlignbar periode etter reformen (i klammeparentes []).

Over 97 prosent av dem som er fast ansatt i ett kvartal, har en fast ansettelse også det påfølgende kvartalet. Rundt en fjerdedel av dem som har en midlertidig ansettelse i et gitt kvartal, har fast ansettelse kvartalet etter, mens nesten 60

prosent fortsatt har en midlertidig ansettelse. Sammenligner vi overgangsraten fra midlertidig til fast ansatt med overgangen fra å være student eller arbeidssøkende til å bli fast ansatt, ser vi at midlertidig ansatte har høyere overgangsrater til faste ansettelser enn andre grupper. Videre ser vi at studenter og arbeidssøkende har høyere overgangsrater til midlertidig ansettelse enn fast. Og siden faste ansettelser er normalen i det norske arbeidslivet, går studenter og arbeidssøkende i relativt stor grad over til midlertidige stillinger.

Tabell 3.3 Overgangsrater (2010–2016). Gjennomsnitt for hele perioden, før og etter reformen. Alle

		Arbeidsmarkedsstatus ett kvartal senere					Endret status
		Fast	Midlertidig	Student	Arbeidssøkende	Utenfor	
Arbeidsmarkedsstatus i et kvartal	Fast	97,3	0,7	0,4	0,4	1,3	2,7
		(97,6)	(0,6)	(0,4)	(0,4)	(1,1)	(2,4)
		[97,1]	[0,7]	[0,3]	[0,4]	[1,4]	[2,9]
	Midlertidig	24,9	58,3	6,5	3,0	7,3	41,7
		(23,9)	(58,5)	(7,3)	(3,0)	(7,3)	(41,5)
		[23,5]	[57,2]	[7,4]	[3,7]	[8,2]	[42,8]
	Student	7,8	12,4	68,0	2,8	9,0	32,0
		(7,0)	(11,4)	(70,9)	(2,5)	(8,3)	(29,1)
		[7,8]	[12,3]	[68,7]	[3,4]	[7,7]	[31,3]
	Arbeidssøkende	11,6	14,8	3,9	40,1	29,6	59,9
		(11,1)	(14,6)	(3,9)	(40,4)	(30,0)	(59,6)
		[11,0]	[16,0]	[3,4]	[43,7]	[25,9]	[56,3]
	Utenfor	3,3	2,3	1,4	2,5	90,6	9,4
		(3,3)	(2,3)	(1,3)	(2,7)	(90,4)	(9,6)
		[3,2]	[2,5]	[1,4]	[3,0]	[89,9]	[10,1]

Note: Gjelder aldersgruppen 21–67 år. Observasjonene er vektet slik at de er representative for arbeidsmarkedet. () = før reformen: 3. kvartal 2013 – 4. kvartal 2014. [] = etter reformen: 3. kvartal 2015 – 4. kvartal 2016. Periodene er valgt slik at de dekker like kvartaler før og etter reformen og dermed er sammenlignbare.
Kilde: AKU 2010–2016

Når vi sammenligner overgangsratene i parentes og klammeparentes – altså perioden fra tredje kvartal 2013 til fjerde kvartal 2014 med perioden fra tredje kvartal 2015 til fjerde kvartal 2016 – så er det overordnede bildet at det er liten eller ingen endring i overgangsratene mellom disse periodene. Noen interes-

sante mønster peker seg likevel ut. Midlertidig ansatte har en lavere sannsynlighet for fast ansettelse og midlertidig ansettelse i neste kvartal i perioden etter reformen sammenlignet med før. Samtidig er sannsynligheten for å bli arbeidssøkende eller gå ut av arbeidsstyrken høyere etter reformen. For arbeidssøkende og personer utenfor arbeidsstyrken har sannsynligheten for å ha en midlertidig ansettelse neste kvartal økt noe, men nivået er fortsatt relativt lavt, særlig for personer utenfor arbeidsstyrken.

I tabell 3.4 har vi beregnet de samme overgangsratene for utsatte grupper separat. En lavere andel av personene som tilhører de utsatte gruppene, har fast ansettelse i to påfølgende kvartaler, og lavest er andelen blant personer med nedsatt arbeidsevne. Dette er også den gruppen som har den laveste gjennomsnittlige overgangsraten fra midlertidig ansettelse til fast ett kvartal etter. Det er også en høyere andel personer som går fra midlertidig ansettelse til å være arbeidssøkende eller utenfor arbeidsstyrken, enn for arbeidsmarkedet generelt. Det indikerer at midlertidig ansettelse er en mindre stabil tilstand for utsatte grupper: Det leder i mindre grad til fast ansettelse, i mindre grad til videre midlertidig ansettelse og i større grad til overganger ut av sysselsetting.

Tabell 3.4 Overgangsrater (2010–2016). Gjennomsnitt for hele perioden, før og etter reformen. Utsatte grupper

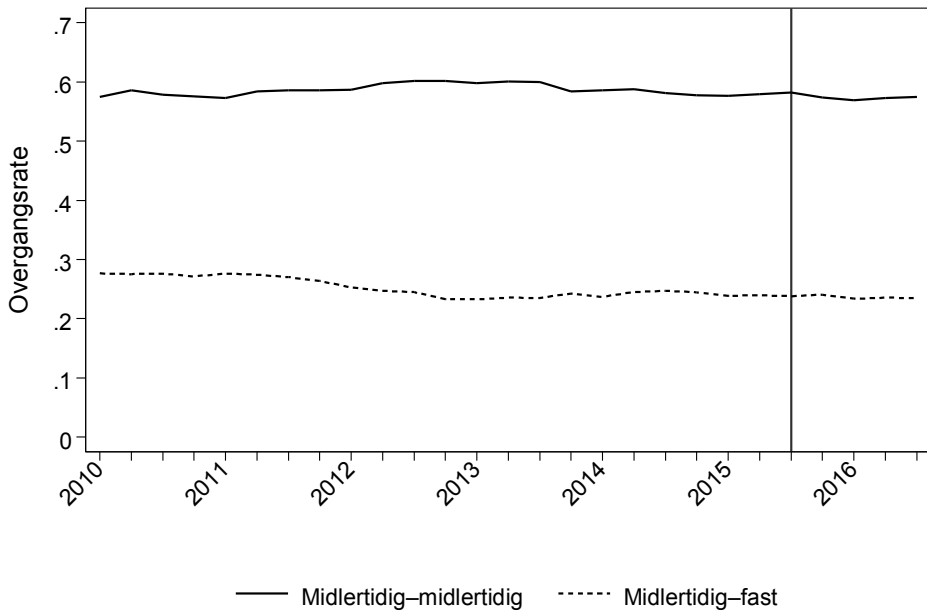
		Arbeidsmarkedsstatus ett kvartal senere					
Arbeidsmarkedsstatus i et kvartal	Innvandrere						
		Fast	Midlertidig	Student	Arbeidssøkende	Utenfor	Endret
	Fast	96,0	1,0	0,3	0,8	1,9	4,0
		(96,1)	(1,0)	(0,3)	(0,9)	(1,7)	(3,9)
		[95,9]	[1,2]	[0,2]	[0,8]	[1,9]	[4,1]
	Midlertidig	29,7	54,3	2,6	5,1	8,3	45,7
		(30,3)	(52,2)	(2,6)	(5,5)	(9,4)	(47,8)
		[27,1]	[54,0]	[3,7]	[6,1]	[9,2]	[46,0]
	Student	4,6	7,3	62,0	6,1	20,0	38,0
		(4,7)	(6,4)	(64,7)	(4,8)	(19,4)	(35,3)
[4,0]		[9,4]	[66,1]	[7,0]	[13,5]	[33,9]	
Arbeidssøkende	7,2	10,5	4,7	43,3	34,3	56,7	
	(7,2)	(9,3)	(4,4)	(44,3)	(34,8)	(55,7)	
	[6,0]	[12,9]	[4,5]	[45,9]	[30,8]	[54,1]	
Utenfor	4,5	4,0	3,5	7,7	80,2	19,8	
	(4,9)	(3,5)	(3,6)	(8,8)	(79,3)	(20,7)	
	[3,2]	[4,0]	[3,2]	[8,5]	[81,2]	[18,8]	
Personer med nedsatt arbeidsevne							
	Fast	Midlertidig	Student	Arbeidssøkende	Utenfor	Endret	
Fast	89,7	0,6	0,6	1,0	8,1	10,3	
	(90,5)	(0,9)	(0,8)	(0,8)	(7,0)	(9,5)	
	[88,9]	[0,8]	[0,4]	[1,1]	[8,9]	[11,1]	
Midlertidig	21,5	53,5	3,0	5,6	16,5	46,5	
	(21,7)	(54,1)	(2,8)	(2,8)	(18,6)	(45,9)	
	[17,4]	[52,9]	[3,0]	[8,9]	[17,8]	[47,1]	
Student	3,3	3,4	69,1	3,2	20,9	30,9	
	(2,0)	(5,5)	(65,3)	(2,5)	(24,7)	(34,7)	
	[4,6]	[1,5]	[68,5]	[3,9]	[21,4]	[31,5]	
Arbeidssøkende	6,0	8,5	3,4	36,1	46,1	63,9	
	(7,1)	(5,9)	(3,1)	(34,3)	(49,6)	(65,7)	
	[3,1]	[10,7]	[2,1]	[40,8]	[43,3]	[59,2]	
Utenfor	3,1	2,2	2,6	3,9	88,2	11,8	
	(2,8)	(2,1)	(2,8)	(4,2)	(88,0)	(12,0)	
	[2,6]	[2,7]	[2,5]	[4,4]	[87,8]	[12,2]	

Arbeidsmarkedsstatus ett kvartal senere						
Unge med lite utdanning						
	Fast	Midlertidig	Student	Arbeidssøkende	Utenfor	Endret
Fast	92,8	1,6	1,3	1,6	2,6	7,2
	(93,0)	(1,4)	(1,0)	(2,3)	(2,2)	(7,0)
	[91,8]	[2,0]	[1,7]	[1,4]	[3,1]	[8,2]
Midlertidig	27,8	46,5	7,0	7,1	11,7	53,5
	(22,8)	(47,4)	(10,7)	(5,2)	(14,0)	(52,6)
	[26,1]	[47,0]	[9,4]	[4,6]	[13,0]	[53,0]
Student	7,7	8,6	63,2	5,6	14,8	36,8
	(4,3)	(9,4)	(66,9)	(4,6)	(14,9)	(33,1)
	[9,9]	[8,1]	[67,6]	[4,4]	[10,1]	[32,4]
Arbeidssøkende	9,5	14,0	7,0	39,6	30,0	60,4
	(6,3)	(14,9)	(8,5)	(36,4)	(33,9)	(63,6)
	[7,1]	[17,7]	[7,6]	[43,5]	[24,1]	[56,5]
Utenfor	5,8	4,9	6,6	9,2	73,4	26,6
	(6,2)	(3,9)	(4,8)	(9,1)	(75,9)	(24,1)
	[5,8]	[5,7]	[6,6]	[9,0]	[72,9]	[27,1]

Note: Observasjonene er vektet slik at de er representative for arbeidsmarkedet. () = før reformen: 3. kvartal 2013 – 4. kvartal 2014. [] = etter reformen: 3. kvartal 2015 – 4. kvartal 2016. Periodene er valgt slik at de dekker like kvartaler før og etter reformen og dermed er sammenlignbare. Kilde: AKU 2010–2016

Vi er også interessert i hvordan overgangsratene har endret seg over tid, for å se om utviklingen i tiden etter reformen skiller seg fra tidligere perioder. I figur 3.15, 3.16 og 3.17 viser vi overgangsrater mellom utvalgte arbeidsmarkedsstater mellom to påfølgende kvartaler for hvert kvartal i observasjonsperioden vår. For å få fram trenden over tid har vi også her jevnet overgangsratene med et glidende gjennomsnitt sentrert over tre kvartaler.

Figur 3.15 Overgang fra midlertidig ansettelse til fast eller midlertidig ansettelse. Overgangsrater per kvartal, 2010–2016



Note: Gjelder aldersgruppen 21–67 år. Observasjonene er vektet slik at de er representative for arbeidsmarkedet.
Kilde: AKU 2010–2016

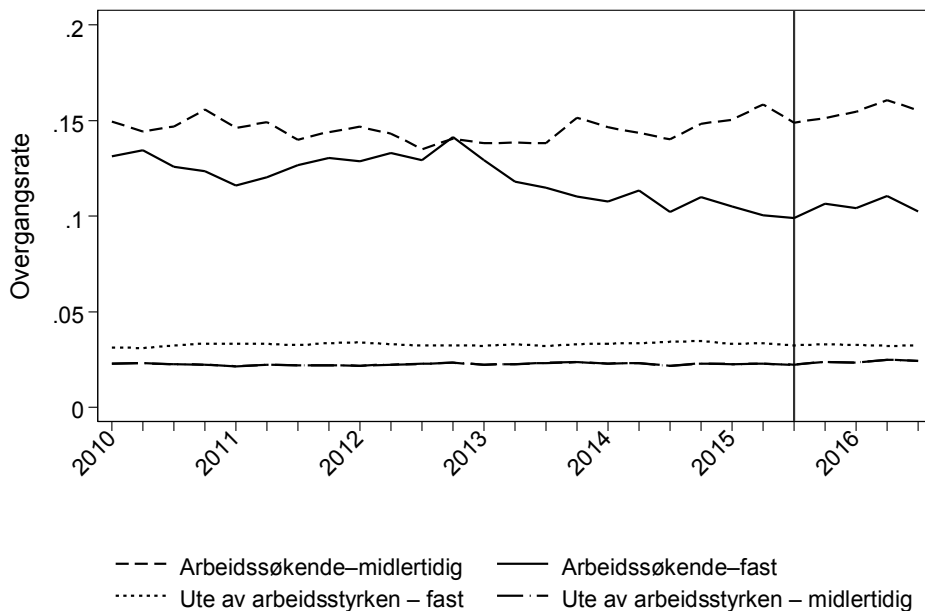
I tråd med tabell 3.3 viser figur 3.15 at omtrent 60 prosent av alle midlertidig ansatte i ett kvartal fortsatt er midlertidig ansatt i neste kvartal. Denne raten er tilnærmet konstant gjennom observasjonsperioden. Overgangen fra midlertidig til fast ansettelse har imidlertid falt noe, særlig fra 2010 til 2013.

I figur 3.16 viser vi overgangsratene fra å være arbeidssøkende til å bli midlertidig eller fast ansatt og fra å være ute av arbeidsstyrken til å bli midlertidig eller fast ansatt. Overgangsratene for personer som var utenfor arbeidsstyrken forrige periode, er de to nederste linjene. Overgangsratene til fast ansettelse er noe høyere enn til midlertidig ansettelse, men ratene er relativt lave og på samme nivå gjennom hele observasjonsperioden. Videre ser vi at overgangsratene fra

arbeidssøkende til fast eller midlertidig ansatt har ulik trend. Mens overgangen fra arbeidssøkende til midlertidig ansatt ikke viser tydelige tegn til endring over tid, er det en fallende tendens i overgangsraten mellom arbeidssøkende og fast ansatt. Denne tendensen er tydelig fra 2013 og inn i 2014. Det indikerer at syssettingsmulighetene for arbeidssøkende har endret seg over tid i retning mer midlertidige ansettelser.

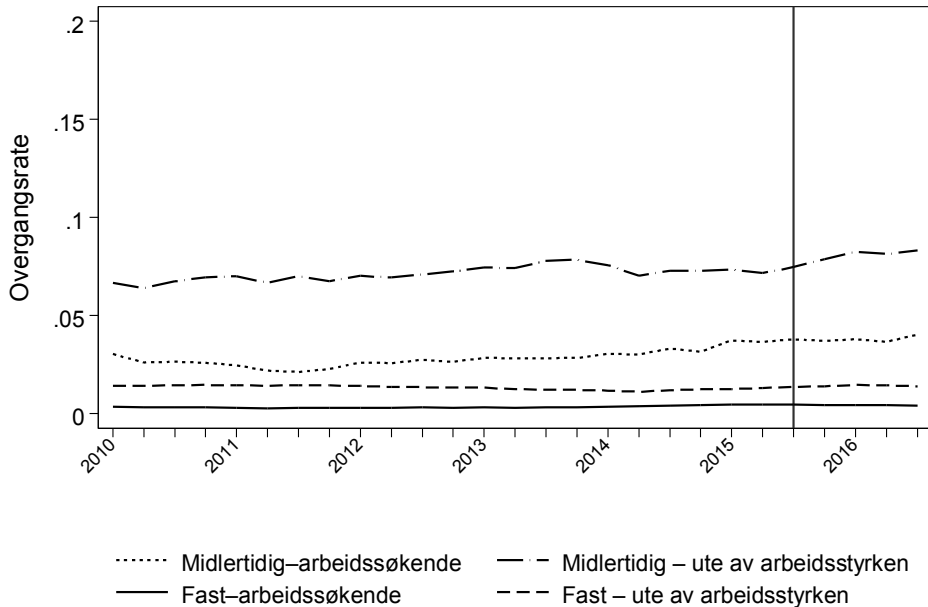
I figur 3.17 viser vi trendene for overgangen den motsatte veien – altså fra midlertidig eller fast ansettelse til en tilstand som arbeidssøkende eller ute av arbeidsstyrken. Det ser ikke ut til å ha vært noen utvikling i overgangene fra fast ansettelse til de to tilstandene, mens det for midlertidig ansatte har vært en liten vekst i andelen som har en overgang til en arbeidsmarkedstilstand som arbeidssøkende eller ute av arbeidsstyrken. Dette indikerer at midlertidig ansettelse er en mindre stabil tilstand over tid. Det ser ikke ut til at dette er et mønster som har forsterket seg spesielt etter lovendringen. Det ser heller ut til å være en del av en mer varig tendens.

Figur 3.16 Overgang fra å være arbeidssøkende eller ute av arbeidsstyrken til å få fast eller midlertidig ansettelse. Overgangsrater per kvartal, 2010–2016



Note: Gjelder aldersgruppen 21–67 år. Observasjonene er vektet slik at de er representative for arbeidsmarkedet.
Kilde: AKU 2010–2016

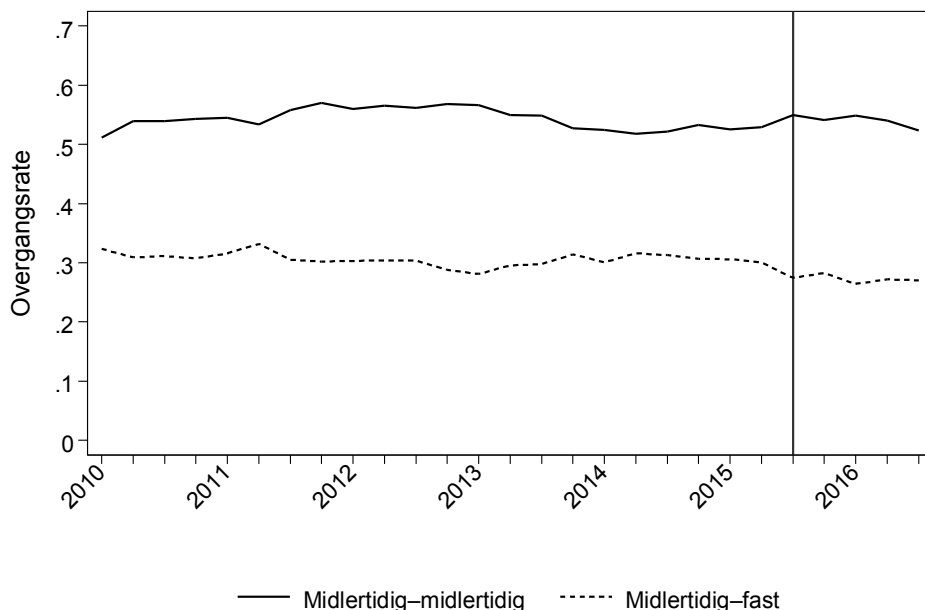
Figur 3.17 Overgang fra å være fast eller midlertidig ansatt til å være arbeidssøkende eller ute av arbeidsstyrken. Overgangsrater per kvartal, 2010–2016



Note: Gjelder aldersgruppen 21–67 år. Observasjonene er vektet slik at de er representative for arbeidsmarkedet.
Kilde: AKU 2010–2016

Figur 3.18 viser at overgangsratene fra midlertidig ansettelse til fast eller midlertidig ansettelse neste kvartal er omtrent de samme for innvandrere som for arbeidsmarkedet generelt. Slik sett skiller ikke innvandrere seg spesielt ut i denne sammenhengen. Det er heller ingen tendens til at utstrømsraten fra midlertidig ansettelse har endret seg gjennom observasjonsperioden, siden andelen som er i midlertidig ansettelse i to påfølgende kvartaler, er omtrent på samme nivå i starten og i slutten av perioden. Fra 2014 er det imidlertid en tendens til at en større andel blir i midlertidige jobber, og denne andelen øker litt fram til 2016, før vi har en nedadgående tendens mot slutten av fjerde kvartal 2016. Vi har imidlertid en svak nedadgående tendens i overgangen fra midlertidig til fast ansettelse når vi ser hele perioden under ett. Fallet starter fra andre kvartal 2014. Dette er heller ikke ulikt arbeidsmarkedet generelt.

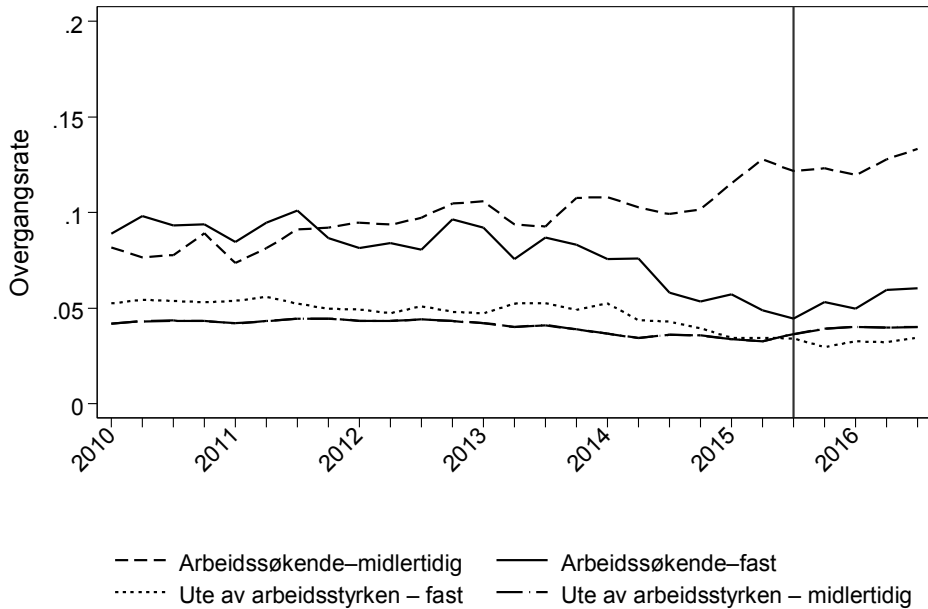
Figur 3.18 Overgang fra midlertidig ansettelse til fast eller midlertidig ansettelse. Innvandrere. Overgangsrate per kvartal, 2010–2016



Note: Gjelder aldersgruppen 21–67 år. Observasjonene er vektet slik at de er representative for arbeidsmarkedet. Kilde: AKU 2010–2016

Figur 3.19 viser overgangsratene fra å være arbeidssøkende og utenfor arbeidsstyrken til å komme inn i fast eller midlertidig ansettelse for innvandrere. Overgangen fra arbeidssøkende til midlertidig ansatt har økt over hele perioden. Det er en tydelig sterkere vekst i overgangsrate på slutten av 2014. Det ser ut til å skje en vridning i mulighetene på arbeidsmarkedet for innvandrere i observasjonsperioden. Før hadde arbeidssøkende innvandrere ganske like overgangsrate fra ledighet til fast eller midlertidig jobb, nå er overgangen til midlertidig ansettelse betydelig høyere, samtidig som overgangen til fast ansettelse har falt. Også i overgangen fra å være utenfor arbeidsstyrken til å bli fast eller midlertidig ansatt ser det ut til å være en vridning fra fast til midlertidig.

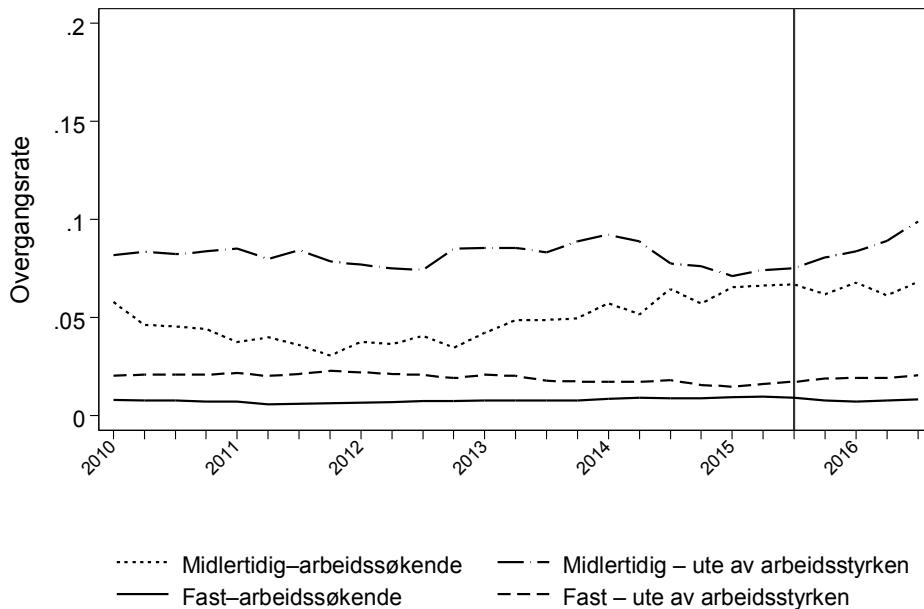
Figur 3.19 Overgang fra å være arbeidssøkende eller ute av arbeidsstyrken til å få fast eller midlertidig ansettelse. Innvandrere. Overgangsrate per kvartal, 2010–2016



Note: Gjelder aldersgruppen 21–67 år. Observasjonene er vektet slik at de er representative for arbeidsmarkedet.
Kilde: AKU 2010–2016

I likhet med arbeidsmarkedet generelt har innvandrere lave overgangsrate fra en status som fast ansatt til en status som arbeidssøkende eller ute av arbeidsstyrken. Overgangsratene har heller ikke endret seg mye over tid. Dette ser vi tydelig i figur 3.20. For innvandrere med midlertidige ansettelser har situasjonen endret seg siden 2012. Overgangsratene fra midlertidig ansettelse til ikke-syssetting har økt over tid, og overgangen fra midlertidig ansettelse til ute av arbeidsstyrken har økt betydelig siden midten av 2014.

Figur 3.20 Overgang fra å være fast eller midlertidig ansatt til å være arbeidssøkende eller ute av arbeidsstyrken. Innvandrere. Overgangsrate per kvartal, 2010–2016



Note: Gjelder aldersgruppen 21–67 år. Observasjonene er vektet slik at de er representative for arbeidsmarkedet. Kilde: AKU 2010–2016

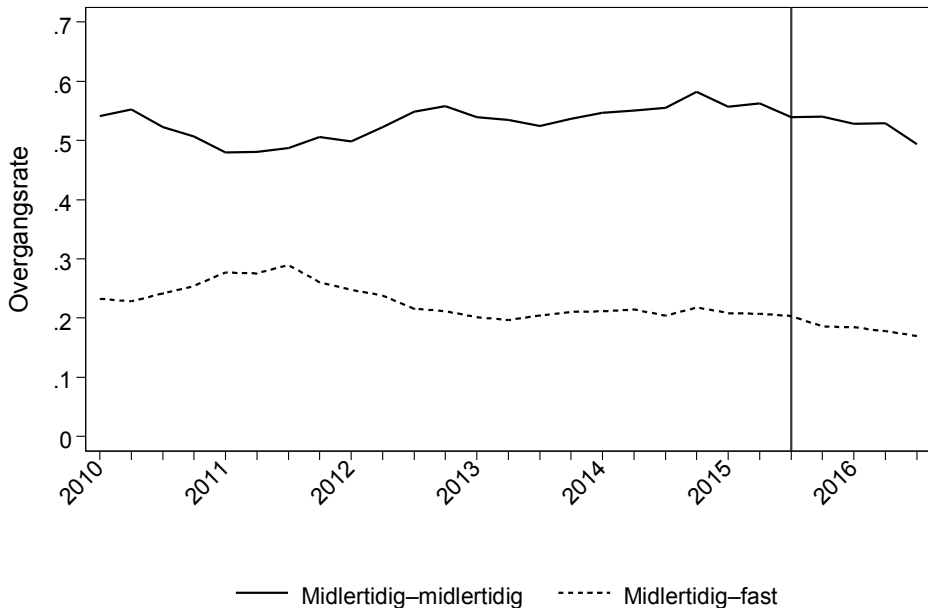
Bildet er svært likt for personer med nedsatt arbeidsevne, presentert i figur 3.21, 3.22 og 3.23. Fra 2011 og fram til slutten av 2014 falt utstrømsraten fra midlertidig ansettelse noe. Dette ser vi ved at andelen som forble midlertidig ansatt i to etterfølgende kvartaler, økte. Utstrømsraten økte noe igjen fra midten av 2014 og fram til slutten av observasjonsperioden vår. Som for resten av arbeidsmarkedet og innvandrere ser vi også for personer med nedsatt arbeidsevne en fallende tendens i overgangen fra midlertidig til fast ansettelse. Dette fallet startet i tredje kvartal 2011.

Overgangen fra å være arbeidssøkende eller utenfor arbeidsstyrken til å få fast eller midlertidig ansettelse for personer med nedsatt arbeidsevne presenteres i figur 3.22. Overgangen fra arbeidssøkende til fast ansatt har falt gjennom hele perioden, mens overgangen til midlertidig ansettelse falt fra slutten av 2012 til midten av 2014, før den økte igjen. På slutten av 2016 var overgangsrate tilbake på nivået fra før fallet.

Figur 3.23 viser at overgangsrate fra å være fast ansatt til å være ute av arbeidsstyrken er noe høyere for personer med nedsatt arbeidsevne. Dette er

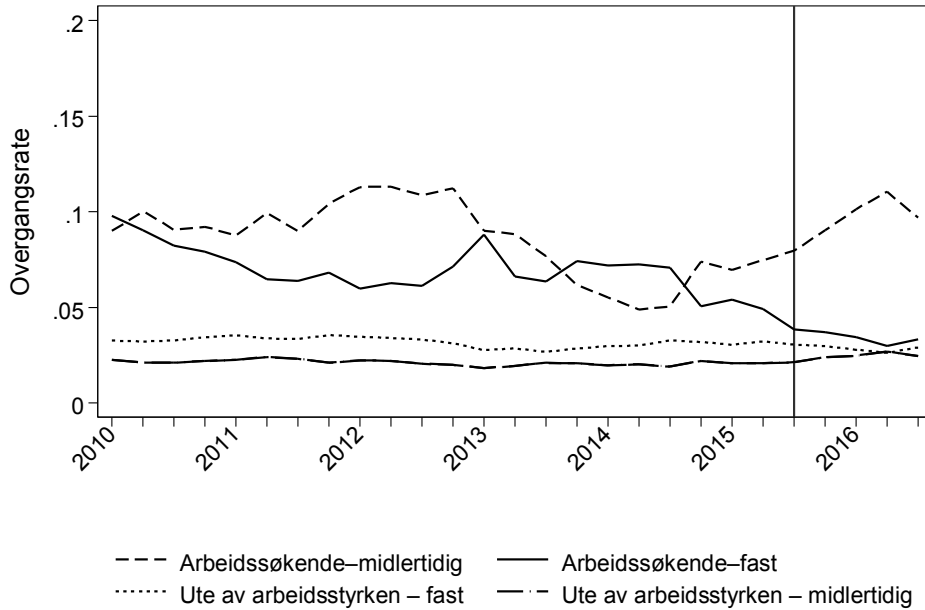
ikke overraskende, siden en viss andel av dem med nedsatt arbeidsevne blir varig uføre som følge av den reduserte arbeidsevnen. Det samme gjelder for midlertidig ansatte. Selv om nivået på overgangen fra midlertidig ansatt til ute av arbeidsstyrken er noe høyere, øker den også over tid. Midlertidig ansettelse har blitt en mindre stabil tilstand for personer med nedsatt arbeidsevne.

Figur 3.21 Overgang fra midlertidig ansettelse til fast eller midlertidig ansettelse. Personer med nedsatt arbeidsevne. Overgangsrater per kvartal, 2010–2016



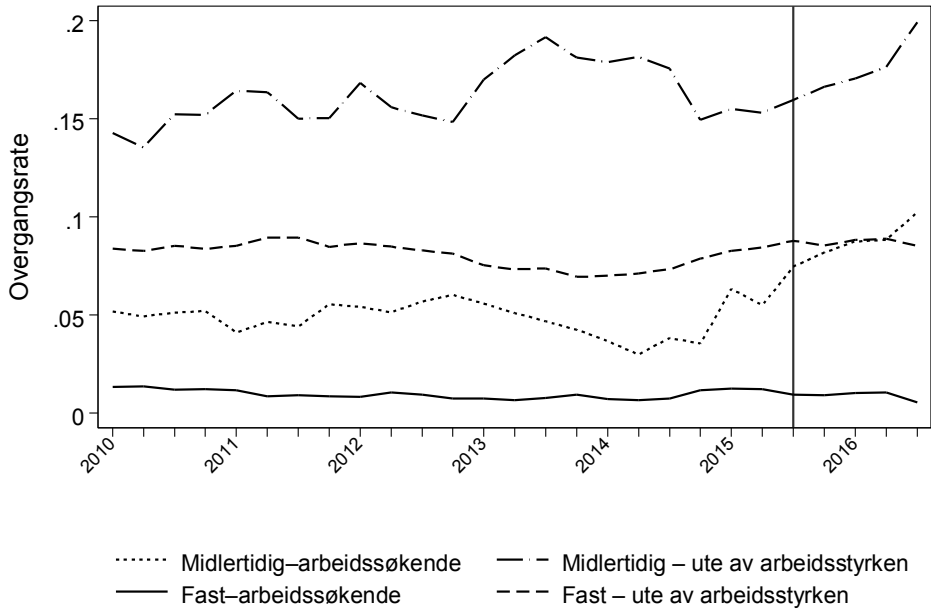
Note: Gjelder aldersgruppen 21–67 år. Observasjonene er vektet slik at de er representative for arbeidsmarkedet.
Kilde: AKU 2010–2016

Figur 3.22 Overgang fra å være arbeidssøkende eller ute av arbeidsstyrken til å få fast eller midlertidig ansettelse. Personer med nedsatt arbeidsevne. Overgangsrater per kvartal, 2010–2016



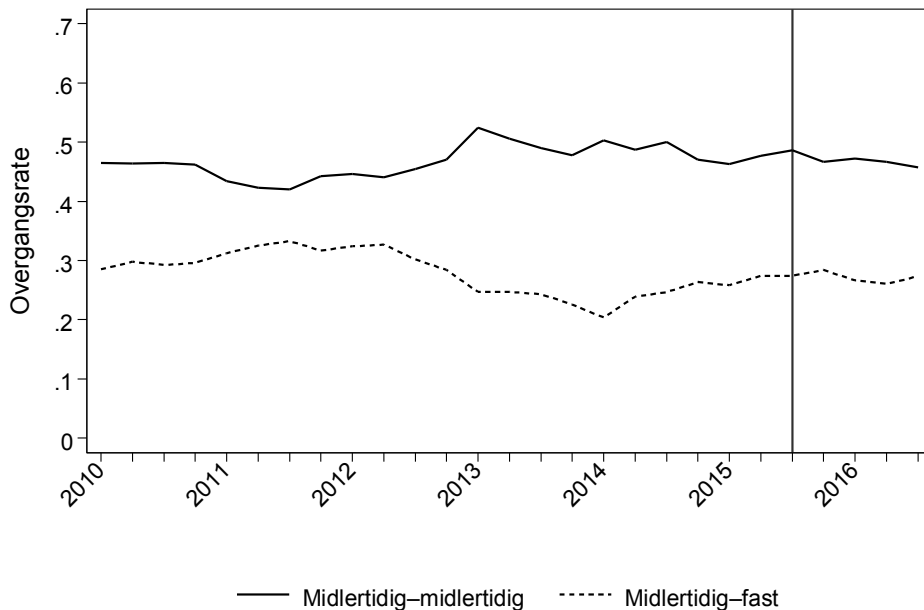
Note: Gjelder aldersgruppen 21–67 år. Observasjonene er vektet slik at de er representative for arbeidsmarkedet.
Kilde: AKU 2010–2016

Figur 3.23 Overgang fra å være fast eller midlertidig ansatt til å være arbeidssøkende eller ute av arbeidsstyrken. Personer med nedsatt arbeidsevne. Overgangsrater per kvartal, 2010–2016



Note: Gjelder aldersgruppen 21–67 år. Observasjonene er vektet slik at de er representative for arbeidsmarkedet.
Kilde: AKU 2010–2016

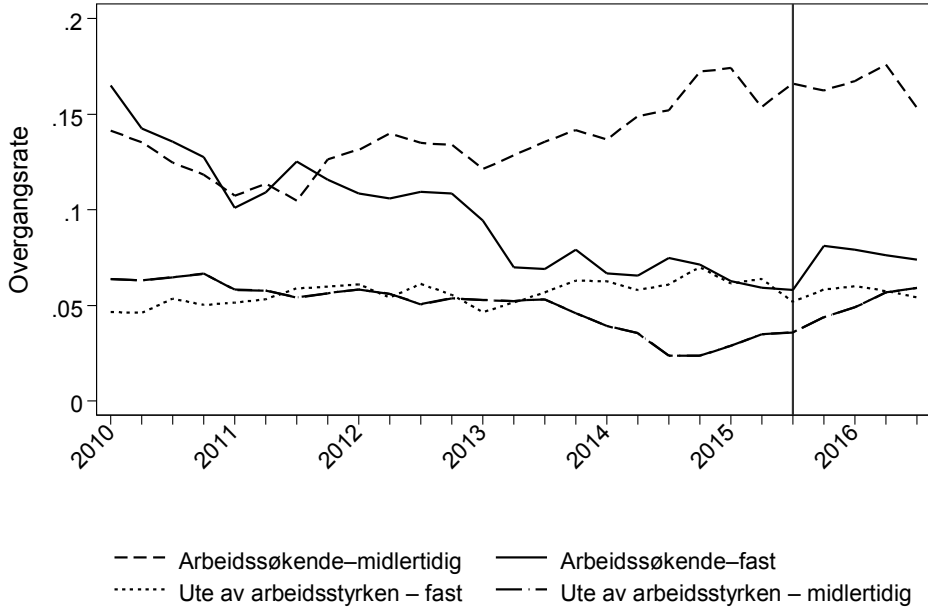
Figur 3.24 Overgang fra midlertidig ansettelse til fast eller midlertidig ansettelse. Unge med lite utdanning. Overgangsrater per kvartal, 2010–2016



Note: Gjelder aldersgruppen 21–29 år. Observasjonene er vektet slik at de er representative for arbeidsmarkedet.
Kilde: AKU 2010–2016

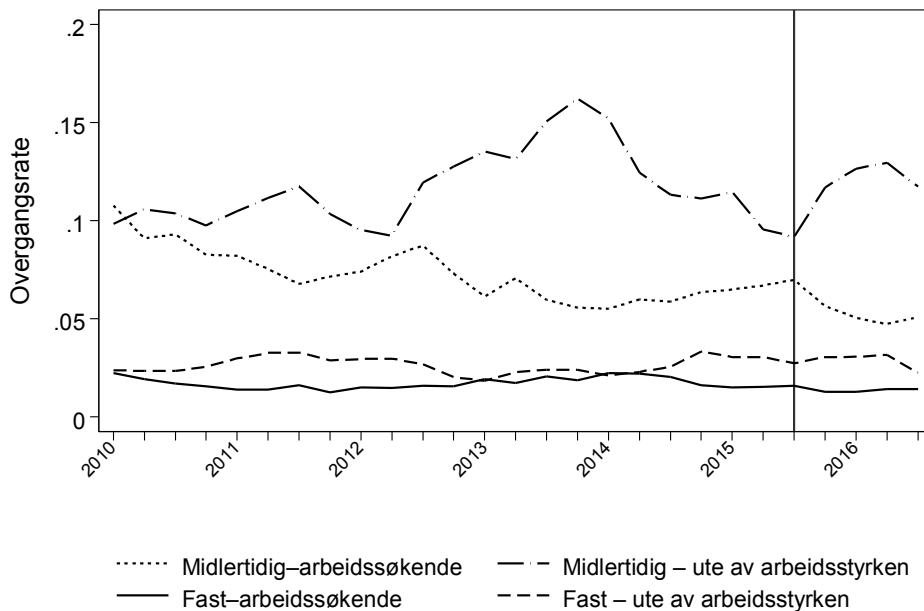
Figur 3.24 viser at blant unge med lite utdanning er omtrent 50 prosent i tilstanden midlertidig ansatt i to påfølgende kvartaler. Dette er noe lavere enn for de andre gruppene og hele arbeidsmarkedet sett under ett. Når det gjelder overgangen fra midlertidig til fast ansettelse for unge med lite utdanning, er raten på nivå med arbeidsmarkedet generelt, men den har falt fra 2010 til 2014 og økt fra 2014 og ut 2016. Overgangene fra å være arbeidssøkende og utenfor arbeidsstyrken til å få fast eller midlertidig ansettelse, vist i figur 3.25, og den motsatte overgangen presentert i figur 3.26, bekrefter i noen grad at midlertidig ansettelse er en vei inn i arbeidsmarkedet, og at dette har blitt viktigere over tid. Samtidig har overgangen fra ledighet til fast ansettelse falt, noe som betyr at unge med lite utdanning som har vært arbeidssøkende, i større grad får innpass i midlertidige jobber enn tidligere. I tillegg har overgangen fra midlertidig ansettelse til ledighet falt. Vi ser med andre ord ikke den samme ustabile tendensen som vi gjorde for de øvrige utsatte gruppene.

Figur 3.25 Overgang fra å være arbeidssøkende eller ute av arbeidsstyrken til å få fast eller midlertidig ansettelse. Unge med lite utdanning. Overgangsrate per kvartal, 2010–2016



Note: Gjelder aldersgruppen 21–29 år. Observasjonene er vektet slik at de er representative for arbeidsmarkedet.
Kilde: AKU 2010–2016

Figur 3.26 Overgang fra å ha fast eller midlertidig ansettelse til å være arbeidssøkende eller ute av arbeidsstyrken. Unge med lite utdanning. Overgangsrater per kvartal, 2010–2016



Note: Gjelder aldersgruppen 21–29 år. Observasjonene er vektet slik at de er representative for arbeidsmarkedet. Kilde: AKU 2010–2016

Samlet sett finner vi en vedvarende høy sannsynlighet for å være midlertidig ansatt i to påfølgende perioder. For alle grupper har det vært en nedadgående trend i overgangen fra midlertidig arbeid til fast arbeid, noe som indikerer at en midlertidig jobb i mindre grad er et springbrett til en mer stabil arbeidsmarkedstilknytning. I tillegg har midlertidig ansettelse blitt en mindre stabil tilstand for de fleste gruppene, bortsett fra blant unge med lite utdanning, der vi ikke ser den samme ustabile tendensen i midlertidige ansettelser.

I den neste delen vil vi beregne disse sannsynlighetene – og endringene med reformen – der vi kontrollerer for observerbare kjennetegn ved individene og konjunktursituasjonen.

3.2 Midlertidig ansettelse – springbrett eller blindvei?

Et sentralt spørsmål er om midlertidige ansettelser fungerer som et springbrett eller en blindvei for den ansatte. Fra arbeidstakerens side kan økt bruk av midlertidige stillinger bidra til at det blir enklere å komme seg inn på arbeidsmarkedet, kanskje spesielt for utsatte grupper som har vanskeligere for å få innpass i et sterkt regulert arbeidsmarked. På den andre siden kan økt bruk av midlertidige stillinger gi lavere jobbsikkerhet og dårligere jobber for de midlertidige ansatte. De empiriske funnene i litteraturen er blandet, blant annet fordi rollen midlertidige ansettelser har i et arbeidsmarked, avhenger av institusjonelle og konjunkturelle forhold. Midlertidige ansettelser *kan* fungere som springbrett fra arbeidsledighet, men en slik potensiell mekanisme vil svekkes og eventuelt utlignes dersom slike jobber skapes i en del av arbeidsmarkedet med stor gjennomtrekk (Eichhorst 2014).

For å undersøke hvordan reformen har endret mulighetene på arbeidsmarkedet, estimerer vi lineære sannsynlighetsmodeller der vi beregner sannsynligheten for å ha en gitt arbeidsmarkedsstatus i neste periode separat for hver arbeidsmarkedsstatus forrige periode. Det betyr at vi estimerer sannsynligheten for å ha en fast stilling for dem som hadde fast ansettelse i forrige periode, for dem som hadde en midlertidig ansettelse forrige periode, for studenter, for arbeidssøkende og for personer som var utenfor arbeidsstyrken forrige periode. Og så gjør vi det samme for sannsynligheten for å ha en midlertidig ansettelse, være student, arbeidssøker og utenfor arbeidsstyrken. Vi er særlig interessert i å undersøke hvordan lovendringen har påvirket overgangen til og fra midlertidige ansettelser for dem som tidligere hadde fast eller midlertidig stilling, og for dem som ikke var sysselsatt i forrige periode. Disse analysene gjør vi for hele arbeidsmarkedet og utsatte grupper separat, for å se om det er noen forskjell på i hvor stor grad midlertidig arbeid er et springbrett eller en blindvei, og om dette har endret seg ulikt med lovendringen for de utsatte gruppene.

3.2.1 Empirisk strategi

I analysene benytter vi oss av AKU-utvalget i aldersgruppen 21–67 år. Vi har et ubalansert panel av individer, både fordi de siste kohortene av respondenter ikke har fått fullføre sin åtte kvartalers periode, og fordi vi tillater at individer ikke deltar i alle de etterfølgende åtte kvartalene. I de første analysene våre inkluderer vi observasjoner fra 1. kvartal 2012 til 4. kvartal 2016. Vi korter ned før-perioden vår noe, slik at vi har en mer balansert før- og etter-periode i analysene. Analysene er ikke vektet med utvalgsvektene.

Vi inkluderer kontroller for observerbare karakteristikk som utdanningsnivå, alder, sivilstatus og om man har barn, og vi har med dummyvariabler for bostedskommune. Ved å inkludere disse observerbare kontrollene sikrer vi at vi ikke sammenligner jobbsannsynligheter for veldig ulike personer innad i gruppen. I tillegg inkluderer vi kvartalsdummyer for å kontrollere for eventuell sesongvariasjon i sannsynligheten for å ha en spesifikk arbeidsmarkedsstatus, kvartalsvise nivå på oljeinvesteringer for å ta hensyn til konjunkturendringen og kommunal arbeidsledighetsrate per kvartal for å ta hensyn til regional konjunkturvariasjon.

Modellene som estimeres, har følgende spesifisering:

$$(1) \text{Status}_{i,k} | \text{Status}_{i,k-1} = \alpha + \beta X_{ik} + \mu_{kt} + \epsilon_{kt} + \delta_{jkt} + \gamma \text{EtterJuli2015} + u_{ik}$$

der $\text{Status}_{i,k}$ angir om man er fast ansatt, midlertidig ansatt, student, arbeidssøkende eller utenfor arbeidsstyrken, og $\text{Status}_{i,k-1}$ angir arbeidsmarkedsstatusen forrige periode. $X_{i,k}$ angir de observerbare kjennetegnene i perioden. μ_k er kvartalsdummyer. ϵ_{kt} angir nivået på oljeinvesteringer i kvartal k i år t . δ_{jkt} betegner arbeidsledigheten i kommune j i kvartal k i år t . **EtterJuli2015** er vår post-reform-indikator, som tar verdien 1 for hvert kvartal fra og med 3. kvartal 2015. Og u_{ik} er et idiosynkratisk restledd.

Den estimerte koeffisienten γ uttrykker endringen i overgangsraten etter reformen. Reformen er imidlertid helt sammenfallende med en nedgangskonjunktur, og det er derfor viktig å merke seg at det ikke er mulig å skille reform-effekten helt fra effekter av nedgangskonjunkturen på andelen midlertidige ansettelser i økonomien. Dermed bør man være varsom med å tolke estimatene som en kausal effekt av reformen, men heller forstå dem som en endring etter reformen.

3.2.2 Resultater

Hovedspørsmålet i dette kapitlet er om lovendringen har bidratt til en mer stabil arbeidsmarkedsstatus for personer som har midlertidig ansettelse eller har vært uten arbeid. For å svare på dette har vi estimert regresjonsmodellen i ligning (1) separat for alle statuser i perioden og for alle statuser i neste periode. I tabell 3.5 presenterer vi den estimerte reform-koeffisienten vår, γ , som uttrykker om overgangsratene mellom de forskjellige statusene har endret seg i perioden etter reformen, for relativt like personer med samme arbeidsmarkedsstatus forrige periode.

Hvis vi først ser på hvordan lovendringen har påvirket overgangen fra faste ansettelser, er det bare overgangen fra fast ansatt til student som har en statistisk målbar endring. Koeffisienten viser at fast ansatte i mindre grad går over til å bli studenter i perioden etter reformen enn i perioden før reformen, til gitt sammensetning av fast ansatte og utover det vi kan forklare med sesongvariasjon og konjunkturedringer. For midlertidig ansatte ser vi at overgangen til fast ansettelse ikke har endret seg med reformen, mens det er mindre sannsynlig at de som hadde en midlertidig ansettelse i ett kvartal, også er midlertidig ansatt i neste kvartal. Dette motsvares av at sannsynligheten for å være arbeidssøkende eller utenfor arbeidsstyrken neste kvartal har økt. Det betyr at midlertidig ansatte har en mindre stabil arbeidsmarkedssituasjon i perioden etter reformen.

Tabell 3.5. Endret sannsynlighet for overgang mellom statuser etter ett kvartal. Etter reformen-estimat

Arbeidsmarkedsstatus i et kvartal (k)	Arbeidsmarkedsstatus neste kvartal (k + 1)				
	Fast	Midlertidig	Student	Arbeidssøkende	Utenfor
Fast	0,000442 (0,00123)	0,00101 (0,000628)	-0,0013*** (0,00044)	0,0007 (0,00043)	-0,000829 (0,000876)
Midlertidig	0,00949 (0,0131)	-0,0255* (0,0148)	-0,0121 (0,00742)	0,00884* (0,00526)	0,0193** (0,00785)
Student	-0,0005 (0,0114)	0,00351 (0,0134)	-0,000416 (0,0187)	0,0106 (0,00672)	-0,0132 (0,00109)
Arbeidssøkende	-0,0225 (0,0202)	0,0454** (0,0205)	0,00378 (0,0107)	0,0216 (0,0275)	-0,0484* (0,0253)
Utenfor	-0,00253 (0,00244)	0,00316 (0,00209)	-0,000513 (0,0015)	0,00486** (0,00199)	-0,00498 (0,00379)

Note: Robuste standardfeil i parentes. *** p < 0,01; ** p < 0,05; * p < 0,1
Kilde: AKU 2010–2016

Analysene våre viser videre at det ikke er noen statistisk målbar endring i arbeidsmarkedssituasjonen ett kvartal senere for dem som var studenter, mens overgangsratene fra en tilstand som arbeidssøkende til midlertidig ansatt har økt med 4,5 prosentpoeng i perioden etter reformen. Dette betyr at personer som har «meldt seg på arbeidsmarkedet» ved at de oppgir at de aktivt søker jobber, også har fått bedre muligheter til å få en fot innenfor gjennom midlertidige ansettelser. I tillegg er overgangsraten fra å være arbeidssøkende til å være utenfor arbeidsstyrken redusert med nesten 5 prosentpoeng i perioden etter reformen. En viktig motivasjon for å gi generell adgang til midlertidige ansettelser var å gjøre det enklere for personer uten arbeid å bli sysselsatte. Vi finner ingen statistisk målbar endring i overgangen til verken fast eller midlertidig arbeid etter

reformen, men flere har meldt seg på arbeidsmarkedet etter reformen, siden overgangen fra å være utenfor arbeidsstyrken til å bli arbeidssøkende har økt.

Resultatene i tabellen over viser hvordan overgangsratene mellom to etterfølgende kvartaler har endret seg med reformen. Engebretsen, Salvanes og Vassengen (2012) viser at utstrømsratene fra midlertidige ansettelser og arbeidledighet er høyere hvis man utvider tidshorizonten. Dette kan henge sammen med at midlertidig ansatte opparbeider seg human kapital over tid, og at ett kvartal i et slikt perspektiv er for kort. Vi utvider tidshorizonten til overgangsrater fire kvartaler fram i tid og estimerer ligning (1) for alle arbeidsmarkedsstatuser i dag og fire kvartaler fram. Nok en gang er vi mest interessert i om overgangsratene er påvirket av reformen, og presenterer den estimerte reformkoeffisienten i tabell 3.6. Vi ser at overgangsratene fire kvartaler fram i tid i liten grad er påvirket av lovendringen, bortsett fra når det gjelder arbeidssøkende. De har nå fått en lavere utstrømsrate fra ledighet enn de hadde før reformen.

Tabell 3.6 Endret sannsynlighet for overgang mellom statuser etter fire kvartaler. Etter reformen-estimat

Arbeidsmarkedsstatus i et kvartal (k)	Arbeidsmarkedsstatus etter fire kvartaler (k+4)				
	Fast	Midlertidig	Student	Arbeidssøkende	Utenfor
Fast	-0,000906 (0,00335)	0,000898 (0,00166)	-0,00154 (0,00103)	0,000715 (0,00115)	0,000831 (0,00255)
Midlertidig	-0,013 (0,0265)	-0,0117 (0,0248)	-0,00701 (0,0118)	0,00810 (0,00935)	0,0244 (0,0157)
Student	-0,0390 (0,0307)	0,0385 (0,0278)	0,0311 (0,0361)	-0,000918 (0,0170)	-0,0297 (0,0224)
Arbeidssøkende	-0,0356 (0,0492)	0,0176 (0,0435)	0,00399 (0,0205)	0,0754* (0,0425)	-0,0613 (0,0468)
Utenfor	-0,00318 (0,00657)	-0,00492 (0,00388)	0,000835 (0,0025)	0,00312 (0,00333)	0,00415 (0,00789)

Note: Robuste standardfeil i parentes. *** $p < 0,01$; ** $p < 0,05$; * $p < 0,1$
 Kilde: AKU 2010–2016

Videre ønsker vi å undersøke overgangsratene for dem som tilhører utsatte grupper. Skiller de seg fra arbeidsmarkedet generelt, og finner vi noen endringer i perioden etter reformen for disse gruppene? Vi estimerer et nytt sett med lineære sannsynlighetsmodeller separat for innvandrere, personer med nedsatt arbeidsevne og unge med lav utdanning. Resultatene presenteres i tabell 3.7.

Tabell 3.7. Endret sannsynlighet for overgang mellom statuser etter ettkvartal. Etter reformen-estimat Utsatte grupper

		Arbeidsmarkedsstatus neste kvartal (k +1)					
		Innvandrere					
		Fast	Midlertidig	Student	Arbeidssøkende	Utenfor	
Arbeidsmarkedsstatus i et kvartal	Fast	0,00189 (0,00472)	0,00437* (0,00252)	-0,00196 (0,00135)	-0,00002 (0,00207)	-0,00428 (0,00322)	
	Midlertidig	0,0318 (0,0363)	-0,0479 (0,0398)	0,00359 (0,0133)	0,00679 (0,0186)	0,00571 (0,0208)	
	Student	-0,0159 (0,0269)	0,0227 (0,0381)	-0,0271 (0,0574)	0,0379 (0,0294)	-0,0177 (0,0432)	
	Arbeidssøkende	0,00237 (0,0300)	0,0398 (0,0369)	-0,00844 (0,0277)	0,0356 (0,0576)	-0,0693 (0,0561)	
	Utenfor	-0,00435 (0,00875)	-0,00418 (0,00893)	0,00794 (0,00783)	0,0112 (0,0121)	-0,0104 (0,0171)	
			Personer med nedsatt arbeidsevne				
			Fast	Midlertidig	Student	Arbeidssøkende	Utenfor
		Fast	-0,00974 (0,0132)	0,00374 (0,00414)	-0,00347 (0,00338)	0,00284 (0,00364)	0,00662 (0,0118)
		Midlertidig	-0,00234 (0,0686)	-0,0818 (0,0810)	0,0128 (0,0252)	-0,0172 (0,0394)	0,0885 (0,0570)
		Student	0,0402 (0,0275)	-0,0204 (0,0202)	-0,0568 (0,0680)	-0,0244 (0,0297)	0,0614 (0,0610)
		Arbeidssøkende	-0,0295 (0,0345)	0,00650 (0,0530)	-0,0181 (0,0250)	0,161* (0,0748)	-0,120 (0,0788)
		Utenfor	-0,0102* (0,00581)	0,0124** (0,00527)	-0,00229 (0,00529)	0,0146** (0,00617)	-0,0146 (0,0107)
			Unge med lite utdanning				
			Fast	Midlertidig	Student	Arbeidssøkende	Utenfor
		Fast	-0,00801 (0,0152)	0,00999 (0,00722)	-0,0111 (0,00745)	-0,00474 (0,00704)	0,0139 (0,00942)
	Midlertidig	0,0139 (0,0701)	-0,0161 (0,0807)	0,0710 (0,0470)	-0,0975*** (0,0361)	0,0287 (0,0515)	
	Student	0,0318 (0,0448)	0,0128 (0,0404)	0,0469 (0,0725)	-0,0152 (0,0376)	-0,0764 (0,0502)	
	Arbeidssøkende	-0,00638 (0,0632)	0,0709 (0,0749)	0,0204 (0,0597)	-0,0602 (0,0985)	-0,0247 (0,0843)	
	Utenfor	0,0003260 (0,0204)	0,0627*** (0,0235)	-0,0298 (0,0253)	0,0223 (0,0268)	-0,0556 (0,0471)	

Note: Robuste standardfeil i parentes. *** p < 0,01; ** p < 0,05; * p < 0,1
Kilde: AKU 2010–2016

For innvandrere som gruppe er det lite som tyder på at overgangsratene mellom ulike arbeidsmarkedsstatuser er endret i perioden etter lovendringen, bortsett fra at innvandrere med fast ansettelse har fått en noe høyere overgang til midlertidige ansettelser i neste periode enn de hadde i perioden før reformen. Legg imidlertid merke til at estimatet er signifikant på 10-prosentsnivå og ganske lite i størrelse.

Når det gjelder personer med nedsatt arbeidsevne, er det ingen tegn til at midlertidig ansatte fra denne gruppen har fått en bedre posisjon i arbeidsmarkedet ved at de i større grad har fått fast ansettelse. Derimot ser vi at personer med nedsatt arbeidsevne som tidligere var utenfor arbeidsstyrken, har høyere overgang til midlertidige jobber etter reformen. De melder seg også på arbeidsmarkedet i større grad enn før, ved at de har høyere overgangsrater fra å stå utenfor arbeidsstyrken til å bli arbeidssøkende. Sett fra et inkluderingsperspektiv er dette positivt for gruppen, men vi ser også at det er et statistisk signifikant fall i overgangen fra å være utenfor arbeidsstyrken til å bli fast ansatt. Det ser dermed ut som at det har vært en vridning i mulighetene for ikke-sysselsatte personer med nedsatt arbeidsevne fra fast ansettelse til mer midlertidighet.

Også blant unge med lav utdanning er det en økning i overgangen fra å være utenfor arbeidsstyrken til å få midlertidig ansettelse etter reformen, og samtidig har unge som har hatt en midlertidig ansettelse, lavere sannsynlighet for å gå over i arbeidsledighet etter reformen. Utover dette er det ingen statistisk målbare endringer i overgangene mellom de ulike statusene etter reformen.

Hovedbildet endres heller ikke når vi utvider tidshorisonten til fire kvartaler. Midlertidig ansatte fra utsatte grupper har generelt verken fått en bedre eller en verre posisjon i arbeidsmarkedet i tiden etter reformen. Om noe, så har mulighetene til innpass i arbeidsmarkedet gjennom midlertidige ansettelser blitt dårligere for innvandrere som var utenfor arbeidsstyrken fire kvartaler tidligere, mens den samme muligheten har blitt bedre for unge med lav utdanning.

Tabell 3.8. Endret sannsynlighet for overgang mellom statuser etter fire kvartaler. Utsatte grupper. Etter reformen-estimat

		Arbeidsmarkedsstatus etter fire kvartaler (k+4)					
		Innvandrere					
		Fast	Midlertidig	Student	Arbeidssøkende	Utenfor	
Arbeidsmarkedsstatus i et kvartal (k)	Fast	0,00283 (0,0123)	0,00466 (0,00636)	-0,0016 (0,00299)	-0,00375 (0,00523)	-0,00214 (0,00916)	
	Midlertidig	-0,0349 (0,0718)	-0,0677 (0,0657)	0,0533** (0,0255)	0,00342 (0,0295)	0,0459 (0,0438)	
	Student	0,0182 (0,0714)	0,0821 (0,0750)	0,113 (0,102)	-0,0629 (0,0614)	-0,151* (0,0782)	
	Arbeidssøker	-0,0002 (0,0904)	0,0304 (0,0796)	0,0147 (0,0346)	0,0233 (0,0935)	-0,0683 (0,0934)	
	Utenfor	0,00221 (0,0232)	-0,0245* (0,0141)	-0,00979 (0,0132)	0,0502** (0,0211)	-0,0180 (0,0315)	
			Personer med nedsatt arbeidsevne				
			Fast	Midlertidig	Student	Arbeidssøkende	Utenfor
	Fast	-0,0051 (0,0306)	0,00706 (0,0106)	0,0154* (0,00814)	-0,00895 (0,00684)	-0,00841 (0,0278)	
	Midlertidig	-0,12 (0,154)	0,106 (0,134)	0,057 (0,0561)	-0,0143 (0,0461)	-0,0286 (0,108)	
	Student	-0,0883 (0,0733)	0,0139 (0,0461)	-0,0765 (0,142)	0,0469 (0,066)	0,104 (0,131)	
	Arbeidssøker	0,0834 (0,142)	-0,00352 (0,0825)	0,12 (0,0889)	0,172 (0,128)	-0,372** (0,163)	
	Utenfor	-0,0042 (0,0152)	0,0184 (0,0118)	0,00336 (0,0081)	-0,0088 (0,0101)	-0,00873 (0,0211)	
			Unge med lite utdanning				
			Fast	Midlertidig	Student	Arbeidssøkende	Utenfor
	Fast	0,00872 (0,0357)	0,0286 (0,0198)	-0,0005 (0,0186)	-0,0183 (0,016)	-0,0185 (0,0225)	
	Midlertidig	-0,0454 (0,160)	-0,174 (0,136)	0,0751 (0,114)	-0,014 (0,0860)	0,158 (0,113)	
	Student	-0,133 (0,117)	0,104 (0,0935)	0,0552 (0,143)	0,0154 (0,0798)	-0,0412 (0,0917)	
	Arbeidssøker	0,0770 (0,175)	-0,0466 (0,156)	0,0465 (0,112)	0,0117 (0,203)	-0,0886 (0,166)	
Utenfor	-0,0248 (0,062)	0,114** (0,0531)	-0,0266 (0,048)	-0,0682 (0,0468)	0,00599 (0,0843)		

Note: Robuste standardfeil i parentes. *** p < 0,01; ** p < 0,05; * p < 0,1
Kilde: AKU 2010–2016

3.3 Oppsummering

I dette kapitlet har vi kartlagt omfanget av midlertidig arbeid i perioden 2010–2016 for hele arbeidsmarkedet under ett og for de utsatte gruppene spesielt. Videre har vi beregnet overgangsratene i arbeidsmarkedet mellom ulike arbeidsmarkedsstatuser, og vi har undersøkt om arbeidsmarkedssituasjonen for personer med de fem forskjellige arbeidsmarkedsstatusene (fast ansatt, midlertidig ansatt, student, arbeidssøkende og utenfor arbeidsstyrken) har endret seg etter reformen. Siden reformen og en nedgangskonjunktur sammenfalt i tid, er det ikke mulig å skille *effekter* av reformen helt fra endringer som uansett ville funnet sted i en nedgangskonjunktur. Vi tolker derfor resultatene våre som endringer i perioden etter reformen, men ikke som en direkte *effekt* av reformen.

Midlertidig ansatte utgjør et sted mellom 7,5 og 9 prosent av totalt antall ansatte. Andelen midlertidige har økt i to perioder: fra 2011 til 2013 og fra 2014 til 2016. Økningen etter reformen er sånn sett ikke unik, og den startet allerede i 2014 – altså før reformen. Vikariat, engasjement og ekstrahjelp er de vanligste typene midlertidig ansettelse for hele arbeidsmarkedet og for de tre utsatte gruppene. Vi ser også at midlertidige ansettelser er vanligere i noen deler av arbeidsmarkedet, og det er hovedsakelig de samme bransjene som peker seg ut over tid: jordbruk, skogbruk og fiske; overnatting og servering; undervisning og helse- og sosialtjenester.

Utsatte grupper har i større grad midlertidige ansettelser enn arbeidsmarkedet som helhet. Blant innvandrere var andelen midlertidig ansatte 10,9 prosent i 4. kvartal 2016. Det er noe høyere enn for arbeidsmarkedet generelt, men andelen har ikke forandret seg påfallende etter reformen. Vi ser også at totalt antall ansatte i denne gruppen øker over hele perioden, noe som indikerer at innvandrere kommer inn i arbeidsmarkedet både som fast ansatte og som midlertidig ansatte. Blant personer med nedsatt arbeidsevne er også andelen midlertidig ansatte høyere enn for arbeidsmarkedet generelt, og i denne gruppen har andelen midlertidig ansatte økt fra 2010 til 2016, mens antall ansatte er relativt konstant gjennom hele perioden. Unge med lite utdanning utgjør også en relativt liten andel av arbeidsmarkedet, men her er andelen midlertidig ansatte relativt høy: opp mot 25 prosent i slutten av vår periode. Tendensen er at andelen øker sett hele perioden under ett, og også her ser veksten ut til å starte i tiden før reformen.

Andelen midlertidige ansettelser er størst i lavtlønnsyrker, og her er også veksten i andelen midlertidig ansatte størst fra 2015 til 2016. Ut fra dette ser det

ut til at det i all hovedsak er i de dårligst betalte yrkene eventuelt nye jobbmøjligheter kommer når man utvider adgangen til midlertidig ansettelse.

Vår kartlegging av overgangsrater fra ulike arbeidsmarkedsstatuser viser at over 97 prosent av dem som er fast ansatt i ett kvartal, også er fast ansatt i neste kvartal, mens nesten 60 prosent av dem som har midlertidig ansettelse i ett kvartal, har midlertidig ansettelse også i neste kvartal. Bare en fjerdedel av de midlertidige bedrer posisjonen sin ved å gå inn i en fast ansettelse neste kvartal. Overgangsratene fra midlertidig til fast ansettelse har også falt over tid. Midlertidig ansettelse er en mindre stabil tilstand enn fast ansettelse. Dette ser vi ved at overgangen til å være student, arbeidssøkende eller utenfor arbeidsstyrken er høyere for midlertidig ansatte enn for fast ansatte. Samtidig ser vi at overgangsraten inn i midlertidig ansettelse er høyere for dem som er arbeidssøkende, enn for dem som er utenfor arbeidsstyrken, mens det er motsatt for overgangen til fast ansettelse. Det var et klart skille i trenden i 2013: Mens overgangsratene fra arbeidssøkende til fast ansatt falt, økte overgangsratene fra arbeidssøkende til midlertidig ansatt. Det er med andre ord tegn til en vridning mot midlertidige ansettelser over tid for arbeidssøkende.

For de utsatte gruppene har overgangsratene fra midlertidig til fast ansettelse også falt over tid. Blant innvandrere er overgangsraten fra midlertidig til fast ansettelse høyere enn for arbeidsmarkedet som helhet, mens den er lavere for personer med nedsatt arbeidsevne. Cirka 30 prosent av unge med lite utdanning som har en midlertidig ansettelse, fikk fast ansettelse kvartalet etter i 2010. Fram til 2014 falt overgangsraten, før den igjen økte fram til 4. kvartal 2015, omtrent til samme nivå som i 2010. For innvandrere som er utenfor arbeidsstyrken, er overgangsraten inn i fast eller midlertidig ansettelse høyere enn for arbeidsmarkedet som helhet, mens den er lavere for arbeidssøkende innvandrere. I likhet med det som gjelder de aggregerte overgangsratene, ser vi en vridning fra faste til midlertidige ansettelser for arbeidssøkende innvandrere. I tillegg ser vi en tilsvarende vridning for innvandrere utenfor arbeidsstyrken over tid. For overgangen den andre veien – altså fra midlertidig eller fast ansatt til arbeidssøkende eller utenfor arbeidsstyrken – er nivået på ratene høyere blant innvandrere enn for arbeidsmarkedet generelt, og veksten i andelen midlertidige som blir arbeidssøkende kvartalet etter, vokser sterkere enn for arbeidsmarkedet generelt. Personer med nedsatt arbeidsevne skiller seg fra de andre to gruppene ved at de har høyere overgangsrater fra både midlertidig og fast ansettelse ut av arbeidsstyrken. Dette henger mest sannsynlig sammen med at mange går over i varig uførhet som følge av den nedsatte arbeidsevnen. Samtidig er det også en tydelig vekst i andelen midlertidig ansatte som går over til å bli arbeidssøkende i perioden etter 2014. Når det gjelder unge med lite utdanning, ser vi også en

vridning mot mer midlertidige ansettelser blant dem som kommer inn i sysselsetting fra å være arbeidssøkende. I likhet med det som gjelder for de andre gruppene, er midlertidig ansettelse en mindre stabil tilstand enn fast ansettelse også for denne gruppen.

Hvordan har arbeidsmarkedssituasjonen for personer med midlertidig ansettelse og personer som er arbeidssøkende eller utenfor arbeidsstyrken, endret seg etter reformen? Vi undersøker dette spørsmålet ved å estimere lineære sannsynlighetsmodeller der vi beregner endringer i overgangsratene fra en gitt arbeidsmarkedstatus i én periode til en gitt status i den neste perioden. I analysen kontrollerer vi for observerbare kjennetegn ved individet, nasjonale og regionale konjunktur mål og sesongvariasjon. Resultatene viser noen statistisk målbare endringer i overgangsratene etter reformen. Det er tegn til større bevegelse inn i midlertidig ansettelse og større bevegelse ut av midlertidig ansettelse etter lovendringen. Utvider vi tidshorisonten til arbeidsmarkedstatusene fire kvartaler senere, ser vi at de i liten grad er endret med reformen, bortsett fra for arbeidssøkende, som har en lavere utstrømsrate. Hovedbildet viser at i den grad noe har endret seg i perioden etter reformen, så har midlertidige ansettelser blitt en mindre stabil tilstand fra ett kvartal til det neste.

For de utsatte gruppene finner vi ingen statistisk målbare endringer i overgangen mellom midlertidig ansettelse og fast ansettelse i perioden etter reformen. For personer med nedsatt arbeidsevne har overgangsraten fra å være utenfor arbeidsstyrken til å ha en midlertidig ansettelse økt i perioden etter reformen, men vi finner også et fall i overgangsraten til fast ansettelse. Dette indikerer at det har vært en vridning i mulighetene for ikke-sysselsatte personer med nedsatt arbeidsevne fra fast ansettelse til mer midlertidighet. Blant unge med lite utdanning finner vi også en økning i overgangsratene fra det å stå utenfor arbeidsstyrken til å få midlertidig ansettelse, og en lavere sannsynlighet for at midlertidig ansatte går over i arbeidsledighet. For denne gruppen finner vi med andre ord noen tegn til bedring i arbeidsmarkedssituasjonen i perioden etter reformen. Når vi utvider tidshorisonten til fire kvartaler, finner vi ingen statistisk målbare endringer i posisjonen i arbeidsmarkedet for noen av de utsatte gruppene.

4 Nye jobber eller større gjennomtrekk?

I dette kapitlet vil vi fokusere på arbeidsgiverens rolle når det gjelder bruk av midlertidige ansettelser. Sentrale spørsmål er om lovendringen har påvirket jobbskapingen i økonomien, og om vi ser en vridning i jobbskapingen mot kortere ansettelsesforhold. Vi gjør alle analysene våre på koblede administrative registerdata. Det vi vil undersøke, er hvordan regelendringen som ga generell adgang til midlertidige ansettelser, har påvirket arbeidsmarkedet totalt sett – om midlertidige ansettelser kommer i tillegg til eller i stedet for faste ansettelser. Hvis adgangen til midlertidige ansettelser ikke har ført til flere jobber, men til mer gjennomtrekk, har arbeidsmulighetene i økonomien i realiteten ikke bedret seg. Hvis de som har fått midlertidige jobber, er en annen gruppe enn de som vanligvis får jobber (fordi det er mindre risikabelt å ansette noen fra en utsatt gruppe), kan lovendringen likevel ha bedret effektiviteten i arbeidsmarkedet ved at personer som arbeidsgivere ikke har like mye informasjon om og/eller har fordommer mot å ansette, nå i større grad får jobb.

Resultatene fra analysene vi presenterer i dette kapitlet, vil gi indikasjoner på hvordan adgangen til midlertidige ansettelser påvirker arbeidsmarkedet som helhet – om det har blitt flere jobber og dermed lettere å få jobb, eller om situasjonen har blitt verre ved at nye faste ansettelser erstattes av midlertidige. Vi undersøker spesielt virkningene for utsatte grupper.

4.1 Litt om datagrunnlag og metode

Utgangspunktet for alle analysene i dette kapitlet er koblede administrative registerdata. Vi baserer oss først og fremst på jobbfiler fra Arbeidsgiver- og arbeidstakerregisteret og A-ordningen (fra og med 2015). Unike løpenummer for individ og virksomhet gjør at vi kan følge individers mobilitet i arbeidsmarkedet og bedrifters arbeidsstokk over tid. En svakhet ved registerdataene er at vi mangler informasjon om type arbeidskontrakt. I mangel på registerinformasjon om midlertidige ansettelser anser vi arbeidsforhold som er 12 måneder eller kortere, som midlertidige, og arbeidsforhold lengre enn 12 måneder som faste arbeidsforhold. En svakhet med et slikt mål er at ikke alle korte arbeidsforhold

er midlertidige ansettelser og ikke alle midlertidige ansettelser er korte arbeidsforhold. Hvor lenge arbeidsforholdet skal vare, behøver heller ikke å være avtalt på forhånd. Utsatte grupper kan være overrepresentert i korte arbeidsforhold fordi de har høyere sannsynlighet for å bli ansatt på korte kontrakter (midlertidige arbeidsforhold), men også fordi de har høyere sannsynlighet for å miste jobben raskt. Dette kan bli særlig uttalt i dårlige tider fordi utsatte grupper med kort ansiennitet i utgangspunktet har høyere sannsynlighet for å bli sagt opp. Likevel mener vi at et slikt mål har noe for seg når vi ønsker å se om omsetningen av korte og lange arbeidsforhold i økonomien har økt.

4.1.1 Overgang til A-ordningen

Vi identifiserer arbeidsforhold med utgangspunkt i årsfiler fra ATM-LTO, koblede filer fra Arbeidsgiver- og arbeidstakerregisteret (Aa-registeret) og Lønns- og trekkoppgaveregisteret (LTO) for perioden 2011–2014. Fra og med 2015 overtar A-ordningen, et felles rapporteringssystem for lønn og arbeidsforhold. De to datakildene er ikke direkte sammenlignbare. I A-ordningen rapporteres statusen hver måned, mens det til det gamle Aa-registeret bare ble rapportert inn endringer. Manglende utmelding og forsinket innmelding av arbeidsforhold var de to største kvalitetsproblemene i Aa-registeret. Små arbeidsforhold skulle heller ikke rapporteres til Aa-registeret, mens nedre grense i A-ordningen er 1000 kr per år. Det vil si at flere små arbeidsforhold rapporteres i A-ordningen, i tillegg til at kvaliteten er blitt forbedret. Vi kommer tilbake til hva bruddet i tidsserien får å si for analysene våre.

Analyseenheten i dette kapitlet er arbeidsforhold, definert som kombinasjonen person–virksomhet. Vi skiller ikke mellom bi- og hovedarbeidsforhold, men tillater at en person kan være representert med flere arbeidsforhold samtidig i ulike bedrifter. Flere arbeidsforhold for samme person i samme bedrift slås imidlertid sammen til ett arbeidsforhold. Vi følger så arbeidsforholdet år for år til og med 2014 (ATM-LTO), og så måned for måned fra og med 2015 (A-ordningen).

Ved innmelding i ATM-LTO/A-ordningen skal arbeidsgiveren oppgi en startdato for arbeidsforholdet. Denne startdatoen følger arbeidsforholdet gjennom ATM-LTO/A-ordningen til det avsluttes. På samme måte skal arbeidsgiveren melde inn en stoppdato for arbeidsforholdet når det avsluttes. Vi bruker start- og stoppdatoen til å definere korte og lange jobber. Korte jobber er arbeidsforhold som varer 0–12 måneder, mens lange jobber varer over 12 måneder. Fordi vi bare har registerdata til og med desember 2016, betyr det at 2015 er den siste årgangen der vi kan identifisere korte og lange jobber. I tillegg bruker vi start- og stoppdato til å definere tilgang og avgang på jobber.

De fleste arbeidsforhold kan følges mellom ATM-LTO og A-ordningen, ved at de har samme løpenummer på bedrift og på person og samme startdato i begge ordningene. Det tilkommer imidlertid en del nye arbeidsforhold i A-ordningen som har startdato før 2015 uten at de gjenfinnes i ATM-LTO. De fleste av disse arbeidsforholdene har startdato i 2014 og kan være jobber som ikke var rapporteringspliktige i ATM-LTO på grunn av varighet eller utbetaling. For å få en så renskåret overgang mellom de to ordningene som mulig lar vi derfor ikke jobber gå over fra A-ordningen til ATM-LTO. Nye jobber som kommer inn i A-ordningen, teller bare med fra 2015 og utover, men vi bruker registrert startdato til å karakterisere varigheten til disse jobbene.

En del arbeidsforhold mangler registrert stoppdato siste året/måneden de er registrert. Det eneste vi vet om disse arbeidsforholdene, er at de er aktive det året / den måneden de er registrert, og at vi ikke finner dem igjen i senere årgangs-/månedsfiler. For slike arbeidsforhold i ATM-LTO setter vi stoppdatoen lik desember siste observerte år. Det betyr at vi får en del jobbforhold som mekanisk får stoppdato i desember, uten at vi med sikkerhet vet om de slutter da. I A-ordningen setter vi stoppdato lik siste observerte måned hvis arbeidsforholdet forsvinner ut av ordningen uten registrert stoppdato. Tabell 4.1 viser hvor mange arbeidsforhold dette gjelder hvert år i dataene våre.

Tabell 4.1 Avsluttede arbeidsforhold uten registrert stoppdato per år (høyresensurerte arbeidsforhold)

	Antall avsluttede arbeidsforhold	Antall høyresensurerte arbeidsforhold	Andel høyresensurerte arbeidsforhold
2011	1 063 520	136 515	12,8
2012	1 064 692	139 677	13,1
2013	1 068 870	130 446	12,2
2014	1 175 481	405 257	34,5
2015	1 101 814	462 698	42,0

Andelen avsluttede arbeidsforhold uten registrert stoppdato ligger på rundt 12 prosent i årgangene fram mot overgangen til A-ordningen. Bruddet i tidsserien kommer tydelig fram i 2014, det siste året i ATM-LTO. Over 30 prosent av arbeidsforholdene som avsluttes i 2014, mangler registrert stoppdato uten at vi finner dem igjen i A-ordningen, og får stoppdato satt til desember 2014.

Andelen høyresensurerte arbeidsforhold øker ytterligere når vi går over til A-ordningen, men fordi vi her har månedlige observasjoner av arbeidsforhold-

dene, kan vi for disse sette stoppdatoen lik siste måned arbeidsforholdet observeres. Problemene som oppstår rundt overgangen til A-ordningen, gjør at vi utelater 2014 fra de fleste av analysene våre.

4.2 Utvalg og deskriptiv statistikk

Vi starter med en deskriptiv analyse av korte og lange jobber, slik det kommer til syne i registerdataene. Tabell 4.2 viser antall arbeidsforhold i registerdataene våre i perioden 2011–2015, målt i mai hvert år, for totalt antall jobber og korte jobber spesielt. I siste kolonne rapporteres andelen midlertidige jobber i 1. kvartal i AKU, til sammenligning.

Tabell 4.2 Arbeidsforhold, totalt og antall/andel korte jobber (2011–2015)

	Totalt antall jobber	Antall korte jobber	Andel korte jobber	Andel midlertidige jobber i AKU
2011	2 429 670	219 043	9,0	8,0
2012	2 452 958	220 983	9,0	8,4
2013	2 471 710	221 159	8,9	8,1
2014	2 465 870	236 517	9,6	7,6
2015	3 043 107	278 451	9,2	8,0

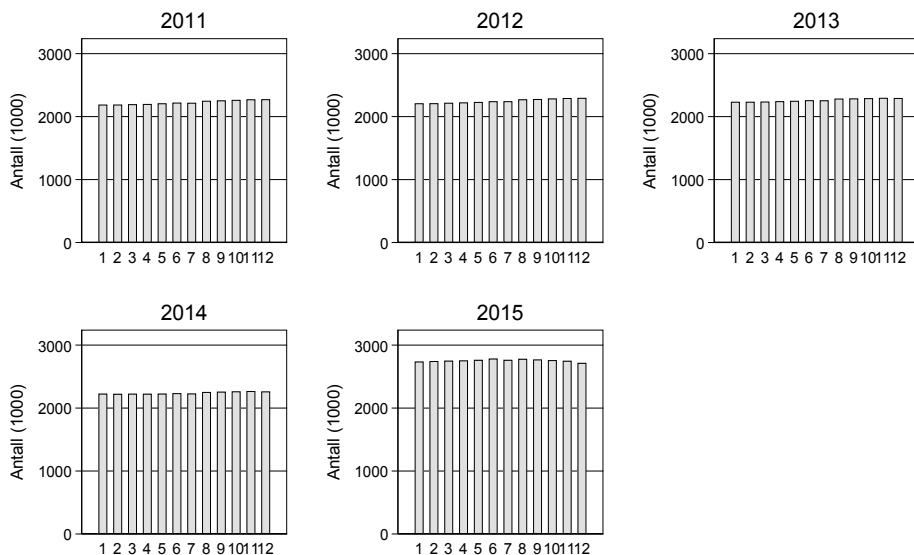
Note: Arbeidsforhold i registerdataene er målt per mai. 2014 er tatt ut på grunn av omleggingen til A-ordningen. Kilde: Registerdata (ATM-LTO og A-ordningen). AKU-tallene er hentet fra statistikkbanken i SSB.

Vi ser et tydelig hopp i antall jobber i forbindelse med overgangen til A-ordningen i 2015, både fordi små arbeidsforhold nå er rapporteringspliktige, og på grunn av bedre rapporteringsrutiner (månedlig innrapportering). Andelen korte jobber i registerdataene ligger i hele perioden litt over andelen midlertidige jobber i AKU, men ellers korresponderer andelen relativt bra.

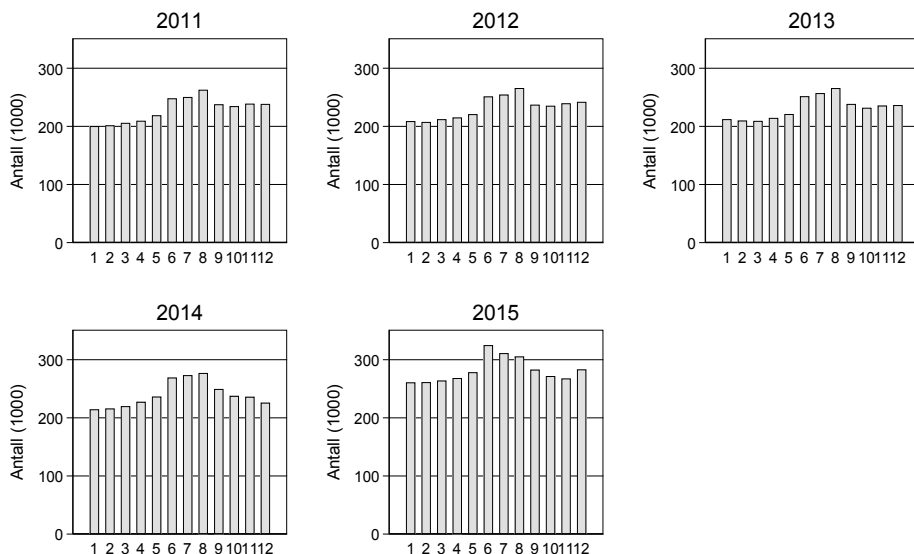
Noe av økningen vi ser i andelen korte jobber i 2014, kan skyldes overgangen til A-ordningen. Som forklart i forrige avsnitt medfører overgangen at en del jobber forsvinner ut av ordningen. Disse vil få stoppdato satt til desember 2014, og dette kan føre til at en del jobber blir kortere enn de egentlig er. Bruddet i tidsserien kommer enda tydeligere til syne i figur 4.1–4.6 under. Disse figurene viser utviklingen i lange og korte jobber måned for måned i dataene våre, både beholdning og tilgang/avgang.

Figur 4.1 Beholdningen av jobber per måned, 2011–2015

Lange jobber



Korte jobber



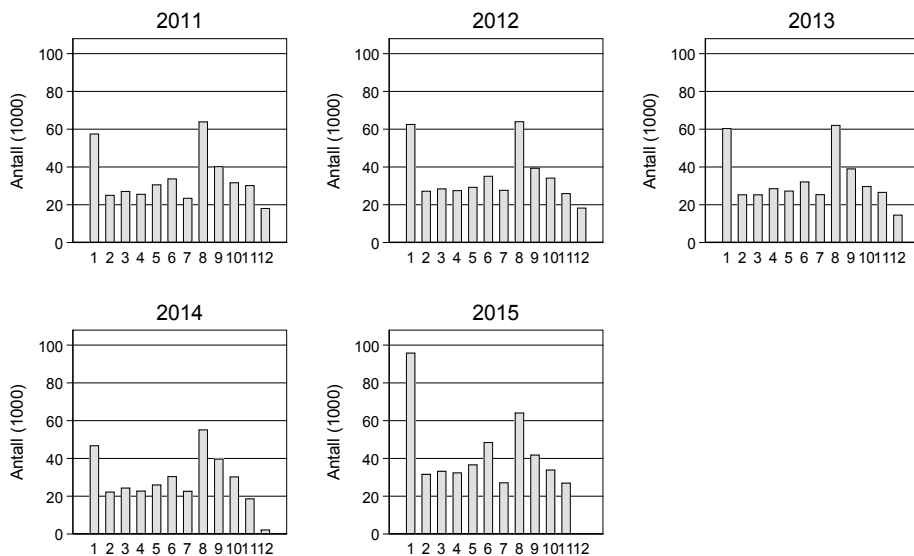
Kilde: ATM-LTO og A-ordningen. Lange jobber er jobber med en varighet på over 12 måneder, mens korte jobber er jobber med en varighet på 0–12 måneder.

Figur 4.1 viser beholdningen av korte og lange jobber per måned for årgangene vi har registerdata for. Antallet lange jobber er relativt stabilt i perioden vi betrakter, men gjør et tydelig hopp i nivå i 2015 sammenlignet med perioden som dekkes av ATM-LTO. Det ser ut til å være en viss sesongvariasjon, med en økning i beholdningen utover høsten. Unntaket er 2015, der beholdningen synker mot desember. Sesongvariasjonen i beholdningen av jobber kommer enda tydeligere til syne for korte jobber. Det er en klar økning i beholdningen av korte jobber i månedene juni, juli og august, og dette mønsteret kommer til syne i både ATM-LTO og A-ordningen. Toppen kommer imidlertid litt tidligere i A-ordningsdataene, samtidig som vi også ser en viss økning i beholdningen av korte jobber i desember 2015. 2014 skiller seg ut fra de andre årgangene i ATM-LTO ved en nedgang i beholdningen av korte jobber utover høsten. Dette skyldes at vi ikke lar jobber fra A-ordningen gå over i ATM-LTO.

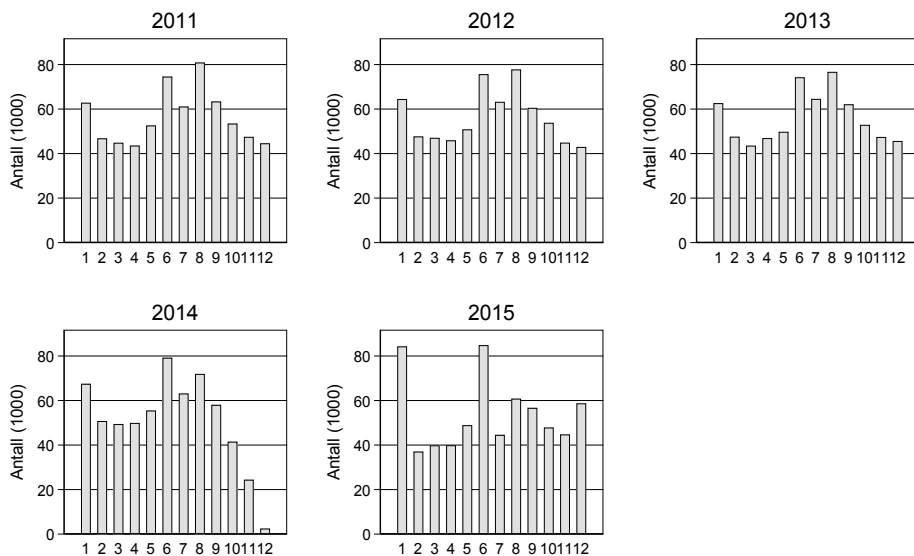
Figur 4.2 og 4.3 viser tilgang og avgang på jobber, både korte og lange. Også her finner vi en tydelig sesongvariasjon. Som vist i figur 4.3 starter de fleste jobber enten i januar eller august. Det gjelder både korte og lange jobber. For korte jobber er det også en tydelig topp i juni, og den er spesielt markant i 2015. Videre ser vi bruddet i overgangen til A-ordningen tydelig, ved at det er svært få jobber som starter i november og desember 2014, og svært mange som starter i januar 2015. Fordi vi har definert at lange jobber varer over 12 måneder, og siste observerte måned i dataene våre er desember 2016, er det ingen lange jobber som starter i desember 2015.

Figur 4.2 Tilgang på jobber per måned, 2011–2015

Lange jobber



Korte jobber

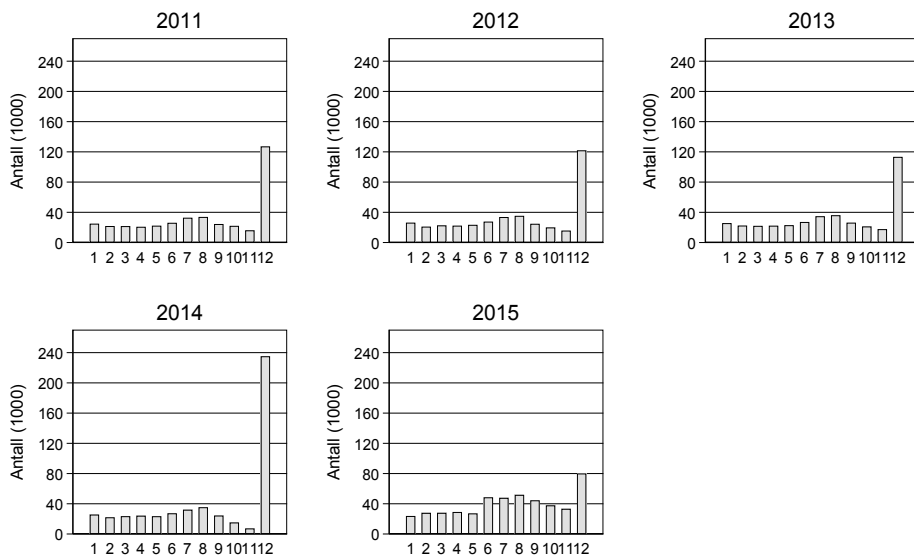


Kilde: ATM-LTO og A-ordningen. Lange jobber er jobber med en varighet på over 12 måneder, mens korte jobber er jobber med en varighet på 0–12 måneder.

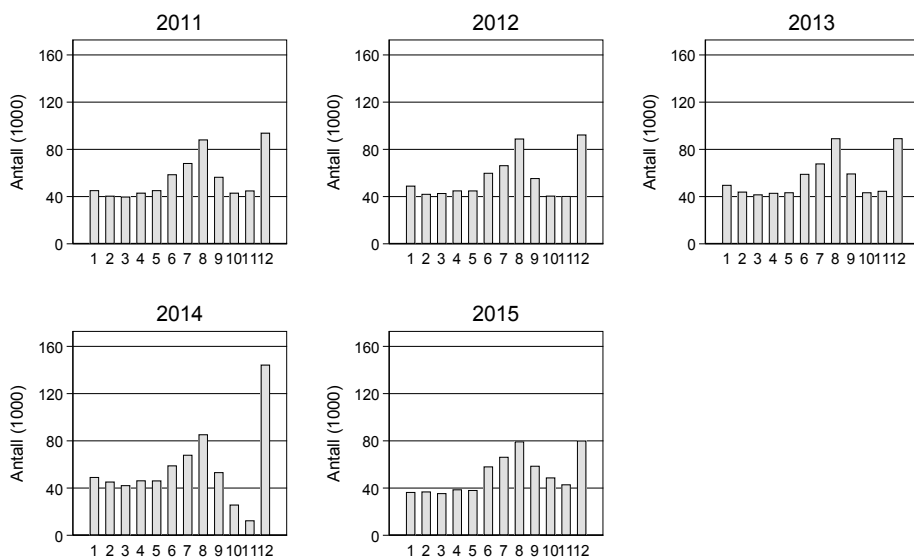
I figur 4.3 ser i stedet på avgang på jobber, og også her ser vi en tydelig sesongvariasjon. De fleste jobber avsluttes i august og desember, og mønsteret er igjen spesielt uttalt for korte jobber. Fra tabell 4.1 vet vi imidlertid at omtrent 12 prosent av jobbforholdene som avsluttes i 2011–2013, mangler registrert stoppdato, mens dette gjelder nærmere 35 prosent i 2014. Disse får automatisk stoppdato i desember. Til tross for at cirka 40 prosent av arbeidsforholdene er høyresensurert i 2015, fordeler de seg forholdsvis jevnt utover året fordi vi her har månedlige registreringer. På samme måte som for tilgang på jobber er det også en tydelig sesongvariasjon for avgang.

Figur 4.3 Avgang på jobber per måned, 2011–2015

Lange jobber



Korte jobber

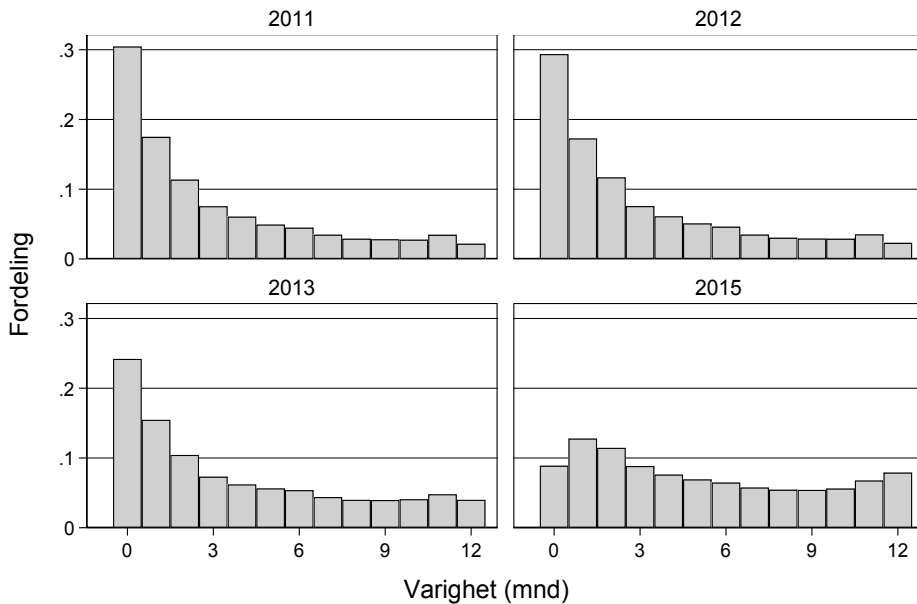


Kilde: ATM-LTO og A-ordningen. Lange jobber er jobber med en varighet på over 12 måneder, mens korte jobber er jobber med en varighet på 0–12 måneder.

Figur 4.1–4.3 viser tydelig hvordan tallene for 2014 preges av overgangen til ny ordning, og vi velger derfor å utelate denne årgangen fra videre analyser. Figurene viser likevel en viss konsistens mellom ATM-LTO og A-ordningen når det gjelder sesongvariasjoner, noe vi kan bruke når vi går videre til regresjonsanalysene senere i kapitlet.

I figur 4.4 ser vi hvordan de korte jobbene fordeler seg på ulike varigheter i perioden 2011–2013 og i 2015. Før overgangen til A-ordningen er det en klar overvekt av svært korte jobber: Halvparten av jobbene varer tre måneder eller kortere. I 2015 fordeler de korte jobbene seg derimot jevnere. Det er fortsatt en liten overvekt av svært korte jobber, men median varighet er nå fem måneder.

Figur 4.4 Fordeling av korte jobber etter varighet (2011–2015)



Kilde: ATM-LTO og A-ordningen. 2014 er utelatt på grunn av brudd i tidsserien. Korte jobber er jobber med en varighet på 0–12 måneder.

4.2.1 Kartlegging av korte jobber i det norske arbeidsmarkedet

Som i kapittel 3 er vi spesielt interessert i hvordan jobbene fordeler seg på de utsatte gruppene: innvandrere, personer med nedsatt arbeidsevne og unge 21–29 år uten fullført videregående skole. Gruppene er definert likt som i kapittel 3.1:

- *person med nedsatt arbeidsevne*: person som i løpet av året er registrert i arbeidssøkerregisteret med nedsatt arbeidsevne
- *ung med lite utdanning*: person som er mellom 21 og 29 år i løpet av året, og som ikke er registrert med fullført videregående utdanning i utdanningsregisteret
- *innvandrere*: person som er født i utlandet av to utenlandskfødte foreldre, og som har innvandret til Norge

I motsetning til hva som gjelder AKU, har vi i registerdataene mulighet til å dele gruppen innvandrere inn i smalere kategorier. Vi har valgt å dele innvandrerne inn i følgende kategorier, basert på landbakgrunn:

- (1) *Afrika, Asia og Latin-Amerika (AAL-A)*: landbakgrunn fra Afrika, Asia, Latin- og Sør-Amerika samt Oseania unntatt Australia og New Zealand
- (2) *Øst- og Sentral-Europa (ØSE)*: førstegenerasjons innvandrere fra Albania, Andorra, Estland, Hviterussland, Kroatia, Latvia, Polen, Romania, Moldova, Russland, Slovenia, Ukraina, Ungarn, Bosnia-Hercegovina, Makedonia, Slovakia, Tsjekkia, Serbia, Montenegro, Kosovo
- (3) *vestlige land (VL)*: førstegenerasjons innvandrere fra øvrige land i Nord- og Vest-Europa, Nord-Amerika, Australia og New Zealand

Tabellene 4.3 og 4.4 viser deskriptiv statistikk for alle jobber i perioden 2011–2013 og 2015 sett under ett. I den første tabellen ser vi på alle jobber totalt, mens vi i tabell 4.4 bare ser på korte jobber. Ikke overraskende gjenfinner vi mye av det samme mønsteret for registerbaserte jobber som for sysselsatte i AKU, vist i tabell 3.1. Omtrent halvparten av alle jobber er besatt av kvinner, og gjennomsnittsalderen er 42 år. Over 80 prosent av jobbene er besatt av personer med utdanning på videregående nivå eller høyere, mens lærlingjobbene utgjør omtrent to prosent. 9 prosent av alle arbeidsforhold har en varighet på 12 måneder eller mindre, mens 2 prosent av jobbene er i bransjen der vikarbyråene befinner seg (næringskode 78).

De utsatte gruppene innehar en relativt liten andel av jobbene i utvalget vårt. Innvandrere utgjør til sammen den største gruppen, på 14 prosent, der innvandrere fra Afrika, Asia og Latin-Amerika er den største gruppen (5,6 prosent), etterfulgt av innvandrere fra Øst- og Sentral-Europa (5,2 prosent). Personer med nedsatt arbeidsevne og unge med lite utdanning utgjør henholdsvis 2 og 4

prosent. Både blant innvandrere og unge med lite utdanning er det en overvekt av menn, mens det motsatte er tilfellet for personer med nedsatt arbeidsevne. Som i AKU finner vi også i registerdataene et visst overlapp mellom gruppene. Særlig høy er andelen innvandrere fra såkalte ikke-vestlige land (AAL-A og ØSE) blant unge med lite utdanning. Vi ser også at de utsatte gruppene jevnt over har lavere utdanningsnivå og oftere er å finne i vikarbyråer sammenlignet med befolkningen som helhet. Innvandrere fra vestlige land (VL) skiller seg imidlertid ut fra de andre utsatte gruppene ved at de har en høyere andel med utdanning på universitetsnivå, også sammenlignet med befolkningen som helhet.

Tabell 4.3 Beskrivende statistikk for alle jobber i årene 2011–2013 og 2015. Gjennomsnitt og standardavvik i parentes. Målt per mai hvert år

	Alle	Innvand- rere: (1) Afrika, Asia og Latin- Amerika (AAL-A)	Innvand- rere: (2) Øst- Europa (ØSE)	Innvand- rere: (3) vestlige land (VL)	Personer med nedsatt arbeids- evne	Unge med lite utdan- ning
<i>Personkjenne tegn</i>						
Kvinneandel	0,49 (0,50)	0,49 (0,50)	0,40 (0,49)	0,44 (0,50)	0,63 (0,48)	0,40 (0,49)
Alder	42 (13)	38 (11)	37 (10)	41 (12)	45 (12)	25 (3)
Har barn	0,62 (0,49)	0,63 (0,48)	0,45 (0,50)	0,53 (0,50)	0,67 (0,47)	0,30 (0,46)
Grunnskole	0,17 (0,38)	0,32 (0,47)	0,13 (0,34)	0,10 (0,30)	0,30 (0,46)	0,79 (0,40)
Videregående	0,42 (0,49)	0,24 (0,43)	0,30 (0,46)	0,23 (0,42)	0,45 (0,50)	
Høyere utdanning, lavere grad	0,27 (0,45)	0,21 (0,41)	0,17 (0,37)	0,27 (0,44)	0,20 (0,40)	
Høyere utdanning, høyere grad	0,10 (0,30)	0,11 (0,32)	0,12 (0,33)	0,20 (0,40)	0,03 (0,18)	
Ukjent utdanning	0,03 (0,17)	0,11 (0,32)	0,28 (0,45)	0,19 (0,40)	0,01 (0,12)	0,21 (0,40)
Lærling (bare 2011–2013)	0,02 (0,15)	0,02 (0,15)	0,01 (0,10)	0,01 (0,08)	0,02 (0,13)	0,08 (0,26)
<i>Kjennetegn ved jobben</i>						
Kort jobb (< = 12 md.)	0,09 (0,29)	0,15 (0,36)	0,13 (0,34)	0,11 (0,32)	0,14 (0,35)	0,20 (0,40)
Vikarbyrå	0,02 (0,13)	0,03 (0,16)	0,08 (0,27)	0,03 (0,17)	0,02 (0,13)	0,05 (0,21)
<i>Utsatte grupper</i>						
Innvandrere, AAL-A	0,05 (0,22)				0,07 (0,26)	0,11 (0,31)
Innvandrere, ØSE	0,05 (0,22)				0,03 (0,18)	0,14 (0,35)
Innvandrere, VL	0,04 (0,19)				0,02 (0,15)	0,08 (0,27)

	Alle	Innvand- rere: (1) Afrika, Asia og Latin- Amerika (AAL-A)	Innvand- rere: (2) Øst- Europa (ØSE)	Innvand- rere: (3) vestlige land (VL)	Personer med nedsatt arbeids- evne	Unge med lite utdan- ning
Person med nedsatt arbeids- evne	0,02 (0,14)	0,03 (0,17)	0,01 (0,11)	0,01 (0,11)		0,03 (0,17)
Ung med lav utdanning	0,04 (0,20)	0,09 (0,29)	0,12 (0,32)	0,09 (0,28)	0,06 (0,24)	
N	10 397 434	511 156	540 947	382 585	207 495	437 775

Note: Lærling er bare definert for årgangene før 2015. 2014 er tatt ut på grunn av brudd i tidsserien. Korte jobber er definert som arbeidsforhold med en varighet på 0–12 måneder.

Kilde: ATM-LTO og A-ordningen. Jobber er målt per mai hvert år.

Når vi fokuserer bare på de korte jobbene, finner vi flere kvinner i disse jobbene enn når vi ser på alle jobber samlet. Arbeidstakere i korte jobber er også i gjennomsnitt yngre og har færre barn enn arbeidstakere generelt. De utsatte gruppene utgjør en noe større andel blant de korte jobbene, men fortsatt er andelen relativt lav. Sammenlignet med midlertidige jobber i AKU i tabell 3.2 finner vi en noe høyere andel jobber i vikarbyråbransjen blant de korte jobbene, særlig blant innvandrere fra Øst- og Sentral-Europa. På samme måte som i AKU er overlappet mellom de utsatte gruppene større i de korte jobbene.

Tabell 4.4 Beskrivende statistikk for korte jobber (2011–2013 og 2015). Gjennomsnitt og standardavvik i parentes

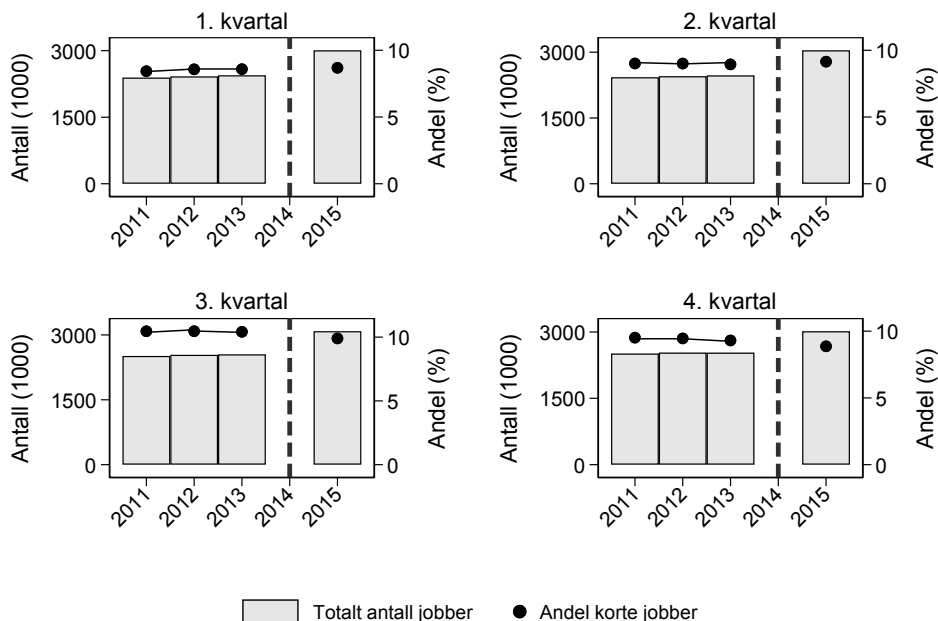
	Alle	Innvand- rere, Afrika, Asia og Latin- Amerika	Innvand- rere, Øst-Eu- ropa	Innvand- rere, vest- lige land	Personer med nedsatt arbeids- evne	Unge med lite utdan- ning
<i>Personkjenne- tegn</i>						
Kvinneandel	0,56 (0,50)	0,50 (0,50)	0,42 (0,49)	0,49 (0,50)	0,62 (0,49)	0,45 (0,50)
Alder	33 (13)	34 (9)	35 (10)	35 (12)	39 (12)	25 (3)
Har barn	0,43 (0,50)	0,52 (0,50)	0,36 (0,48)	0,37 (0,48)	0,62 (0,49)	0,28 (0,45)
Grunnskole	0,23 (0,42)	0,35 (0,48)	0,14 (0,35)	0,09 (0,29)	0,40 (0,49)	0,76 (0,43)
Videregående	0,37 (0,48)	0,21 (0,41)	0,24 (0,43)	0,21 (0,41)	0,37 (0,48)	
Høyere utdanning, lavere nivå	0,26 (0,44)	0,19 (0,39)	0,15 (0,36)	0,21 (0,41)	0,18 (0,38)	
Høyere utdanning, høyere nivå	0,08 (0,28)	0,10 (0,30)	0,11 (0,31)	0,13 (0,34)	0,03 (0,16)	
Ukjent utdanning	0,06 (0,23)	0,15 (0,35)	0,35 (0,48)	0,35 (0,48)	0,02 (0,14)	0,24 (0,43)
Lærling	0,03 (0,18)	0,03 (0,17)	0,01 (0,10)	0,01 (0,08)	0,03 (0,16)	0,05 (0,23)
<i>Kjennetegn ved jobben</i>						
Vikarbyrå	0,08 (0,28)	0,09 (0,28)	0,22 (0,41)	0,13 (0,34)	0,07 (0,25)	0,13 (0,34)
<i>Utsatte grupper</i>						
Innvandrere, AAL-A	0,08 (0,27)				0,12 (0,32)	0,13 (0,34)
Innvandrere, ØSE	0,08 (0,26)				0,04 (0,19)	0,14 (0,34)
Innvandrere, VL	0,05 (0,21)				0,02 (0,15)	0,10 (0,30)
Person med nedsatt arbeids- evne	0,03 (0,17)	0,05 (0,21)	0,01 (0,12)	0,01 (0,12)		0,05 (0,21)
Ung med lav utdanning	0,09 (0,29)	0,16 (0,36)	0,17 (0,37)	0,21 (0,41)	0,14 (0,35)	
N	939 633	75 684	71 303	43 613	29 709	88 863

Note: Lærling er bare definert for årgangene før 2015. 2014 er tatt ut på grunn av brudd i tidsserien. Korte jobber er definert som arbeidsforhold med en varighet på 0–12 måneder.

Kilde: ATM-LTO og A-ordningen. Jobber er målt per mai hvert år.

Som i kapittel 3 går vi videre med å se på utviklingen i antall jobber over tid sammen med utviklingen i andelen korte jobber. Bruddet i tidsserien er markert ved den stiplede linjen i 2014. Som en ytterligere illustrasjon av bruddet forbinder vi heller ikke punktene fra 2013 til 2015, fordi det er vanskelig å vite om endringen som skjer mellom disse årene, er reell eller et resultat av endrede registreringskrav og -rutiner. Vi starter med å se på alle arbeidsforhold, vist i figur 4.5. Igjen kommer overgangen til A-ordningen tydelig fram ved et hopp i totalt antall jobber i 2015. Andelen korte jobber ser imidlertid ut til å være relativt stabilt gjennom perioden, med en viss fallende tendens når vi ser på de to siste kvartalene.

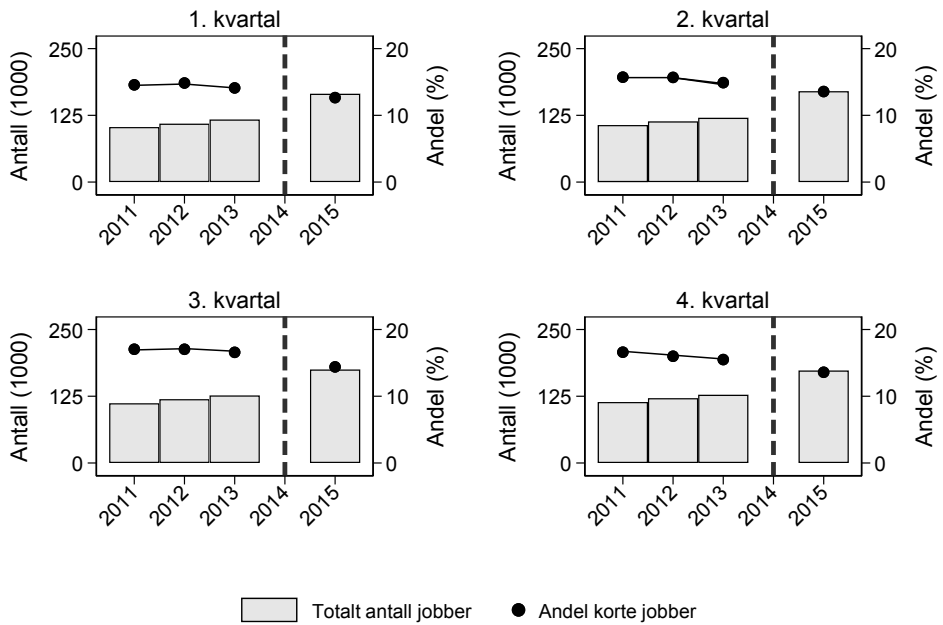
Figur 4.5 Antallet jobber totalt og andelen korte jobber. Alle



Note: 2014 er utelatt på grunn av brudd i tidsserien. Antall er beregnet per februar (1. kvartal), mai (2. kvartal), august (3. kvartal) og november (4. kvartal). Stiplet linje indikerer brudd i tidsserien.
 Kilde: Registerdata (ATM-LTO og A-ordningen)

Figur 4.6–4.8 viser utviklingen for de utsatte gruppene: innvandrere, personer med nedsatt arbeidsevne og unge uten fullført videregående utdanning. Vi finner en stadig vekst i antall jobber besatt av innvandrere i perioden vi betrakter, særlig for innvandrere fra de ikke-vestlige landene (AAL-A og ØSE). Denne veksten ser imidlertid ikke ut til å ha skjedd i de korte jobbene, i og med at andelen korte jobber jevnt over har sunket i løpet av perioden. Andelen korte jobber blant innvandrere er ellers høyere enn for befolkningen generelt. Igjen gjelder dette i særlig grad for innvandrere fra de ikke-vestlige landene.

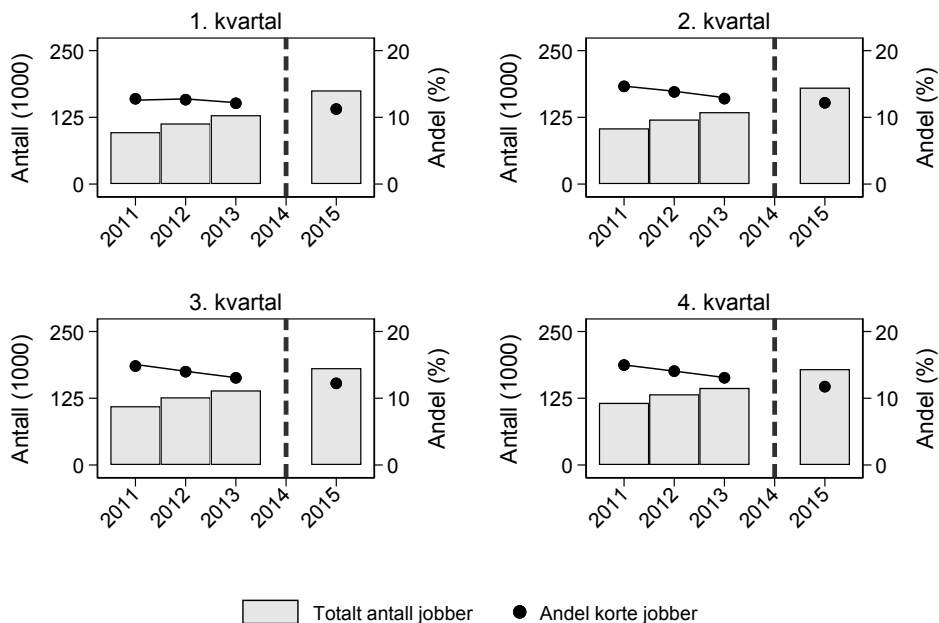
Figur 4.6a Antallet jobber totalt og andelen korte jobber. Innvandrere fra Asia, Afrika og Latin-Amerika (AAL-A)



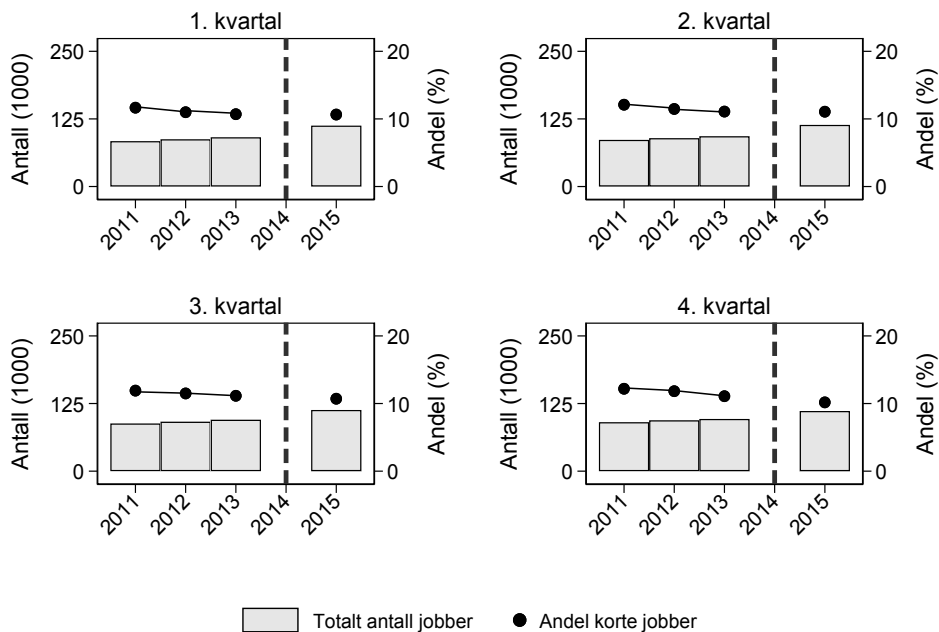
Note: 2014 er utelatt på grunn av brudd i tidsserien. Antall er beregnet per februar (1. kvartal), mai (2. kvartal), august (3. kvartal) og november (4. kvartal). Stiplet linje indikerer brudd i tidsserien.

Kilde: Registerdata (ATM-LTO og A-ordningen)

Figur 4.6b Antallet jobber totalt og andelen korte jobber. Innvandrere fra Øst- og Sentral-Europa (ØSE)

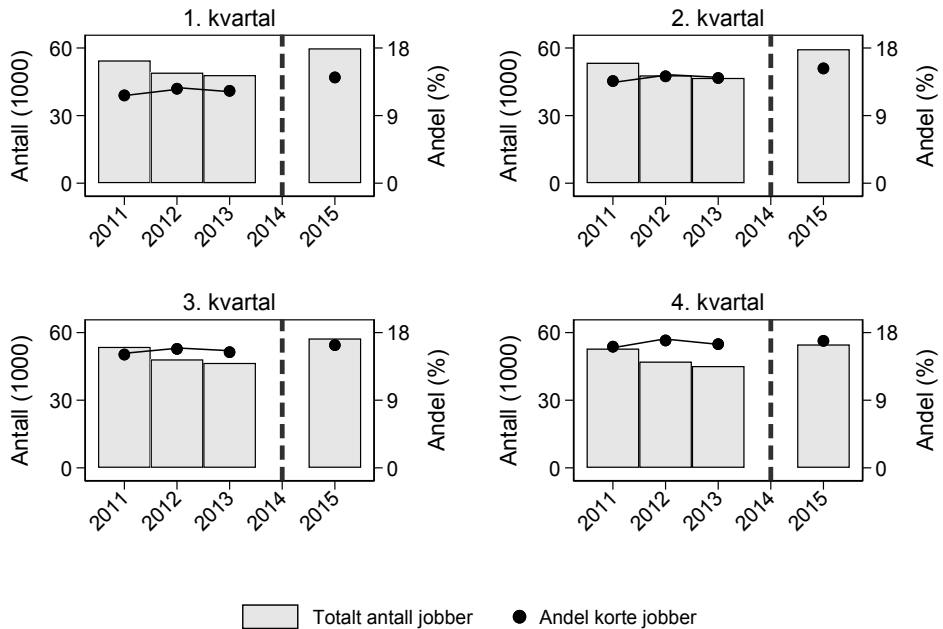


Figur 4.6c Antallet jobber totalt og andelen korte jobber. Innvandrere fra andre rike land (ARL)



Personer med nedsatt arbeidsevne har ikke opplevd samme vekst i antall jobber gjennom perioden, selv om vi også her ser en økning fra 2013 til 2015. Andelen korte jobber blant denne gruppen ser imidlertid ut til å ha økt i samme periode, men noe av denne økningen kan skyldes nedgangen i antall jobber totalt.

Figur 4.7 Antallet jobber totalt og andelen korte jobber. Personer med nedsatt arbeidsevne

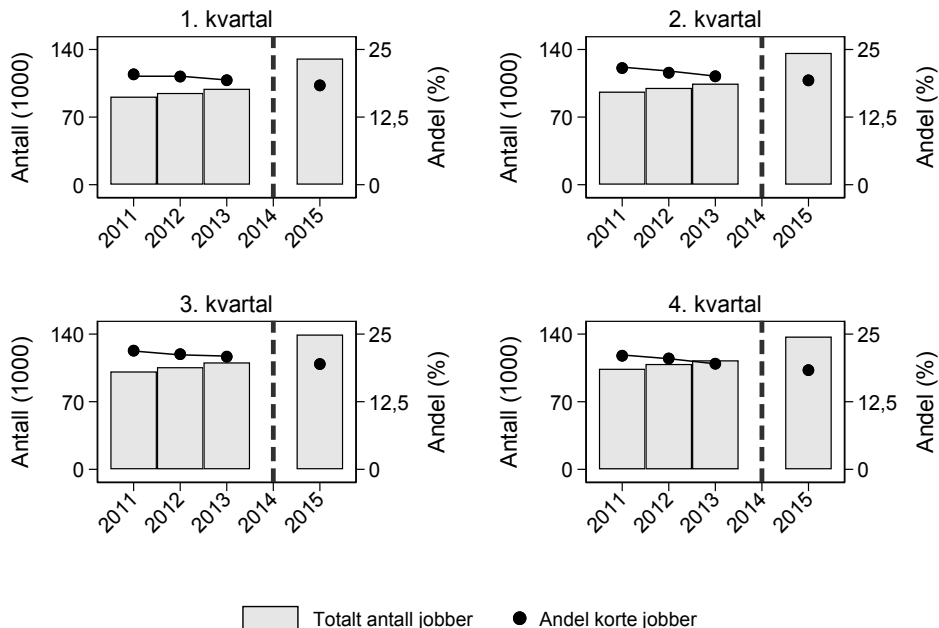


Note: 2014 er utelatt på grunn av brudd i tidsserien. Antall er beregnet per februar (1. kvartal), mai (2. kvartal), august (3. kvartal) og november (4. kvartal). Stiplet linje indikerer brudd i tidsserien.

Kilde: Registerdata (ATM-LTO og A-ordningen)

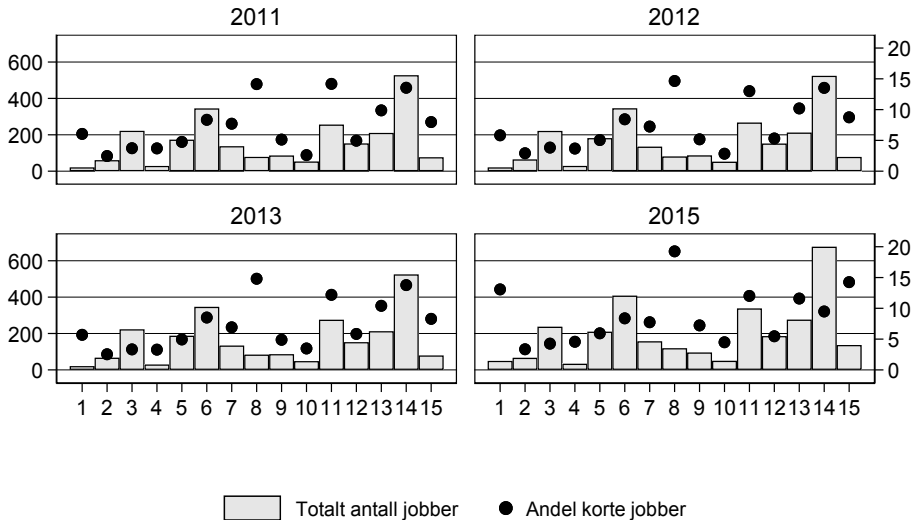
Til sist ser vi på utviklingen blant unge 21–29 år uten fullført videregående utdanning. Igjen ser vi en økning i antallet jobber totalt, mens andelen korte jobber reduseres.

Figur 4.8 Antallet jobber totalt og andelen korte jobber. Unge uten fullført videregående utdanning



Note: 2014 er utelatt på grunn av brudd i tidsserien. Antall er beregnet per februar (1. kvartal), mai (2. kvartal), august (3. kvartal) og november (4. kvartal). Stiplet linje indikerer brudd i tidsserien.
 Kilde: Registerdata (ATM-LTO og A-ordningen)

Figur 4.9 viser hvordan jobbene fordeler seg på bransje i årene før (2011–2013) og etter (2015) overgang til ny registreringsordning. Vi ser at noen bransjer peker seg ut med høyere andeler korte jobber. Det gjelder overnatting og servering; finansiell, faglig og teknisk tjenesteyting + omsetning og drift av fast eiendom; undervisning og helse- og sosialtjenester. Fra og med 2015 peker også jordbruk, skogbruk og fiske seg ut som en bransje med mye korte jobber. Vi ser også at det skjer noen andre endringer i forbindelse med bruddet. Blant annet øker andelen korte jobber i bransjen overnatting og servering, mens den synker i bransjen helse- og sosialtjenester. Sistnevnte reduksjon henger antakeligvis sammen med den relativt kraftige økningen i antallet jobber i denne bransjen totalt sett i 2015.

Figur 4.9 Antallet jobber totalt og andelen korte jobber, fordelt på bransjer

1: Jordbruk, skogbruk og fiske; 2: Bergverksdrift og utvinning; 3: Industri;
 4: Elektrisitets-, gass-, damp- og varmtvannsforsyning + Vannforsyning, avløps- og renovasjonsvirksomhet;
 5: Bygge- og anleggsvirksomhet; 6: Varehandel + Reparasjon av motorvogner; 7: Transport og lagring;
 8: Overnatting og servering; 9: Informasjon og kommunikasjon; 10: Finansierings- og forsikringsvirksomhet;
 11: Omsetning og drift av fast eiendom + Faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting;
 12: Offentlig administrasjon og forvaltning; 13: Undervisning; 14: Helse- og sosialtjenester; 15: Annet

Note: 2014 er utelatt på grunn av brudd i tidsserien. Antall er beregnet per mai hvert år.
 Kilde: Registerdata (ATM-LTO og A-ordningen)

4.3 Regresjonsanalyse

Det er som vi har sett, mange forhold som påvirker andelen midlertidige jobber i økonomien: Det er en naturlig sesongvariasjon, og det er stor forskjell mellom bransjer og over konjunkturer. For å komme nærmere hva som er effekten av reformen, og hva som bare skyldes endringer i sammensetningen av bedrifter i økonomien osv. fra før- til etter-perioden, benytter vi regresjonsanalyser. I disse analysene justerer vi for måned, år, kommune, tosifret næringskode, månedlig arbeidsledighet i kommunen og kvartalsvise oljeinvesteringer i økonomien som helhet. Analysen er todelt: Vi beregner først effekten på generelle sysselsetningsmål i økonomien, før vi så beregner effekten av reformen på andelen jobber som innehas av personer fra de tre utsatte gruppene.

4.3.1 Data og metode

Analysene som følger, tar utgangspunkt i et datasett der vi teller opp antall jobber hver måned for hver bedrift. Vi skiller mellom korte og lange jobber og teller både beholdningen av jobber og hvor mange jobber som opprettes og

avvikles en gitt måned. Analyseenheden er altså bedrift \times måned, og vi inkluderer 2012, 2013 og 2015 i analysene. Dette gir oss totalt 7 147 139 månedlige observasjoner, fordelt på 279 855 bedrifter.

Regresjonsligningene har formen

$$(2) \text{ Jobb}_{bt} = \alpha + \beta \text{ EtterJuli2015} + \lambda_t + \mu_k + u_{kt} + o_t + v_{bt}$$

Jobb_{bt} er forskjellige jobbmål og er variablene vi beregner effekten på. Variablene er målt på bedriftsnivå, per måned. I den første hoveddelen av analysen er det viktigste jobbmålet andelen korte jobber av alle jobber i bedriften. Andre utfall er antallet korte jobber og antallet jobber totalt per bedrift. I den andre hoveddelen av analysen er det viktigste jobbmålet andelen jobber som innehas av en innvandrer, en ung person med lite utdanning eller en person med nedsatt arbeidsevne. Vi beregner effekten både på andelen korte jobber og på andelen av alle jobber i bedriften. I resten av dette avsnittet vil vi bruke andelen korte jobber som eksempel, men alle beskrivelsene av kontrollvariabler osv. vil gjelde for alle de forskjellige jobbmålene.

I en underanalyse undersøker vi også effekten på forskjellige mål på jobbstrømmer: nettovekst, jobbreduksjon, jobbskaping, bruttostrøm, jobbreallokering og gjennomtrekk. Målene på jobbstrømmer er definert som følger:⁸

$$\text{Nettovekst: } jfr_t = \frac{n_{i,t} - n_{i,t-1}}{n_{i,t-1} + n_{i,t}} \cdot \frac{|n_{i,t} - n_{i,t-1}|}{2}$$

$$\text{Jobbreduksjonsrate: } jdr_t = \frac{|n_{i,t} - n_{i,t-1}|}{n_{i,t-1} + n_{i,t}}, \quad jfr_t < 0, \\ 0, \quad jfr_t \geq 0.$$

$$\text{Jobbskappingsrate: } jcr_t = \frac{|n_{i,t} - n_{i,t-1}|}{n_{i,t-1} + n_{i,t}}, \quad jfr_t \geq 0, \\ 0, \quad jfr_t < 0.$$

$$\text{Bruttostrøm: } twfr_t = \frac{h_{i,t} + s_{i,t}}{n_{i,t-1} + n_{i,t}} \cdot \frac{|n_{i,t} - n_{i,t-1}|}{2}$$

der $h_{i,t}$ = antall start hos arbeidsgiver fra tidspunkt $t-1$ til tidspunkt t , og $s_{i,t}$ = antall opphør hos arbeidsgiver fra tidspunkt $t-1$ til tidspunkt t .

$$\text{Jobbreallokering} = ajfr_t = \frac{|n_{i,t} - n_{i,t-1}|}{n_{i,t-1} + n_{i,t}} \cdot \frac{|n_{i,t} - n_{i,t-1}|}{2}$$

$$\text{Gjennomtrekk} = twfr_t - ajfr_t$$

8 Definisjonene er like som i Dale-Olsen og Rønningen (2000).

For di jobbstrømmer beregnes som forskjeller i beholdninger mellom to tidspunkt og summen av nye jobber og jobber som opphører mellom de samme tidspunktene, er vi i denne delen av analysen nødt til å konsentrere oss om jobber som er kortere enn seks måneder.⁹

Etter Juli 2015 er en indikator på om observasjonen er fra perioden etter reformen. β er koeffisienten vi vil rapportere i alle tabeller. Den viser hvor stor endringen i andelen korte jobber er fra før reformen til etter.

I alle regresjonene kontrollerer vi for måned og års faste effekter (λ_t) ved hjelp av dummyvariabler som indikerer hvilken måned observasjonen er fra, og dummyvariabler som indikerer hvilket år observasjonen er fra. Månedskontrollene fanger opp en generell sesongvariasjon i andelen korte jobber. For eksempel varierer andelen korte jobber mye gjennom året (med en topp i sommerferien for eksempel). Forskjeller i før- og etter-perioden i når på året observasjonene er fra, har vi dermed tatt hensyn til. Årskontrollene fanger opp generelle forskjeller mellom år i andelen korte jobber. Den viktigste årskontrollen er her kontrollen for at observasjonene er fra etter 2015. Dette er svært viktig fordi jobber blir registrert i A-ordningen etter 2015, og registreringen er derfor, som vi har sett, forskjellig fra tidligere år. For at regresjonen skal fange opp en effekt av reformen, må endringen i registrering fra 2014 til 2015 tas hensyn til.

Vi kontrollerer også for kommunefaste effekter (μ_k), som justerer for gjennomsnittlige forskjeller mellom kommuner i andelen korte jobber. Disse kontrollene er spesielt viktige når vi i en underanalyse sammenligner kommuner som vedtok ikke å følge opp det nye regelverket, med kommuner som ikke motsatte seg dette. Det er ikke tilfeldig hvilke kommuner som sa nei, og en kontroll for kommune vil slik fange opp konstante forskjeller mellom disse kommunene (for eksempel i næringsstruktur). Det betyr også at effekten av reformen beregnes som forskjeller i andelen korte jobber *innad* i en kommune, det vil si at andelen korte jobber i kommunen etter reformen sammenlignes med andelen korte jobber i den samme kommunen før reformen.

Vi har to forskjellige kontroller for konjunkturoendringer. Den første er månedlig arbeidsledighetsrate på kommunenivå (u_{kt}), hentet fra SSBs og NAVs hjemme-

9 For å finne ut om en jobb er kort eller lang etter ettårsgrensen, må vi observere jobben i mer enn ett år. Det siste tidspunktet vi da kan bruke for start på jobben, er desember 2015. Jobbstrømmer beregnes oftest over en periode på ett år, men siden vi da bare har en periode på et halvt år som dekker perioden etter reformen, vil det ikke være mulig å undersøke effekten av reformen med ettårsgrensen. Vi ser derfor heller på jobber som varer under 6 måneder og over 6 måneder, som korte og lange jobber. Vi kan da bruke jobber som starter helt ut juni 2016. For å kunne kontrollere for endringen i registreringsrutiner med A-ordningen (fra 2015) og i tillegg kunne beregne en endring etter reformen bruker vi jobbstrømmer over et halvår i stedet for et helt år. Vi har da to perioder etter 2015: første halvår 2015 (før reformen), første halvår 2016 (etter reformen) og to kontrollperioder for sesongvariasjon: første halvår 2012 og 2013.

sider. Den andre er nivået på oljeinvesteringer på kvartalsnivå (o_t), hentet fra SSBs hjemmesider.¹⁰ Disse kontrollene fanger opp endringer i andelen korte jobber som skyldes endringer i konjunkturer. I og med at etter-perioden vår er så kort (siste halvår av 2015), er det allikevel ikke helt sikkert at vi fanger opp alle endringer som skyldes konjunkturer. Hele etter-perioden er for eksempel i en nedgangskonjunktur, noe som gjør det vanskelig å skille en effekt av reformen helt sikkert fra en effekt av nedgangskonjunkturen som ikke fanges opp av kontrollvariablene. I underanalyser sjekker vi om endringen vi finner, er følsom for ulike konjunktursituasjoner. Vi beregner for eksempel endringen i andelen korte jobber hvis vi tar ut Rogaland (der konjunkturedgangen var størst), vi ser på kommuner der ledigheten økte mer enn gjennomsnittet fra 2012/2013 til 2015, og kommuner der den økte mindre enn gjennomsnittet.

Vi beregner også endringen i andelen korte jobber separat for bransjer som vi vet har en høy grad av midlertidig ansatte (jordbruk, skogbruk og fiske; overnatting og servering; undervisning; helse- og sosialtjenester), for å se om endringene med reformen er større i bransjer som allerede bruker mye midlertidige ansettelser. I tillegg ser vi på endringen i andelen korte jobber over lønnsfordelingen. I denne analysen definerer vi yrke per bedrift ved å kombinere to-sifret næringskode med ensifret yrkeskode. Vi definerer bedriftens hovedyrke som det yrket flest ansatte i bedriften har. Så rangerer vi bedrifter etter medianlønn for fulltidsansatte som er ansatt hele året i hovedyrket, og deler fordelingen inn i fem deler (kvintiler). Dette gir et mål på «kvaliteten» på korte jobber.¹¹ Er økningen i andelen korte jobber størst i den nederste eller øverste delen av inntektsfordelingen?

4.3.2 Resultater

Endringer i andelen korte jobber etter reformen

Tabell 4.5 viser resultatene fra estimering av ligning (2) på tre forskjellige utfall indikert i tittelen på hver kolonne. I første kolonne er utfallet andelen korte jobber per bedrift, definert som antall korte jobber delt på antall jobber totalt. Denne variabelen måles på bedriftsnivå. I de tre siste kolonnene ser vi på hvordan reformen har påvirket antall jobber i økonomien generelt: antall korte jobber, antall lange jobber og totalt antall jobber (= korte + lange jobber). Hver linje viser resultater for ulike regresjoner på ulike undergrupper. Det er den øverste linjen som viser hovedresultatene; i linjene under tester vi om resulta-

¹⁰ Påløpte investeringer. Utvinning av råolje og naturgass, og rørtransport (mill. kr).

¹¹ Dette er den samme definisjonen som vi har i kapittel 3. Se mer detaljert beskrivelse i avsnitt 3.1.1, underavsnittet «Kjennetegn ved midlertidige ansettelser».

tene er robuste for konjunkturer og målefeil knyttet til endringene i registreringsrutinene ved overgangen til A-ordningen.

Tabell 4.5 Endringer i andelen korte jobber etter reformen. Standardfeil i parentes

	Andel kort	Antall kort	Antall lang	Antall totalt
Alle	0,0018*** (0,00058)	-0,066*** (0,021)	-0,083 (0,2)	-0,15 (0,21)
Observasjoner	7 088 972	7 566 241	7 566 241	7 566 241
Robusthet				
Konjunkturer				
Uten Oslo	0,0025*** (0,00062)	-0,067*** (0,02)	-0,073 (0,15)	-0,14 (0,16)
Observasjoner	6 104 495	6 504 937	6 504 937	6 504 937
Uten Rogaland	0,0020*** (0,00061)	-0,061*** (0,022)	-0,077 (0,21)	-0,14 (0,22)
Observasjoner	6 507 276	6 948 161	6 948 161	6 948 161
Liten vekst i ledigheten	0,0024*** (0,00085)	-0,041 (0,029)	-0,067 (0,32)	-0,11 (0,34)
Observasjoner	3 526 220	3 774 799	3 774 799	3 774 799
Stor vekst i ledigheten	0,00077 (0,0008)	-0,093*** (0,03)	-0,092 (0,23)	-0,18 (0,25)
Observasjoner	3 562 125	3 790 734	3 790 734	3 790 734
Registerendringer				
Uten desember, januar	0,0028*** (0,0006)	-0,061*** (0,022)	-0,093 (0,2)	-0,15 (0,22)
Observasjoner	5 908 543	6 305 105	6 305 105	6 305 105
Uten juli	0,00022 (0,00066)	-0,091*** (0,023)	-0,15 (0,22)	-0,24 (0,24)
Observasjoner	6 497 433	6 935 646	6 935 646	6 935 646

Note: *** $p < 0,01$; ** $p < 0,05$; * $p < 0,1$

I alle regresjoner kontrollerer vi for måned, år, oljeinvesteringer, lokal ledighet og kommunefaste effekter.

Resultatene i øverste linje, kolonne 1, viser at det etter reformen har blitt en høyere andel korte jobber i bedriftene. I gjennomsnitt er andelen korte jobber per bedrift 0,18 prosentpoeng høyere etter reformen (koeffisienten er 0,0018).

Fra et gjennomsnitt på 0,11 i 2015, før reformen (tabell A1 i appendikset¹²), tilsvarer økningen en 1,64 prosent vekst i andelen korte jobber i økonomien.

Kolonne 2 til 4 viser videre at det er blitt færre jobber i økonomien etter reformen. Både antall korte og antall lange jobber har blitt redusert i perioden etter juli 2015. Det er altså få tegn til at reformen har ført til en økning i antall jobber totalt. Vi ser imidlertid at nedgangen i antall jobber har vært større for lange enn for korte jobber. Sett sammen med en økning i andelen korte jobber i bedriftene tyder dette på at det har vært en vridning fra lange mot korte jobber i økonomien etter reformen.

Reformen er sammenfallende med en nedgangskonjunktur i norsk økonomi. Fordi vi bare kan bruke de første seks månedene etter reformen, er hele etterperioden preget av denne nedgangskonjunkturen. Vi kan derfor ikke være helt sikre på om resultatene skyldes reformen eller er en følge av konjunkturedgangen. Tidligere litteratur har vist at andelen midlertidige jobber er sterkt motkonjunkturrell (Holmlund og Storrie, 2002). Det er allikevel grunner til å tro at mye av de endringene i andelen korte jobber vi finner, skyldes reformen.

For det første kontrollerer vi for lokal ledighet og oljeinvesteringer i alle regresjoner, i tillegg til månedsdummyer og årsummyer som plukker opp sesongvariasjoner. De neste linjene i tabell 4.5 viser også resultater fra ulike undersøkelser av om endringen vi finner, kan skyldes konjunkturer eller andre forhold. Først viser vi resultater der vi har tatt ut Oslo fra analysene, fordi konjunkturer kan gjøre sterkere utslag i Oslo, som også har en høy andel korte jobber i forhold til landsgjennomsnittet. Resultatene er ikke følsomme for at Oslo tas ut, så det er ikke slik at dette bare var en endring som skjedde i Oslo. Så følger resultater der vi tar ut Rogaland, som var det fylket som ble hardest rammet av konjunkturedgangen. Resultatene holder seg fortsatt uten at Rogaland er med. Så deler vi utvalget inn i to deler basert på hvor stor endring i den lokale ledigheten kommunene har fra årene 2012/2013 til 2015 (gjennomsnittlig månedlig ledighet i 2015 – gjennomsnittlig månedlig ledighet i 2012/2013). Det er størst endring i andelen korte jobber i kommuner med en liten økning eller en nedgang i ledigheten. Alle disse robusthetsanalysene tyder på at det ikke er en sterk sammenheng mellom endringen i andelen korte jobber etter reformen og ulike konjunktursituasjoner. Det indikerer at endringen vi finner, er en effekt av reformen og ikke bare en utskifting av lange mot korte jobber som uansett ville funnet sted på grunn av konjunkturedgangen. Det er imidlertid ikke mulig å skille

12 Gjennomsnittet er beregnet som et gjennomsnitt av andelen på bedriftsnivå. Tallene er derfor litt forskjellige fra nivået rapportert tidligere i kapitlet, der gjennomsnittet er beregnet som totalt antall korte jobber / totalt antall jobber i økonomien.

dette helt fra hverandre fordi hele etter-perioden som nevnt er en nedgangskonjunktur.

Vi har også testet resultatene mot målefeil som skyldes endringer i registreringsrutiner ved overgangen fra ATM-LTO til A-ordningen. Som beskrevet i avsnitt 4.2 medførte denne overgangen en forskyving i når på året arbeidsforhold blir registrert. Dette kan påvirke konklusjonene våre. De månedene med størst endring i antall nyregistrerte og opphørte jobber er januar og desember (første og siste måned) og juli (mange lønnsmedarbeidere er på ferie og registrerer utbetalinger på andre datoer). Resultatene våre forandres ikke substansielt når vi tar ut disse månedene. Endringen i andelen korte jobber er ikke signifikant når vi tar ut juli, men er fortsatt positiv.

I tabell 4.6 viser vi resultatene fra regresjoner der jobbmålene (utfallsvariablene) er ulike mål på jobbstrømmer. Vi minner om at korte jobber i denne analysen er jobber kortere eller lik 6 måneder, og at etter-perioden er våren 2016 i stedet for høsten 2015 (som beskrevet i fotnote 7). Vi har laget disse utfallsmålene for totalt antall jobber og for korte og lange jobber for seg. I tabellen angir venstre kolonne hvilket nivå jobbmålene er laget på: for totalt antall jobber, for korte jobber eller for lange jobber. I tittelen på hver kolonne angis målet på jobbstrøm, som definert i starten av dette delkapitlet. Den første koeffisienten gir derfor effekten av reformen på netto vekst i totalt antall jobber, den neste koeffisienten under er effekten av reformen på netto vekst i antall korte jobber, osv. Alle jobbstrøm-målene er laget per bedrift.

Resultatene viser at det etter reformen i gjennomsnitt har vært en negativ netto vekst i jobber i bedriftene, men nedgangen har vært konsentrert til lange jobber, og det har vært en positiv netto vekst i korte jobber. Dette er forskjellig fra resultatene i tabell 4.5, som viste en nedgang i både korte og lange jobber. Dette kan skyldes to ting: at det har vært en økning i antallet svært korte jobber (under 6 måneder) etter reformen, eller at reformen har hatt en større innvirkning på første halvår 2016 i forhold til siste halvår 2015 (som er observasjonsperioden i tabell 4.5). Vi har estimert regresjonsligning (1) på 6-månedersdefinisjonen av korte jobber og finner lignende resultater som i tabell 4.5 (altså en nedgang også i antall korte jobber). Dette tyder på at noe av grunnen til at vi finner en vekst i korte jobber i tabell 4.6, kan være at reformen har større virkning på jobbskaping på lengre sikt.

De neste to kolonnene bryter opp nettoveksten i endringen i jobbreduksjon og jobbskaping (negative og positive endringer i beholdninger av jobber gjennom halvåret da vi måler dem). Vi ser at det har vært en høyere jobbreduksjonsrate

etter reformen i lange jobber. Det har vært en økt jobbskaping i korte jobber og en nedgang i lange jobber. Igjen indikerer dette at lange jobber skiftes ut med korte jobber i økonomien, men at det netto er færre jobber i økonomien etter reformen.

Neste kolonne viser bruttostrømmer av nye og opphørte jobbforhold. Dette er summen av antall nye jobber som kommer inn, og antall jobber som avsluttes i løpet av halvåret. Vi ser at bruttostrømmene av jobber har økt etter reformen, og mest for lange jobber. De neste to kolonnene bryter opp bruttostrømmene i to deler: jobbreallokering og gjennomtrekk. Jobbreallokering er reelle endringer i antallet jobber i bedriften – enten de er positive eller negative. Gjennomtrekk viser hvor stor del av bruttostrømmen som skyldes at opphørte jobber erstattes av nye jobber. Vi ser at det er en vekst i jobbreallokeringen (altså enten reduksjon i antall jobber eller vekst i antall jobber fra januar til juni) i korte jobber og en nedgang i lange jobber. Den økte gjennomtrekken (altså at antallet jobber er stabilt, men at det er forskjellige folk i juni og januar) kommer primært fra lange jobber.

Tabell 4.6 Endringer i jobbstrømmer etter reformen. Standardfeil i parentes

	Netto vekst	Jobb-reduksjon	Jobb-skaping	Brutto-strøm	Jobb-reallokering	Gjennom-trekk
Alle	-0,048*** (0,00092)	0,028*** (0,00057)	-0,020*** (0,00068)	0,83*** (0,0041)	0,0087*** (0,00084)	0,82*** (0,004)
Observasjoner	4 954 626	4 954 626	4 954 626	4 954 626	4 954 626	4 954 626
Korte jobber	0,028*** (0,00049)	-0,000013 (0,00029)	0,028*** (0,00038)	0,28*** (0,0036)	0,028*** (0,00047)	0,25*** (0,0035)
Observasjoner	4 954 626	4 954 626	4 954 626	4 954 626	4 954 626	4 954 626
Lange jobber	-0,076*** (0,00075)	0,030*** (0,00048)	-0,045*** (0,00055)	0,55*** (0,0017)	-0,015*** (0,00071)	0,57*** (0,0015)
Observasjoner	4 954 626	4 954 626	4 954 626	4 954 626	4 954 626	4 954 626

Note: *** p < 0,01, ** p < 0,05, * p < 0,1. I alle regresjoner kontrollerer vi for måned, etter A-ordning, oljeinvesteringer, lokal ledighet og kommunefaste effekter.

Det at det er færre jobber etter reformen, kan som nevnt skyldes at vi fortsatt ikke har klart å justere helt for konjunkturedgangen. Det at det også har vært en økt gjennomtrekk av arbeidere i lange jobber, kan også skyldes konjunkturer: Noen bedrifter kan ha benyttet nedgangskonjunkturen til å avvikle lange jobber som det så viser seg at de må etablere på nytt. Den relative endringen i korte

jobber i forhold til lange jobber kan imidlertid også være en effekt av reformen. Det at korte jobber i større grad har blitt «spart» (eller opprettet) i bedriften, kan skyldes at korte jobber er lettere for en bedrift å benytte seg av etter reformen, og bedriften øker derfor sin relative andel korte jobber.

Kommuner som sier nei

En av grunnene til at vi finner små endringer i andelen midlertidige jobber etter reformen, kan være at en del kommuner som var styrt av Arbeiderpartiet, vedtok ikke å gjennomføre lovendringen (det ligger en liste over disse i appendikset¹³). I dette avsnittet ser vi hvor store endringene er i kommuner som «sa ja», og kommuner som «sa nei». Vi ser på alle bedrifter i den enkelte kommunen, ikke bare kommunen som arbeidsgiver, selv om kommunestyret bare har kontroll over egne ansettelser. Dette er slik sett et nedre anslag på forskjellen mellom bedrifter som følger ny og gammel lovgivning. Forskjellen i andelen korte jobber kan være enda større hvis man begrenser analysen til kommunale jobber. Det gir allikevel et anslag på hvordan dette har slått ut for hele økonomien under ett.

I stedet for regresjonsligning (2) estimerer vi derfor en variant der vi interagerer variabelen Etter med en variabel som indikerer at kommunen «sa ja» til å innføre reformen. Koeffisienten på denne interaksjonen viser da hvordan endringen i andelen korte jobber (og antallet jobber, korte og totalt) i kommunene som sa ja, skilte seg fra endringen i andelen korte jobber i kommunene som sa nei. Regresjonsligningen er som følger:

$$(3) \text{Jobb}_{bt} = \alpha + \beta \text{EtterJuli2015} + \mu \text{SierJa} + \delta \text{EtterJuli2015} \times \text{SierJa} + \lambda_t + \mu_k + u_{kt} + o_t + v_{bt}$$

Koeffisienten δ viser hvordan effekten av reformen i ja-kommuner skiller seg fra effekten i nei-kommuner. For å se hvor stor endringen er i ja-kommuner, må vi plusse sammen koeffisientene β og δ .

13 Listen er hentet fra artikkelen: <https://frifagbevegelse.no/nyheter/bergen-kommune-skroter-midlertidige-ansettelser-6.158.370314.f4b009ea1e>. Nedlastet 24.10.2017.

Tabell 4.7 Endringen i andelen korte jobber i kommuner som innførte reformen, relativt til kommuner som vedtok ikke å innføre reformen. Standardfeil i parentes

	Andel kort	Antall kort	Antall lang	Antall totalt
Alle	-0,00023 (0,00071)	-0,095*** (0,023)	-0,093 (0,17)	-0,19 (0,18)
Sier ja	0,0037*** (0,00045)	0,038** (0,016)	0,027 (0,11)	0,066 (0,12)
Observasjoner	6 104 495	6 504 937	6 504 937	6 504 937

Note: I alle regresjoner kontrollerer vi for måned, år, oljeinvesteringer, lokal ledighet og kommunefaste effekter.

Tabell 4.7 viser resultatene for alle kommuner («Alle» (β)) og for kommuner som ikke sier nei («Alle» + «Sier ja» ($\beta + \delta$)). Vi ser at endringen i andelen korte jobber er signifikant høyere i kommuner som sier ja (0,00347 i stedet for -0,00023). Effekten av reformen er faktisk ikke signifikant i kommuner som sier nei, noe som indikerer at det at kommunene sa nei, faktisk påvirket arbeidsgiverne i kommunen. Nedgangen i antallet korte jobber er mindre (-0,057 i stedet for -0,095), og nedgangen i antallet jobber totalt er heller ikke like stor (-0,124 i stedet for -0,19). Forskjellen er imidlertid ikke signifikant for totalt antall jobber. Denne analysen viser at noe av grunnen til at reformen ikke førte til større endringer i andelen korte jobber, kan være at en betydelig andel kommuner aktivt satte seg imot å innføre endringene i regelverket. Endringen i andelen korte jobber er større i kommuner som fulgte de nye reglene; økningen var på 0,347 prosentpoeng i stedet for 0,18 prosentpoeng.

Hvor er effektene størst?

I dette avsnittet undersøker vi hvilken type bedrifter som har den største endringen i andelen korte jobber og i antallet jobber totalt. Vi estimerer ligning (2) separat for næringer med høy og lav andel korte jobber og for jobber i ulike deler av inntektsfordelingen.

Tabell 4.9 Endringer i andelen korte jobber etter reformen etter nivået på andelen korte jobber før reformen og etter plassering av yrket i lønnsfordelingen. Standardfeil i parentes

	Andel kort	Antall kort	Antall lang	Antall totalt
Lav andel midlertidige	0,00046 0,00066	-0,040** 0,02	-0,091 0,23	-0,13 0,24
Observasjoner	4 890 377	5 216 037	5 216 037	5 216 037
Høy andel midlertidige	0,0048*** 0,0011	-0,12** 0,05	-0,075 0,37	-0,2 0,41
Observasjoner	2 198 595	2 350 204	2 350 204	2 350 204
1. kvintil	0,0085*** 0,0016	0,0021 0,062	0,57 0,47	0,57 0,51
Observasjoner	1 428 228	1 553 053	1 553 053	1 553 053
2. kvintil	0,00014 0,0012	-0,034 0,039	-0,048 0,32	-0,083 0,35
Observasjoner	1 855 767	1 970 481	1 970 481	1 970 481
3. kvintil	0,00015 0,0014	-0,17*** 0,054	-1,36** 0,69	-1,52** 0,72
Observasjoner	993 653	1 049 633	1 049 633	1 049 633
4. kvintil	-0,00025 0,0012	-0,12** 0,051	-0,00092 0,48	-0,12 0,52
Observasjoner	1 195 154	1 257 332	1 257 332	1 257 332
5. kvintil	0,00004 0,00099	-0,045 0,029	0,056 0,38	0,011 0,39
Observasjoner	1 600 075	1 714 286	1 714 286	1 714 286

Note: I alle regresjoner kontrollerer vi for måned, år, oljeinvesteringer, lokal ledighet og kommunefaste effekter.

De to regresjonene for næringer med høy og lav andel korte jobber viser at veksten i andelen korte jobber er størst i næringer som allerede har en høy andel korte jobber. Vi ser også at næringer med en høy andel korte jobber er næringer som har størst fall i antall jobber etter reformen – både totalt og for korte jobber.

De fem neste regresjonene er for yrker definert på bakgrunn av tosifret næringskode og ensifret yrkeskode (som beskrevet over). Bedrifter er delt inn etter hvilket yrke som er mest representert på arbeidsplassen. De er deretter rangert etter medianlønnen til en helårs- og heltidsansatt i det respektive yrket og delt inn i fem kvintiler, der 1. kvintil er den laveste. Vi ser at det er i den laveste kvintilen det har vært en signifikant økning i andelen korte jobber etter

reformen. Økningen i andelen korte jobber etter reformen kommer derfor i hovedsak fra en økning i bunnen av lønnsfordelingen.

Utsatte grupper

Tabell 4.10 Andelen fra utsatte grupper i korte jobber og i alle jobber totalt, endringer med reformen. Standardfeil i parentes

	Innvandrere		Personer med nedsatt arbeidsevne		Unge med lite utdanning	
	Andel kort	Andel totalt	Andel kort	Andel totalt	Andel kort	Andel totalt
Alle	0,00056* (0,0003)	-0,00091 (0,0008)	0,000045 (0,000096)	-0,00058** (0,00029)	0,00031* (0,00017)	-0,000016 (0,0004)
Observasjoner	7 088 972	7 088 972	7 088 972	7 088 972	7 088 972	7 088 972
Konjunkturer						
Uten Oslo	0,00072** (0,00029)	-0,00093 (0,00081)	0,000059 (0,0001)	-0,00065** (0,00031)	0,00034* (0,00018)	-0,000073 (0,00042)
Observasjoner	6 104 495	6 104 495	6 104 495	6 104 495	6 104 495	6 104 495
Uten Rogaland	0,00064** (0,00031)	-0,00067 (0,00083)	0,000081 (0,0001)	-0,00053* (0,00031)	0,00030* (0,00018)	-0,000044 (0,00041)
Observasjoner	6 507 276	6 507 276	6 507 276	6 507 276	6 507 276	6 507 276
Liten vekst i ledigheten	0,00072 (0,00044)	-0,00061 (0,0012)	-0,0000014 (0,00014)	-0,00042 (0,00042)	0,00044* (0,00025)	0,000049 (0,00057)
Observasjoner	3 526 220	3 526 220	3 526 220	3 526 220	3 526 220	3 526 220
Stor vekst i ledigheten	0,00043 (0,0004)	-0,0012 (0,0011)	0,000065 (0,00013)	-0,00068* (0,0004)	0,00012 (0,00023)	-0,00023 (0,00055)
Observasjoner	3 562 125	3 562 125	3 562 125	3 562 125	3 562 125	3 562 125

Note: I alle regresjoner kontrollerer vi for måned, år, oljeinvesteringer, lokal ledighet og kommuneefaste effekter.

I tabell 4.10 viser vi resultatene fra regresjoner der vi beregner om andelen jobber som innehas av utsatte grupper, øker etter reformen. Tabellen viser endringen etter reformen i andelen innvandrere, andelen unge med lav utdanning og andelen personer med nedsatt arbeidsevne i korte jobber og i alle jobber totalt. Hvis det er en positiv koeffisient, betyr det at andelen fra utsatte grupper har økt i korte jobber / det totale antallet jobber. En endring i andelen vil slik sett indikere om reformen i større grad har hjulpet personer fra utsatte grupper inn i jobb sammenlignet med andre.

Vi ser at det er en høyere andel innvandrere og unge med lite utdanning i korte jobber, men økningen er liten – 0,056 prosentpoeng og 0,031 prosentpoeng.

Totalt har andelen fra utsatte grupper gått ned (men bare signifikant for personer med nedsatt arbeidsevne). Sammen viser disse resultatene derfor at personer fra utsatte grupper ikke har fått bedre arbeidsmuligheter totalt sett etter reformen. Det har heller vært en forverring; andelen har økt i korte jobber og gått ned i lange jobber. Flere personer fra utsatte grupper har fått korte jobber *i stedet for* lange jobber, ikke i tillegg til.

Hvis sammensetningen av korte og lange jobber stammer fra konjunkturedgangen, er en mer positiv tolkning av resultatene at personer fra utsatte grupper beholder sysselsettingsandelen totalt sett gjennom en nedgangskonjunktur fordi de i større grad har beholdt de korte jobbene sine. Tidligere litteratur viser at personer fra utsatte grupper er de som mister jobben først i nedgangskonjunkturer (Kahn, 2007), og det er konsistent med en relativt større nedgang i lange jobber for disse gruppene også her. De midlertidige jobbene disse gruppene har, har imidlertid vært relativt bedre beskyttet for de utsatte gruppene. Midlertidige jobber har derfor vært viktige i nedgangskonjunkturen ved at de har knyttet personer fra utsatte grupper til arbeidsmarkedet og dempet de negative sysselsettingseffektene av nedgangskonjunkturerne.

I tabell A.3 deler vi innvandrerguppen i tre: innvandrere fra Afrika, Asia og Latin-Amerika, innvandrere fra Øst- og Sentral-Europa og innvandrere fra vestlige land. Vi ser at det er innvandrere fra Øst- og Sentral-Europa som har økt sin andel av korte jobber i økonomien. Ingen av gruppene har økt sin andel av det totale antallet jobber.

I tabell 4.11 estimerer vi hvor økningen i andelen korte jobber har vært størst blant utsatte grupper. Vi ser at andelen innvandrere og unge med lite utdanning har økt i korte jobber i bransjer med en allerede høy andel korte jobber og i den nederste delen av inntektsfordelingen. Dette er konsistent med det vi finner i analysen som bruker AKU-tall i kapittel 3. Dette viser at økningen i antallet korte jobber etter reformen har vært isolert til noen deler av arbeidsmarkedet og ikke er representativ for det totale antallet korte jobber (som er jevnere fordelt over inntektsfordelingen). På den ene siden er dette positivt for personer fra utsatte grupper, fordi det er i den nederste delen av inntekts- (og produktivitets-) fordelingen disse gruppene oftest finner jobb. En utvidelse av denne delen av arbeidsmarkedet er derfor isolert sett positiv med tanke på jobbmulighetene for disse gruppene. Vi finner imidlertid ingen økning i det totale antallet jobber i denne delen av arbeidsmarkedet, noe som innebærer at jobbsikkerheten har blitt forverret etter reformen, spesielt for personer fra utsatte grupper i den nederste delen av inntektsfordelingen. Dette gir grunn til bekymring for at reformen har

bidratt til en dualisering av arbeidsmarkedet der den nederste delen av inntektsfordelingen etter reformen også har høyere jobbusikkerhet enn før reformen.

Tabell A.4 viser at endringen i andelen innvandrere i korte jobber i sektorer med en høy andel korte jobber og jobber i den nederste delen av inntektsfordelingen drives av innvandrere fra Øst- og Sentral-Europa.

Tabell 4.11 Andelen fra utsatte grupper i korte jobber og i alle jobber totalt, endringer med reformen. Heterogenitet. Standardfeil i parentes

	Innvandrere		Personer med nedsatt arbeidsevne		Unge med lite utdanning	
	Andel kort	Andel totalt	Andel kort	Andel totalt	Andel kort	Andel totalt
Lav andel midlertidige	0,00025 (0,00035)	-0,0011 (0,00095)	0,000068 (0,00011)	-0,00066* (0,00035)	0,0000011 (0,0002)	-0,00033 (0,00048)
Observasjoner	4 89 0377	4 890 377	4 890 377	4 890 377	4 890 377	4 890 377
Høy andel midlertidige	0,0013** (0,00055)	-0,00059 (0,0015)	0,000015 (0,00019)	-0,00037 (0,00051)	0,00100*** (0,00032)	0,00071 (0,00069)
Observasjoner	2 198 595	2 198 595	2 198 595	2 198 595	2 198 595	2 198 595
Laveste 2 kvintiler	0,0011** (0,00053)	-0,0011 (0,0013)	0,00014 (0,00017)	-0,00086* (0,00045)	0,00076** (0,00031)	0,00008 (0,00069)
Observasjoner	3 283 995	3 283 995	3 283 995	3 283 995	3 283 995	3 283 995
Høyeste 3 kvintiler	0,000081 (0,00031)	-0,00084 (0,00097)	-0,000066 (0,00011)	-0,0004 (0,00038)	-0,00014 (0,00017)	-0,00023 (0,00042)
Observasjoner	3 788 882	3 788 882	3 788 882	3 788 882	3 788 882	3 788 882

Note: I alle regresjoner kontrollerer vi for måned, år, oljeinvesteringer, lokal ledighet og kommunefaste effekter.

I tabell 4.12 viser vi resultater fra regresjoner der vi ser hvilke mål på jobbstrømmer som påvirker andelen ansatte fra utsatte grupper. Vi ser på to hovedmål: nettovest og gjennomtrekk. Nettovest måler forskjellen i beholdningen av jobber mellom januar og juni. Gjennomtrekk måler hvor mange nyregistrerte og oppførte jobber som bare er utskiftninger av arbeidere og holder beholdningen av jobber konstant. Vi så i tabell 4.6 at nettovesten i det totale antallet jobber var negativ, og at gjennomtrekken økte.

De to første kolonnene viser resultatene for innvandrere. Vi ser av første linje at i gjennomsnitt var det en økning i andelen personer fra alle de utsatte gruppene i korte jobber etter reformen. Det var også en økning i totalt antall jobber for innvandrere og unge med lite utdanning. Korte jobber er her jobber som er kortere enn 6 måneder, og sammenstilt med resultatene i tabell 4.10 indikerer dette at

alle utsatte grupper har økt sin andel jobber mellom 6 og 12 måneder. Det kan også skyldes at observasjonsperioden etter reformen her er våren 2016 i stedet for høsten 2015, og at reformen slik har hatt en større effekt når det har gått litt tid. Den positive koeffisienten på andelen av totalt antall jobber indikerer at effektene av reformen kan være større på sikt (siden endringen i andelen av det totale antallet jobber ikke påvirkes av definisjonen av korte og lange jobber).

Vi ser at innvandrерandelen i både korte jobber og alle jobber totalt er høyere i bedrifter med større nettovekst i antall arbeidere og større gjennomtrekk. Etter reformen endrer dette seg. Andelen innvandrere stiger enda mer i korte jobber i bedrifter med høyere nettovekst, men faller relativt til før reformen i totalt antall jobber (og dermed i lange jobber) i bedrifter med høyere nettovekst. Innvandrерandelen stiger relativt mindre i gjennomtrekksbedrifter etter reformen. Etter reformen har det altså kommet inn relativt flere innvandrere i korte jobber relativt til lange jobber i bedrifter med høy nettovekst. Det ser derfor ut til å ha vært en utskiftning fra lange jobber til korte jobber for innvandrere i vekstbedrifter.

For unge med lite utdanning går endringene i samme retning som for innvandrere. Endringene er bare halvparten eller en tredjedel så store som de er for innvandrere. For personer med nedsatt arbeidsevne er også endringene med reformen lignende, men det er litt mindre tydelig hva som var sammenhengen før reformen. I gruppen av personer med nedsatt arbeidsevne har også gjennomsnittlig andel av totalt antall jobber gått ned etter reformen, i motsetning til hva som gjelder de to andre gruppene.

Tabell 4.12 Andelen fra utsatte grupper i korte jobber og i alle jobber totalt. Korrelasjon med nettovekst og gjennomtrekk før og etter reformen. Standardfeil i parentes

	Innvandrere		Personer med nedsatt arbeidsevne		Unge med lite utdanning	
	Andel kort	Andel totalt	Andel kort	Andel totalt	Andel kort	Andel totalt
Etter	0,0090*** (0,0016)	0,035*** (0,0021)	0,0011*** (0,00019)	-0,0021*** (0,00037)	0,0036*** (0,00063)	0,0091*** (0,0011)
Nettovekst	0,0045*** (0,00048)	0,035*** (0,001)	0,0002 (0,00015)	-0,0013*** (0,00036)	0,0015*** (0,00026)	0,011*** (0,00057)
Nettovekst* etter	0,0048*** (0,00094)	-0,021*** (0,0018)	0,00058* (0,00031)	-0,00012 (0,00063)	0,0015*** (0,00049)	-0,0057*** (0,00093)
Gjennomtrekk	0,028*** (0,0011)	0,037*** (0,0016)	0,0040*** (0,0002)	0,0032*** (0,00028)	0,012*** (0,00047)	0,021*** (0,00086)
Gjennomtrekk* etter	-0,015** (0,0072)	-0,021** (0,0089)	-0,0025*** (0,00084)	-0,0016* (0,00093)	-0,0069** (0,0028)	-0,013*** (0,0044)
Observasjoner	4 792 544	4 792 544	4 792 544	4 792 544	4 792 544	4 792 544

Note: I alle regresjoner kontrollerer vi for måned, år, oljeinvesteringer, lokal ledighet og kommunefaste effekter. I denne tabellen er korte jobber definert som jobber som varer kortere enn 6 måneder.

4.4 Oppsummering

I dette kapitlet benytter vi oss av koblede registerdata fra ATM-LTO og A-ordningen for perioden 2011–2015 for å se om reformen har påvirket jobbskapingen i økonomien. Vi deler jobber inn i korte og lange jobber i stedet for midlertidige og faste jobber. I første del av kapitlet illustrerer vi hvordan beholdningen av korte og lange jobber samt tilgangen og avgangen på slike jobber varierer over måneder og år. Vi ser en tydelig sesongvariasjon i både beholdning og tilgang/avgang, særlig for korte jobber, som er konsistent over tid. I tillegg viser vi at innføringen av A-ordningen i 2015 har ført til en betydelig økning i beholdningen av både korte og lange jobber i økonomien. Både sesongvariasjonen og bruddet i registreringer av jobber blir tatt hensyn til i de videre analysene.

Vi finner at korte jobber ser ut til å være en god tilnærming til midlertidige jobber. Andelen korte jobber ligger på omtrent 9 prosent av det totale antallet jobber i snitt i perioden 2011–2015. Når vi studerer kjennetegn ved jobbene og personene som innehar dem, finner vi mye av det samme mønsteret som for midlertidige jobber i AKU. Personer i korte jobber er oftere kvinner, de er yngre

og har sjeldnere barn enn sysselsatte generelt. Vi finner også at de utsatte gruppene – innvandrere, personer med nedsatt arbeidsevne og unge med lav utdanning – utgjør en større andel blant dem som innehar korte jobber.

Fordi registerdataene omfatter hele befolkningen, kan vi dele innvandrerbefolkningen inn i smalere kategorier etter landbakgrunn: Afrika, Asia og Latin-Amerika (AAL-A), Øst- og Sentral-Europa (ØSE) og vestlige land (VL). Vi ser at innvandrere fra Afrika, Asia og Latin-Amerika i noe større grad enn de øvrige innvandrerkategoriene har korte jobber. Ikke overraskende besitter innvandrere fra Øst- og Sentral-Europa den høyeste andelen jobber i vikarbyråbransjen, og dette mønsteret blir særlig tydelig når vi bare ser på de korte jobbene. Innvandrere fra vestlige land skiller seg ut ved at de har en høyere andel sysselsatte med utdanning på universitetsnivå. Når vi studerer andelen korte jobber blant innvandrere over tid, finner vi imidlertid ingen store forskjeller mellom innvandrerkategoriene. Blant alle de tre innvandrergruppene ser andelen korte jobber ut til å ha gått ned i perioden 2011–2015. Dette mønsteret finner vi også igjen for unge med lav utdanning, mens det ser ut til å være en økning i andelen korte jobber gjennom perioden for personer med nedsatt arbeidsevne.

Et av hovedspørsmålene i dette kapitlet er hvordan reformen har påvirket sammensetningen av korte og lange jobber i økonomien. I 2015 gikk Norge inn i en nedgangskonjunktur. Både konjunkturer, sesongvariasjoner og bruddet i tidsserien i forbindelse med overgangen til A-ordningen kan påvirke den observerte sammensetningen av korte og lange jobber i økonomien. I andre del av kapitlet gjør vi derfor regresjonsanalyser, der vi gjennom å kontrollere for disse faktorene forsøker å komme nærmere et estimat på den faktiske effekten av reformen. Det er imidlertid viktig å understreke at det fortsatt er betydelig usikkert hvor robust estimatet vårt er. Denne usikkerheten er knyttet til at vi har en svært kort evalueringsperiode etter reformen, og at nedgangskonjunkturen, bruddet i tidsserien og reformen nærmest faller sammen i tid.

Vi finner en økt andel korte jobber i bedriftene etter reformen. Økningen er robust for ulike kontroller for konjunktursituasjonen, men vi kan ikke med sikkerhet skille den fra nedgangskonjunkturen, som er helt sammenfallende med reformen. Økningen er størst i næringer som har en høy andel korte jobber i utgangspunktet, og i yrker som befinner seg i de nederste delene av lønnsfordelingen. Vi ser ingen tegn til at reformen har økt det totale antallet jobber, men det er en noe mindre nedgang i antallet korte jobber i forhold til lange etter reformen. Det er også en større gjennomtrekk etter reformen. Det vil si at antall jobber er det samme, men at det er en større utskiftning av personer i disse jobbene.

Et annet hovedspørsmål i dette kapitlet er om en utvidet adgang til å ansette midlertidig påvirker sysselsettingsmulighetene for personer fra utsatte grupper. For å undersøke dette spørsmålet har vi estimert om det etter reformen er en høyere andel innvandrere, personer med nedsatt arbeidsevne eller unge med lite utdanning i korte jobber og i alle jobber totalt. Vi finner at det er en høyere andel innvandrere og unge med lite utdanning i korte jobber, men økningen er liten – 0,056 prosentpoeng og 0,031 prosentpoeng. Totalt har andelen fra utsatte grupper gått ned (men bare signifikant for personer med nedsatt arbeidsevne). Sammen viser disse resultatene derfor at personer fra utsatte grupper ikke har fått bedre arbeidsmuligheter totalt sett etter reformen. Det har heller vært en forverring; andelen har økt i korte jobber og gått ned i lange jobber.

Av de utsatte gruppene er det innvandrere som i størst grad har økt sin andel av korte jobber i bransjer med allerede høy andel midlertidige jobber og i den nederste delen av inntektsfordelingen. Det er innvandrere fra Øst- og Sentral-Europa som står for denne økningen. Vi finner imidlertid ikke en økning i det totale antallet jobber i denne delen av arbeidsmarkedet, noe som innebærer at jobbsikkerheten etter reformen har blitt forverret, og at dette har slått spesielt ut for innvandrere i de lavest betalte yrkene.

5 Oppsummering og konklusjon

Fra 1. juli 2015 åpnet arbeidsmiljøloven for en generell adgang til å ansette midlertidig for en periode på inntil 12 måneder. Formålet med denne rapporten er å undersøke hvordan denne regelendringen har påvirket tilknytningen til arbeidslivet for personer i tre utsatte grupper: innvandrere, personer med nedsatt arbeidsevne og unge med lite utdanning. I tillegg undersøker vi hvordan regelendringen har påvirket den generelle jobbskapingen i økonomien og sammensetningen av korte og lange jobber. Datagrunnlaget er Arbeidskraftsundersøkelsen (AKU) og registerdata (ATM-LTO og A-ordningen) for perioden 2010–2016, og analysen er derfor en evaluering av regelendringen på kort sikt. Det er også viktig å understreke at regelendringen trer i kraft samtidig som Norge går inn i en nedgangskonjunktur. Dette gjør det vanskelig å skille effekter fra reformen fra endringer som uansett ville funnet sted i en nedgangskonjunktur. Alle resultater må derfor tolkes med varsomhet.

I første del av rapporten har vi kartlagt omfanget av midlertidig arbeid for hele arbeidsstyrken under ett og for de utsatte gruppene spesielt i perioden 2010–2016 ved hjelp av data fra AKU-undersøkelsen. Vi finner at utsatte grupper i større grad har midlertidige jobber hele perioden under ett. Det har vært en liten økning i andelen midlertidige jobber i perioden etter reformen. Økningen stammer fra jobber i de lavest betalte yrkene, og det er tegn til at personer fra utsatte grupper står for mye av denne veksten. Reformen sammenfalt imidlertid med en nedgangskonjunktur, og det er ikke mulig å skille effekter av reformen helt fra endringer som uansett ville funnet sted i en nedgangskonjunktur. Det er allikevel slik at nedgangen i antall faste jobber har vært tydelig, mens det har vært en liten økning i antall midlertidige jobber, noe som indikerer at midlertidige jobber har vært et sysselsettingsalternativ i nedgangstidene – kanskje på grunn av reformen.

Vi har også beregnet overgangsrater fra ulike arbeidsmarkedsstatuser (fast og midlertidig ansatt, student, arbeidssøker og utenfor arbeidsstyrken), og undersøkt om dette har endret seg etter reformen. Over 97 prosent av dem som er fast ansatt i ett kvartal, er også fast ansatt i neste kvartal, mens nesten 60 prosent av dem som har midlertidig ansettelse i ett kvartal, har midlertidig ansettelse også i neste kvartal. Bare en fjerdedel av de midlertidige bedrer posisjonen sin ved å gå inn i en fast ansettelse neste kvartal. Midlertidig ansettelse er også en mindre

stabil tilstand enn fast. Dette ser vi ved at overgangen til å være student, arbeidssøkende eller utenfor arbeidsstyrken er høyere for midlertidig ansatte enn for fast ansatte. Samtidig ser vi at overgangsraten inn i midlertidig ansettelse er høyere for dem som er arbeidssøkende, enn for dem som er utenfor arbeidsstyrken, mens det er motsatt for overgangen til fast ansettelse.

Hovedbildet fra analysene våre er at arbeidsmarkedssituasjonen for personer med midlertidig ansettelse og personer som er arbeidssøkende eller utenfor arbeidsstyrken, har blitt mindre stabil etter reformen. Det er større bevegelse fra en status uten arbeid inn i midlertidig ansettelse og større bevegelse ut av midlertidig ansettelse og inn i en status uten arbeid etter lovendringen.

I rapportens andre del bruker vi registerdata for å beregne endringer i sammensetningen av korte og lange jobber i stedet for midlertidige og faste jobber. Vi finner at andelen korte jobber i økonomien har gått opp etter reformen. Økningen er robust for ulike kontroller for konjunktursituasjonen, men kan ikke med sikkerhet skilles fra nedgangskonjunkturen, som er helt sammenfallende med reformen. Økningen er størst i næringer som har en høy andel korte jobber i utgangspunktet, og i yrker som befinner seg i de nederste delene av lønnsfordelingen. Vi ser ingen tegn til at reformen økte det totale antallet jobber, men det er tegn til at korte jobber i større grad enn lange jobber er beskyttet fra oppsigelse etter reformen – i tråd med analysene på AKU-data. Vi finner også at det er større gjennomtrekk etter reformen. Det vil si at antallet jobber er det samme, men at det er en større utskiftning av personer i disse jobbene.

Den økte andelen korte jobber har kommet i bransjer som allerede har en høy andel midlertidig ansatte, og i de lavest betalte yrkene. Dette er også de delene av arbeidsmarkedet der utsatte grupper har økt sin andel av korte jobber etter reformen. Blant de utsatte gruppene er endringene etter reformen tydeligst for innvandrere fra Øst- og Sentral-Europa.

Utsatte grupper

I rapporten har vi også vært opptatt av om arbeidsmarkedssituasjonen for såkalt utsatte grupper har endret seg etter reformen. En konsekvens av at det blir enklere å ansette midlertidig, kan være at grupper som tidligere hadde vanskeligheter med å få innpass i arbeidsmarkedet, lettere kan få en midlertidig jobb og dermed både få vist produktiviteten sin og økt kompetansen sin, enn hva de kan som ikke-sysselsatte. Samtidig kan det være en risiko ved en slik deregulering at de utsatte gruppene fortsatt ikke får faste eller langvarige jobber, men

ender i et blindspor der de går fra midlertidige jobber til midlertidige jobber – eller ut av arbeidsmarkedet i større grad enn før.

Våre analyser viser at midlertidig ansettelse er en mindre stabil tilstand for utsatte grupper. Det leder i mindre grad til fast ansettelse, i mindre grad til videre midlertidig ansettelse og i større grad til overganger ut av sysselsetting. I tillegg ser vi at andelen jobber som innehas av personer fra utsatte grupper, ikke har økt etter reformen. Flere fra utsatte grupper har mistet lange jobber relativt til korte jobber. Det har derfor vært en vridning innad i utsatte grupper fra lange mot korte jobber. I og med at den totale andelen jobber ikke har økt, innebærer en økt andel korte jobber isolert sett en forverring av jobbsikkerheten for utsatte grupper etter reformen.

Innvandrere

Utsatte grupper har i større grad midlertidige ansettelser enn arbeidsmarkedet som helhet. Blant innvandrere var andelen midlertidig ansatte 10,9 prosent i 4. kvartal 2016. Det er noe høyere enn for arbeidsmarkedet generelt, men andelen har ikke forandret seg påfallende etter reformen.

For de utsatte gruppene har overgangsratene fra midlertidig til fast ansettelse også falt over tid. Blant innvandrere er overgangsraten fra midlertidig til fast ansettelse høyere enn for arbeidsmarkedet som helhet. For innvandrere som er utenfor arbeidsstyrken, er overgangsraten inn i fast eller midlertidig ansettelse høyere enn for arbeidsmarkedet som helhet, mens den er lavere for arbeidssøkende innvandrere. I likhet med hva som gjelder de aggregerte overgangsratene, ser vi en vridning fra faste til midlertidige ansettelser for arbeidssøkende innvandrere. I tillegg ser vi en tilsvarende vridning for innvandrere utenfor arbeidsstyrken over tid. For overgangen den andre veien – altså fra midlertidig eller fast ansatt til arbeidssøkende eller utenfor arbeidsstyrken – er nivået på ratene høyere blant innvandrere enn for arbeidsmarkedet generelt, og veksten i andelen midlertidige som blir arbeidssøkende kvartalet etter, vokser sterkere enn for arbeidsmarkedet generelt.

For innvandrere som gruppe er det lite som tyder på at overgangsratene mellom ulike arbeidsmarkedsstatuser er endret i perioden etter lovendringen, bortsett fra at innvandrere med fast ansettelse har fått en marginalt høyere overgang til midlertidige ansettelser i neste kvartal enn de hadde i perioden før reformen. For innvandrere ser det ikke ut til at arbeidsmarkedsstatusjonen har bedret seg i perioden etter reformen. Den eneste målbare endringen er at innvandrere med fast ansettelse har en noe høyere overgang til midlertidig ansettelse etter

reformen. Vi finner ingen statistisk målbare endringer i overgangen mellom midlertidig og fast ansettelse i perioden etter reformen for innvandrere – heller ikke når vi utvider tidshorisonten til fire kvartaler senere.

I registerdataene får vi med hele befolkningen, og vi deler derfor innvandrerne inn i tre grupper etter landbakgrunn i deler av analysen: (1) Afrika, Asia og Latin-Amerika, (2) Øst- og Sentral-Europa og (3) vestlige land. Hovedresultatene fra analysene er at andelen innvandrere i korte jobber har økt etter reformen, mens andelen innvandrere i totalt antall jobber ikke har endret seg signifikant. Dette innebærer en dårligere jobbsikkerhet for innvandrere etter reformen. Økningen i andelen innvandrere har vært høyest i bransjer med allerede høy midlertidig andel og i den nederste delen av lønnsfordelingen. Det er innvandrere fra Øst- og Sentral-Europa som står for disse endringene etter reformen; resultatene er ikke signifikante for andre grupper av innvandrere.

Personer med nedsatt arbeidsevne

Blant personer med nedsatt arbeidsevne er også andelen midlertidig ansatte høyere enn for arbeidsmarkedet generelt, og i denne gruppen har andelen midlertidig ansatte økt fra 2010 til 2016, mens antall ansatte er relativt konstant over hele perioden.

Personer med nedsatt arbeidsevne går i mindre grad enn arbeidsmarkedet som helhet over fra midlertidig til fast ansettelse. Denne gruppen skiller seg fra innvandrere og unge med lite utdanning ved at de har høyere overgangsrater fra både midlertidig og fast ansettelse ut av arbeidsstyrken. Dette henger mest sannsynlig sammen med at mange går over i varig uførhet som følge av den nedsatte arbeidsevnen. Imidlertid er det også en tydelig vekst i andelen midlertidig ansatte som går over til å bli arbeidssøkende i perioden etter 2014.

For personer med nedsatt arbeidsevne har overgangsraten fra å være utenfor arbeidsmarkedet til å ha en midlertidig ansettelse økt i perioden etter reformen, men vi finner også et fall i overgangsraten til fast ansettelse. Dette indikerer at det har vært en vridning i mulighetene for ikke-sysselsatte personer med nedsatt arbeidsevne fra fast ansettelse til mer midlertidighet.

I registerdataene finner vi ingen endring i andelen personer med nedsatt arbeidsevne i korte jobber etter reformen. Vi finner en nedgang i det totale antallet jobber, noe som indikerer at personer med nedsatt arbeidsevne ikke har fått bedre sysselsettingsmuligheter etter reformen.

Unge med lite utdanning

Unge med lite utdanning utgjør en relativt liten andel av arbeidsmarkedet, men her er andelen midlertidig ansatte relativt høy: opp mot 25 prosent i slutten av vår periode. Tendensen er at andelen øker sett hele perioden under ett, men veksten ser ut til å starte i tiden før reformen.

Blant unge med lite utdanning ser vi en vridning mot mer midlertidig ansettelse blant dem som går fra å være arbeidssøkende til å bli sysselsatt, og i likhet med det som gjelder de andre gruppene, er midlertidig ansettelse en mindre stabil tilstand enn fast ansettelse.

I perioden etter reformen finner vi en økning i overgangsratene fra å være utenfor arbeidsstyrken til å få midlertidig ansettelse og en lavere sannsynlighet for at midlertidig ansatte går over i arbeidsledighet. For denne gruppen finner vi med andre ord noen tegn til bedring i arbeidsmarkedssituasjonen i perioden etter reformen. Men når vi utvider tidshorizonten til fire kvartaler, finner vi ingen statistisk målbare endringer i posisjonen i arbeidsmarkedet for denne gruppen heller.

I registerdataene finner vi at andelen unge med lite utdanning i korte jobber har økt etter reformen, men i noe mindre grad enn for innvandrere. Det totale antallet jobber har heller ikke endret seg for denne gruppen, noe som innebærer at unge med lite utdanning har lavere jobbsikkerhet etter reformen. Tilsvarende som for innvandrere har andelen unge med lite utdanning økt sin andel av korte jobber i bransjer med allerede høy andel midlertidige jobber og i den laveste delen av lønnsfordelingen – uten å øke sin andel av jobbene totalt sett i denne delen av arbeidsmarkedet.

Konklusjon

Analysene basert på AKU og registerdata gir noen av de samme konklusjonene: Det har vært en økt andel midlertidige/korte jobber etter reformen, og det er tegn til at personer fra utsatte grupper har en større andel av de midlertidige/korte jobbene etter reformen. Utsatte grupper har imidlertid ikke økt sin totale sysselsettingsandel, og det er også få tegn til at reformen har bidratt til økt sysselsetting totalt sett. Både utsatte grupper og majoritetsbefolkningen har derfor i større grad en ustabil jobbsituasjon etter reformen. Det er imidlertid ikke mulig å skille reformen fra effektene av nedgangskonjunkturen i samme tidsperiode. Det er også mulig at reformen har bidratt til at sysselsettingen ikke har falt enda mer. En utvidet mulighet til å benytte seg av midlertidige ansettelser kan ha bidratt til at fallet i antallet midlertidige/korte jobber har vært mindre enn fallet i

antallet faste/lange jobber. Det kan også ha bidratt til at utsatte grupper har beholdt sin andel av det totale antallet jobber hvis de uten reformen i større grad enn majoritetsbefolkningen ville mistet jobben i nedgangskonjunktoren.

6 Appendiks

Tabell A1 Gjennomsnitt av utfallsvariablene i tabell 4.5, målt i 2015, før reformen

	Andel kort	Antall totalt	Antall kort	Observasjoner
Alle	0,11 0,23	12,5 74,3	1,14 6,25	1 452 366
Uten Oslo	0,1 0,22	12 52,1	1,07 5,2	1 250 898
Uten Rogaland	0,11 0,23	12,3 75	1,14 6,32	1 336 320
Liten vekst i ledigheten	0,11	12,1	1,17	717 210
	0,23	85,8	6,7	
Stor vekst i ledigheten	0,1	12,9	1,12	715 158
	0,22	59,3	5,81	
Uten desember/januar	0,11	12,6	1,15	1 210 305
	0,23	74,3	6,3	
Uten juli	0,11 0,23	12,5 74,3	1,14 6,25	1 452 366
Laveste 2 kvintiler	0,11 0,22	11,7 68,3	1,37 8,03	3 544 614
Høyeste 3 kvintiler	0,062 0,16	13,4 75,7	1 6,05	4 063 973

Tabell A2 Gjennomsnitt av utfallsvariablene i tabell 4.6, målt i 2015, før reformen

	Netto vekst	Jobbreduksjon	Jobbskaping	Bruttostrøm	Jobbreallokering	Gjennomtrekk
Alle	0,042 0,45	0,07 0,28	0,11 0,33	0,43 0,73	0,18 0,41	0,25 0,54
Korte jobber	0,015 0,24	0,028 0,16	0,043 0,18	0,17 0,58	0,072 0,23	0,1 0,46
Lange jobber	0,028 0,37	0,051 0,23	0,079 0,27	0,26 0,41	0,13 0,35	0,13 0,26

Tabell A.3 Andelen fra ulike innvandreregrupper i korte jobber og i alle jobber totalt, endringer med reformen

	And. tot. AAL-A	And. tot. ØSE	And. tot. VL	And. kort. AAL-A	And. kort. ØSE	And. kort. VL
Alle	0,00018 0,00048	-0,00069 0,00056	-0,00041 0,00038	0,0002 0,00018	0,00052*** 0,0002	-0,00016 0,00011
Observasjoner	7 088 972	7 088 972	7 088 972	7 088 972	7 088 972	7 088 972
Konjunkturer						
Uten Oslo	0,00017 0,00044	-0,00078 0,00059	-0,00032 0,00038	0,00019 0,00017	0,00058*** 0,00021	-0,000046 0,00011
Observasjoner	6 104 495	6 104 495	6 104 495	6 104 495	6 104 495	6 104 495
Uten Rogaland	0,00025 0,0005	-0,00051 0,00058	-0,00041 0,00039	0,00021 0,00019	0,00058*** 0,0002	-0,00015 0,00012
Observasjoner	6 507 276	6 507 276	6 507 276	6 507 276	6 507 276	6 507 276
Liten vekst i ledigheten	0,00023 0,00073	-0,00038 0,00078	-0,00048 0,00056	0,00023 0,00028	0,00080*** 0,00028	-0,00032* 0,00017
Observasjoner	3 526 220	3 526 220	3 526 220	3 526 220	3 526 220	3 526 220
Stor vekst i ledigheten	0,00015 0,00062	-0,001 0,0008	-0,00033 0,00051	0,00022 0,00023	0,00026 0,00028	-0,000035 0,00014
Observasjoner	3 562 125	3 562 125	3 562 125	3 562 125	3 562 125	3 562 125

Tabell A.4 Andelen fra ulike innvandreregrupper i korte jobber og i alle jobber totalt, endringer med reformen. Heterogenitet

	And. tot. AAL-A	And. tot. ØSE	And. tot. VL	And. kort. AAL-A	And. kort. ØSE	And. kort. VL
Lav andel midlertidige	0,0001 0,00053	-0,00073 0,0007	-0,00045 0,00044	0,000047 0,00021	0,00035 0,00024	-0,00015 0,00013
Observasjoner	4 890 377	4 890 377	4 890 377	4 890 377	4 890 377	4 890 377
Høy andel midlertidige	0,00033 0,00097	-0,00057 0,00091	-0,00034 0,0007	0,00053 0,00035	0,00089*** 0,00033	-0,00016 0,00023
Observasjoner	2 198 595	2 198 595	2 198 595	2 198 595	2 198 595	2 198 595
Laveste 2 kvintiler	0,00021 0,00085	-0,0011 0,00091	-0,00026 0,00052	0,00036 0,00035	0,00089*** 0,00034	-0,00013 0,00018
Observasjoner	3 283 995	3 283 995	3 283 995	3 283 995	3 283 995	3 283 995
Høyeste 3 kvintiler	0,00011 0,00046	-0,00041 0,00068	-0,00054 0,00054	0,000083 0,00015	0,00019 0,00022	-0,00018 0,00014
Observasjoner	3 788 882	3 788 882	3 788 882	3 788 882	3 788 882	3 788 882

Kommuner som sier nei:

1. Sør-Varanger, 2. Tana, 3. Båtsfjord, 4. Nordkapp, 5. Hammerfest, 6. Karlsøy, 7. Tromsø, 8. Kvæfjord, 9. Sørreisa, 10. Vågan, 11. Moskenes, 12. Rana, 13. Vefsn, 14. Namsos, 15. Inderøy, 16. Stjørdal, 17. Malvik, 18. Røros, 19. Tynset, 20. Sunndal, 21. Folldal, 22. Rendalen, 23. Årdal, 24. Høyanger, 25. Voss, 26. Vaksdal, 27. Bergen, 28. Odda, 29. Vindafjord, 30. Nome, 31. Trondheim, 32. Risør, 33. Nøtterøy, 34. Sarpsborg, 35. Fredrikstad, 36. Lørenskog, 37. Oslo, 38. Nes, 39. Nord-Odal, 40. Stange, 41. Flå, 42. Gran, 43. Lillehammer, 44. Hamar, 45. Løten, 46. Eidsvoll, 47. Ås, 48. Notodden (skal vedta det), 49. Kragerø (skal vedta det), 50. Ringsaker (vedtak i løpet av høsten), 51. Overhalla, 52. Vestby

Litteratur

- Alsos, K., Oldervoll, J. og Øistad, B.S. (2017). «Bare plunder og heft». *Erfaringer med midlertidig ansettelse og deltidsansattes rett til utvidet stilling i kommunal sektor*. Fafo-rapport 2017: 26.
- Blanchard, O. og Landier, A. (2002). The perverse effects of partial labour market reform: fixed-term contracts in France. *The Economic Journal*, 112(480): F214–F244.
- Boeri, T. og Garibaldi, P. (2007). Two Tier Reforms of Employment Protection: a Honeymoon Effect? *The Economic Journal*, 117, 521: F357–F385.
- Booth, A.L., Francesconi, M. og Frank, J. (2002). Temporary jobs: Stepping stones or dead ends? *The Economic Journal*, 112: F189–F213.
- Bø, T.P. (2005). *Halvparten ønsker fast ansettelse*. Hentet fra <http://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/artikler-og-publikasjoner/halvparten-onsker-fast-ansettelse>.
- Cappellari, L., Dell’Arling, C. og Leonardi, M. (2012). Temporary employment, job flows and productivity: A tale of two reforms. *The Economic Journal*, 122: F188–F215.
- Cockx, B. og Picchio, M. (2012). Are short-lived jobs stepping stones to long-lasting jobs? *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, 74, 5: 646–675.
- Dale-Olsen, H. og Rønningen, D. (2000). Jobb- og arbeidskraftsstrømmer i Norge og OECD. En komparativ analyse av jobb- og arbeidskraftsstrømmer med fokus på årsaker. *Sosiale og økonomiske studier 104*. Statistisk sentralbyrå.
- Engebretsen, L.S., Salvanes, K.G. og Vassengen, J.F. (2012). Midlertidige stillinger – et springbrett til faste stillinger? *Økonomiske analyser*, 5: 33–37.
- Holmlund, B. og Storrie, D. (2002). Temporary work in turbulent times: The Swedish experience. *The Economic Journal*, 112: F245–F269.
- Kahn, L.M. (2007). The Impact of Employment Protection Mandates on Demographic Temporary Employment Patterns: International Microeconomic Evidence. *The Economic Journal*, 117, 521: F333–F356.
- Kahn, L.M. (2010). Employment protection reforms, employment and the incidence of temporary jobs in Europe: 1996–2001. *Labour Economics*, 17(1): 1–15.
- Kugler, A.D., Jimeno-Serrano, J.F. og Hernanz, V. (2003). *Employment Consequences of Restrictive Permanent Contracts: Evidence from Spanish Labour Market Reforms*. CEPR Discussion Paper No. 3724.
- Longva, F. (2002). Midlertidig ansettelse – karrierestige eller jobbelle? *Søkelys på arbeidsmarkedet*, 19: 221–232.

- Nergaard, K. (2004). *Atypisk arbeid. Midlertidige ansettelse og deltidsarbeid i Norge*. Fafo-rapport 430.
- Nergaard, K. (2006). *Midlertidig ansatte i norsk arbeidsliv. Tilleggsundersøkelse til AKU 2005 4. kvartal*. Fafo-notat 2006: 19.
- Nergaard, K. (2016). *Tilknytningsformer i norsk arbeidsliv. Nullpunktsanalyse*. Fafo-rapport 2016: 07.
- Nergaard, K. og T.Aa. Stokke (1996). *Midlertidige ansettelse i norsk arbeidsliv. Hvor mange, hvem og hvorfor?* Fafo-rapport 198.
- Skollerud, K. (1997). Er midlertidig ansatte og deltidsansatte marginaliserte på arbeidsmarkedet? *Søkelys på arbeidsmarkedet*, 2: 107–111.

Midlertidige ansettelser og grupper med svak tilknytning til arbeidslivet

Fra 1. juli 2015 åpnet arbeidsmiljøloven for en generell adgang til å ansette midlertidig for en periode på inntil 12 måneder. I denne rapporten undersøker vi hvordan regelendringen påvirket tilknytningen til arbeidslivet for personer som tilhører utsatte grupper: unge med lite utdanning, innvandrere og personer med nedsatt arbeidsevne. I tillegg undersøker vi hvordan regelendringen påvirket den generelle jobbskapingen i økonomien, for å svare på om det ble flere jobber etter reformen, og om andelen midlertidige jobber økte.

Vi bruker både Arbeidskraftsundersøkelsen (AKU), som er en utvalgsundersøkelse, og koblede arbeidsgiver- og arbeidstakerregistre. I AKU har vi informasjon om midlertidige ansettelser. I registerdataene lager vi en tilnærming til midlertidige jobber ved å dele jobber inn etter varighet: Korte jobber er jobber som varer kortere enn et år, lange er jobber som varer lenger enn et år.

Vi finner en økt andel midlertidige/korte jobber i økonomien etter reformen. Økningen skjer i bransjer med allerede høy midlertidig-andel og i lavtlønnsyrker. Det er få tegn til at reformen har bidratt til økt sysselsetting totalt sett. Personer fra utsatte grupper har en større andel av de midlertidige/korte jobbene etter reformen, men har ikke økt sin totale sysselsettingsandel. Både utsatte grupper og majoritetsbefolkningen har derfor lavere jobbsikkerhet etter reformen.

Reformen ble innført i en periode der norsk økonomi gikk inn i en nedgangskonjunktur. Vi kan dermed ikke helt utelukke at disse endringene ville funnet sted uansett.